

Република Србија

**ЕВРОПСКА ПОВЕЉА О РЕГИОНАЛНИМ
ИЛИ МАЊИНСКИМ ЈЕЗИЦИМА**

**Четврти периодични извештај
достављен Генералном секретару Савета Европе
у складу са чланом 15. Повеље**

Београд, октобар 2017.

САДРЖАЈ

1. УВОД	4
2. ДЕО I	8
2.1. Информација о општој демографској ситуацији.....	8
2.2. Законодавне измене након трећег циклуса мониторинга примене Повеље.....	8
2.3. Службена употреба мањинских језика у судовима	15
2.4. Приватизација медија	16
2.5. Национални савети националних мањина	17
2.6. Новине које се очекују током наредног циклуса мониторинга примене Повеље .	18
2.7. Спровођење Препоруке Комитета министара Савета Европе (CM/RecChL(2016)3)	19
3. ДЕО II	26
3.1. Примена члана 7. Повеље - Циљеви и начела	26
3.2. Информације о примени Повеље на мањинске језике за које нису преузете обавезе из Дела III Повеље.....	32
3.2.1. Буњевачки говор	32
3.2.2. Влашки говор	35
3.2.3. Македонски језик.....	38
3.2.4. Немачки језик.....	41
3.2.5. Чешки језик	45
3.3. Активности на спровођењу препорука Комитета експератау вези са чланом 7. Повеље.....	46
4. ДЕО III	48
4.1. Примена Повеље у складу са чланом 2. став 2.....	48
4.1.1. Албански језик	48
4.1.2. Босански језик	58
4.1.3. Бугарски језик	70
4.1.4. Мађарски језик.....	83
4.1.5. Ромски језик	100

4.1.5.1. Активности на спровођењу препоруке Комитета експерата	116
4.1.6. Румунски језик	118
4.1.7. Русински језик	134
4.1.8. Словачки језик	149
4.1.9. Украјински језик	163
4.1.9.1. Активности на спровођењу препоруке Комитета експерата	178
4.1.10. Хрватски језик	179

1. УВОД

1. На основу члана 15. Европске повеље о регионалним или мањинским језицима (у даљем тексту: Повеља), која је потврђена Законом о ратификацији Европске повеље о регионалним или мањинским језицима („Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, број 18/05), Република Србија подноси Четврти периодични извештај о примени Европске повеље о регионалним или мањинским језицима (у даљем тексту: Четврти извештај о примени Повеље) за период 2013-2015, урађен у складу са Ревидираном скицом за трогодишње периодичне извештаје (MIN-LANG (2009) 8), која је усвојена на 1056. заседању Комитета министара Савета Европе, 6. маја 2009. године.

2. Четврти периодични извештај о примени Повеље урађен је у Канцеларији за људска и мањинска права. У његовој изради учествовали су следећи државни органи: Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство правде, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство културе и информисања, Министарство спољних послова, Служба Координационог тела Владе Републике Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа, као и покрајински органи Аутономне Покрајине Војводине: Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице и Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама.

3. За учешће у изради Четвртог извештаја о примени Повеље позване су све јединице локалне самоуправе које имају мањински језик у службеној употреби, а позиву су се одазвале следеће: Ада, Алибунар, Апатин, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бачки Петровац, Бела Црква, Беочин, Бечеј, Бујановац, Врбас, Вршац, Димитровград, Жабал, Житиште, Зрењанин, Кањижа, Кикинда, Ковачица, Ковин, Кула, Мали Иђош, Медвеђа, Нова Црња, Нови Бечеј, Нови Кнежевац, Нови Пазар, Нови Сад, Панчево, Пландиште, Прешево, Пријепоље, Сента, Сечањ, Сјеница, Сомбор, Србобран, Сремска Митровица, Стара Пазова, Суботица, Темерин, Тител, Тутин, Чока и Шид. Позване су и јединице локалне самоуправе које спроводе пројекте у области прекограничне сарадње, а одазвале су се: Кладово и Прибој. Свој допринос изради Четвртог извештаја о примени Повеље дали су накнадно и: Врање, Инђија и Сурдулица. За учешће у изради Четвртог извештаја о примени Повеље позиву су се одазвали сви управни окрузи који покривају општине у којима је неки од мањинских језика у службеној употреби: Јабланички, Јужнобачки, Јужнобанатски, Пиротски, Пчињски, Рашки, Севернобачки, Севернобанатски, Средњобанатски, Сремски, Западнобачки и Златиборски управни округ.

4. Свој допринос изради Извештаја дали су и Републички завод за статистику, Регулаторно тело за електронске медије, Републички геодетски завод, Високи савет судства и Српска академија наука и уметности. У изради извештаја консултована су и јавна предузећа, од којих су учешће узела: ЈП Електропривреда Србије, ЕПС

Дистрибуција, ЈП Пошта Србије, ЈП Србијагас и Телеком Србија. Позиву су се одазвали и јавни сервиси: ЈМУ Радио телевизија Србије и ЈМУ Радио телевизија Војводине. Од позваних седам институција културе (завода за културу) одазвали су се Завод за културу Војводине, Завод за културу војвођанских Мађара, Завод за културу војвођанских Румуна и Завод за културу војвођанских Словака. Прилоге за израду Извештаја дали су и Универзитет у Београду (Филолошки факултет, Учитељски факултет - Наставно одељење Вршац); Универзитет у Новом Саду (Филозофски факултет, Грађевински факултет, Економски факултет, Академија уметности, Учитељски факултет на мађарском наставном језику у Суботици); Универзитет у Крагујевцу (Филолошко-уметнички факултет); Државни универзитет у Новом Пазару; Висока школа струковних студија за образовање васпитача Нови Сад; Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Павлов“ – Вршац и Висока техничка школа струковних студија Суботица.

5. Сви национални савети националних мањина позвани су да достављањем информација и слањем својих прилога учествују у изради Извештаја. Податке о употреби мањинских језика у појединим областима релевантним за примену Повеле доставили су национални савети буњевачке, влашке и немачке националне мањине.

6. За учешће у изради извештаја позвана су следећа удружења грађана која окупљају припаднике националних мањина или се баве заштитом права националних мањина: Албанско културно друштво „Перспектива“, Бујановац; Одбор за људска права, Бујановац; Удружење књижевника „Феникс“, Прешево; Културни центар ДамаД, Нови Пазар; Удружење за духовну, културну и научну афирмацију Бошњака „Центар Ашик Јунус“, Нови Пазар; Удружење за науку, културу и умјетност Бошњака „ИКРЕ“, Пријепоље; Удружење „Матица Бугара у Србији“, Босилеград; Удружење грађана Културно информациони центар бугарске мањине „Цариброд“, Димитровград; Друштво за бугарски језик, књижевност и културу, Нови Сад; „Буњевачки културни центар Таванкут“, Доњи Таванкут; Буњевачки културни центар „Лемешки Буњевци“ Светозар Милетић, Сомбор; Буњевачка матица, Суботица; Форум Влаха, Бор; Удружење Влаха Примовара, Злот; „Заједница Влаха Пауљ Матејић“, Мелница; Удружење „Гергина“, Неготин; Друштво за мађарски језик „Сарваш Габор“, Ада; Удружење просветних радника Мађара северне Бачке, Суботица; Културни савез војвођанских Мађара - Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, Суботица; „Научно друштво за хунгаролошка истраживања“, Суботица; Мађарски културни центар „Непкер“ Кула, Кула; Друштво војвођанских Мађара за образовање одраслих, Бачка Топола; Удружење за мађарски језик и читалачки клуб „Koosa Janos“, Нови Сад; Удружење Македонаца Војводине „Македонско сонце“, Нови Сад; Удружење Македонаца „Александар Македонски“, Београд; Македонски културни центар „Блаже Конески“, Панчево; Немачко удружење Донау, Нови Сад; Немачки народни савез, Суботица; Коалиција ромских невладиних организација и удружења коалиција „Англунипе – Напредак“, Београд; Заједница Румуна у Србији, Вршац; Друштво за румунски језик Војводине – Република Србија, Вршац; Књижевно уметничко друштво „Тибискус“, Уздин; Русински културни центар, Нови Сад; Друштво за русински језик,

књижевност и културу, Нови Сад; Матица русинска, Руски Крстур; Матица Словачка у Србији, Бачки Петровац; Словачки културни центар „Павел Јозеф Шафарик“, Нови Сад; Словакистичко војвођанско друштво, Нови Сад; Културно – просветно друштво „Карпати“, Врбас; Друштво за неговање украјинске културе „Коломејка“, Сремска Митровица; Друштво за украјински језик, књижевност и културу „Просвита“, Нови Сад; Матица Чешка, Бела Црква; Културно-просветно удружење „Чеси јужног Баната“, Бела Црква; „Чешка Беседа Бела Црква“, Бела Црква; Хрватско културно – просветно друштво „Јелачић“, Петроварадин; Матица Хрватска, Суботица; „Хрватско културно друштво Шид“, Шид. Своје прилоге доставили су: Друштво за русински језик, књижевност и културу, Нови Сад; Форум за културу Влаха, Бор; Удружење „Гергина“, Неготин; Албанско културно друштво „Перспектива“, Бујановац; Македонски културни центар „Блаже Конески“, Панчево; Матица Словачка у Србији, Бачки Петровац.

7. Поред прописа наведених у претходним извештајима, у Четвртом извештају о примени Повеље коришћени су и следећи национални прописи:

- Закон о министарствима („Службени гласник РС“, бр. 44/14, 14/15, 54/15, 96/15 – др. закон и 62/17);
- Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 55/13);
- Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, број 55/13);
- Закон о образовању одраслих („Службени гласник РС“, број 55/13);
- Закон о уџбеницима („Службени гласник РС“, број 68/15);
- Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава („Службени гласник РС“, број 101/13) – примењује се од 1. јануара 2014. године;
- Закон о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе („Сл. гласник РС“, број 21/16);
- Закон о јавном информисању и медијима („Службени гласник РС“, број 83/14, 58/15 и 12/16 - аутентично тумачење);
- Закон о електронским медијима („Службени гласник РС“, бр. 83/14 и 6/16 – др. закон);
- Закон о јавним медијским сервисима („Службени гласник РС“, бр. 83/14, 103/15 и 108/16);
- Одлука о образовању Савета за националне мањине („Службени гласник РС“, бр. 32/15, 91/16 и 78/17);
- Правилник о мерилима и поступку за упис ученика – припадника ромске националне мањине у средњу школу под повољнијим условима ради постизања пуне равноправности („Службени гласник РС“, бр. 12/16);
- Уредба о критеријумима за разврставање радних места и мерилима за опис радних места службеника у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе („Службени гласник РС“, број 88/16);
- Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета („Службени гласник РС“, број 72/14);

- Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине („Службени гласник РС“, бр. 72/14 и 81/14);
- Покрајинска скупштинска одлука о начину и критеријумима доделе буџетских средстава за националне савете националних мањина („Службени лист АП Војводине“, број 54/14);
- Покрајинска скупштинска одлука о додели буџетских средстава организацијама националних мањина – националних заједница („Службени лист АП Војводине“, број 14/15);
- Покрајинска скупштинска одлука о обезбеђивању средстава за суфинансирање новина које објављују информације на језицима националних мањина – националних заједница („Службени лист АП Војводине“, број 54/2014).

8. У Четвртом извештају о примени Повеље термин „мањински језик“ употребљен је као синоним за термин „језик националне мањине“.

9. Сви подаци о финансијској подршци државних и покрајинских органа, садржани у табелама Четвртог извештаја о примени Повеље односе се на трогодишњи период (2013-2015) и изражени су у динарима, осим ако друкчије није назначено.

10. Појмови који се користе у овом извештају у мушком роду обухватају исте појмове у женском роду.

2. ДЕО I.

2.1. Информација о општој демографској ситуацији

11. У Трећем извештају о примени Повеље презентовани су резултати пописа становништва из 2011. године релевантни за примену Повеље. У Републици Србији живело је 7.186.862 становника. У односу на претходни попис (2002), забележено је смањење укупног броја становника, смањење броја Срба као већинског народа, као и броја припадника националних мањина. Повећање броја у том временском периоду бележе припадници Бошњака, Горанаца, Немаца, Муслимана, Рома, Руса, Ашкалија, Грка, Египћана и Турака. Према подацима Републичког завода за статистику, процењен број становника у Републици Србији¹ у 2015. години износи 7.095.383. Број живорођених је 65.657, док број умрлих износи 103.678 лица, те је природни прираштај негативан и износи -38.021 лица. Наведене вредности су резултат кумулираних негативних демографских ефеката током дужег периода. Тако је број становника у периоду од 2005. до 2015. године само на основу природног прираштаја смањен за око 383.000. Стопа природног прираштаја износи -5,3%. У Београдском региону забележена је најнижа негативна вредност природног прираштаја (-1,7%), док је највиша негативна вредност природног прираштаја забележена у Региону Јужне и Источне Србије (-8,3%). Од укупног броја општина-градава (169) у Републици Србији, стопа природног прираштаја у 2015. години позитивна је у само седам општина-градава, и то: Тутину, Новом Пазару, Прешеву, Сјеници, Новом Саду, Петроварадину и Сурчину. У Републичком заводу за статистику закључују да се депопулационе тенденције становништва с негативном стопом раста и негативним природним прираштајем забележене у Региону Војводине почетком 80-их година прошлог века, а у осталом делу Србије почетком 90-их година, и даље одвијају, а према индикаторима и према пројекцији броја становника, одвијаће се и у будућности.

12. У светлу наведених података и процена кретања укупног броја становништва, власти Републике Србије истичу да смањење које се односи и на број говорника мањинских језика нема утицаја на статус мањинских језика. Како је већ више пута изложено, опредељење Републике Србије јесте јачање заштите и унапређење мањинских језика и култура које оне представљају. То се огледа у континуираном предузимању мера и активности на унапређењу законодавне регулативе и доследне примене у пракси.

2.2. Законодавне измене након трећег циклуса мониторинга примене Повеље

13. У периоду након трећег циклуса мониторинга примене Повеље донесени су нови прописи који унапређују употребу и заштиту мањинских језика. У наставку се презентују релевантне одредбе закона које имају значај за имплементацију Повеље.

¹ Републички завод за статистику од 1998. године не располаже подацима за АП Косово и Метохија, тако да нису садржани у обухвату података за Републику Србију (укупно).

14. **Законом о основном образовању и васпитању (2013)** уређује се основно образовање и васпитање као део јединственог система образовања и васпитања. У члану 9. изричито се прописује да је основни задатак школе да омогући квалитетно образовање и васпитање за свако дете и ученика, под једнаким условима, без обзира где се школа налази, односно где се образовање и васпитање одвија, као и да ће лица која обављају образовно-васпитни рад и друга лица запослена у школи нарочито промовисати једнакост међу свим ученицима и активно се супротстављати свим врстама дискриминације и насиља. У члану 12. тог закона, којим је регулисан језик остваривања образовно-васпитног рада, прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику. Истим чланом, у ставу 2, регулисано је да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, с тим што је школа овлашћена да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања. Утврђена је и законска дужност школе да за ученика организује наставу српског језика ако се образовно-васпитни рад остварује на језику и писму националне мањине, као и да се за ученика који је припадник националне мањине, организује настава на језику националне мањине са елементима националне културе као изборни предмет, ако се образовно-васпитни рад остварује на српском језику. У циљеве основног образовања и васпитања (члан 21), поред осталог, увршћено је и: поштовање и неговање српског језика и свог матерњег језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националног и светског културног наслеђа; развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне и узрасне равноправности и толеранције.

15. **Закон о средњем образовању и васпитању (2013)** уређује средњошколско образовање и васпитање које је бесплатно и није обавезно. Уколико се настава организује на језику националне мањине или на страном језику, Законом је прописано да се за ученике организује и настава српског језика. Средњу школу ученик завршава полагањем завршног испита и/или матуре. Одредбе којима је регулисана употреба језика у средњошколској настави идентичне су онима којима је регулисано остваривања образовно-васпитног рада у основним школама.

16. **Закон о образовању одраслих (2013)** уређује образовање и целоживотно учење одраслих² као део јединственог система образовања у Републици Србији. образовање одраслих остварује се кроз формално и неформално образовање и информално учење које може да обавља основна или средња школа или друга организација, уколико је регистрована за образовање и добије одобрење Министарства просвете, науке и

² Одрасли су, у смислу овог закона, лица старија од 15 година која стичу основно образовање према програму за основно образовање одраслих, лица старија од 17 година која стичу средње образовање према програму за одрасле и лица старија од 18 година која су укључена у друге облике неформалног образовања и информалног учења.

технолошког развоја. Закон прописује једнаке могућности као један од принципа овог облика образовања. У члану 3, принцип једнаких могућности дефинисан је као укључивање и стицање образовања без обзира на године живота, пол, тешкоће и сметње у развоју, инвалидитет, расну, националну, социјалну, културну, етничку и верску припадност, језик, сексуалну оријентацију, место боравка, материјално или здравствено стање и друга лична својства. Међу циљевима образовања одраслих су и развој демократије, интеркултуралности и толеранције (члан 4). У погледу употребе језика, прописано је да се образовање одраслих остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине образовање одраслих остварује и на матерњем језику, односно двојезично, ако се за то приликом уписа у програм определи најмање 50% полазника или кандидата. Припаднику националне мањине признато је право да приликом укључивања у поступак признавања претходног учења бира да ли ће се поступак спровести на матерњем или на српском језику.

17. **Закон о уџбеницима (2015)**, дефинисао је уџбеник на језику и писму националне мањине као уџбеник: који је издат на територији Републике Србије; уџбеник који је превод уџбеника одобреног на српском језику; додатак уз уџбеник који се користи за реализацију прилагођеног дела наставног програма за предмете од значаја за националну мањину и уџбеник на језику и писму националне мањине издат у иностраној држави који је одобрен у складу са тим законом. Одредбе Закона које се односе на уџбеник, сходно се примењују и на додатак уз уџбеник за предмете од значаја за националну мањину. Јавни издавач обавезан је да припрема рукописе уџбеника за све предмете у основној школи и дидактичка средства за припремни предшколски програм, на српском и на језику националне мањине (члан 2, став 2). У складу са законским положајем и финансијским могућностима, Завод за уџбенике више деценија обезбеђује уџбенике за говорнике мањинских језика, према важећим плановима уџбеника, за наставу на матерњим језицима националних мањина, за изборни предмет Матерњи језик са елементима националне културе, као и националне додатке за предмете од значаја за националне мањине. Сваки уџбеник намењен говорницима мањинског језика пролази процедуру одобравања у Министарству просвете, односно у Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице АП Војводине, чији национални савет националне мањине има седиште на територији АП Војводине. Уколико су у питању уџбеници који се преводе са српског на мањински језик, Закон предвиђа да одобрење превода претходно даје национални савет националне мањине, чиме се обезбеђује квалитет превода. За уџбенике који су изворно писани на језику националне мањине ангажују се аутори и лектори припадници националне мањине, а сагласност на квалитет уџбеника, такође, даје национални савет националне мањине. Сви објављени уџбеници су доступни у продајној мрежи Завода за уџбенике по цени једнакој цени одговарајућег уџбеника на српском језику.

18. **Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава (2013)**, између осталог, оснивају се основни и виши судови, одређују њихова седишта и подручја на којима врше надлежност и одређују одељења Управног суда и подручја на

којима врше надлежност³. У члану 3. тог закона утврђено је да су основни судови: 1) Основни суд у Алексинцу, за територију општина Алексинац, Ражањ и Сокобања, са судском јединицом у Сокобањи, 2) Основни суд у Аранђеловцу, за територију општина Аранђеловац, Рача и Топола, са судском јединицом у Тополи, 3) Основни суд у Бачкој Паланци, за територију општина Бач и Бачка Паланка, 4) Први основни суд у Београду, за територију градских општина Врачар, Звездара, Палилула, Савски венац и Стари град, 5) Други основни суд у Београду, за територију градских општина Вождовац, Гроцка, Раковица и Чукарица, 6) Трећи основни суд у Београду, за територију градских општина Земун, Нови Београд и Сурчин, 7) Основни суд у Бечеју, за територију општина Бечеј и Нови Бечеј, са судском јединицом у Новом Бечеју, 8) Основни суд у Бору, за територију општине Бор, 9) Основни суд у Брису, за територију општина Александровац и Брус, са судском јединицом у Александровцу, 10) Основни суд у Бујановцу, за територију општина Бујановац и Прешево, 11) Основни суд у Ваљево, за територију општине Осечина и за град Ваљево, 12) Основни суд у Великој Плани, за територију општина Велика Плана и Смедеревска Паланка, са судском јединицом у Смедеревској Паланци, 13) Основни суд у Великом Градишту, за територију општина Велико Градиште и Голубац, 14) Основни суд у Врању, за територију општине Трговиште и за град Врање, 15) Основни суд у Врбасу, за територију општина Врбас, Кула и Србобран, са судском јединицом у Кули, 16) Основни суд у Вршцу, за територију општина Бела Црква, Вршац и Пландиште, са судском јединицом у Белој Цркви, 17) Основни суд у Горњем Милановцу, за територију општине Горњи Милановац, 18) Основни суд у Деспотовцу, за територију општина Деспотовац и Свилајнац, са судском јединицом у Свилајнцу, 19) Основни суд у Димитровграду, за територију општине Димитровград, 20) Основни суд у Зајечару, за територију општине Бољевац и за град Зајечар, 21) Основни суд у Зрењанину, за територију општина Житиште и Сечањ и за град Зрењанин, 22) Основни суд у Ивањици, за територију општина Ивањица и Лучани, 23) Основни суд у Јагодини, за територију општине Рековац и за град Јагодину, 24) Основни суд у Кикинди, за територију општина Кикинда, Нова Црња, Нови Кнежевац и Чока, са судском јединицом у Новом Кнежевцу, 25) Основни суд у Књажевцу, за територију општине Књажевац, 26) Основни суд у Крагујевцу, за територију општина Баточина, Кнић, Лапово и за град Крагујевац, 27) Основни суд у Краљево, за територију општине Врњачка Бања и за град Краљево, са судском јединицом у Врњачкој Бањи, 28) Основни суд у Крушевцу, за територију општина Варварин и Ћићевац и за град Крушевац, са судском јединицом у Варварину, 29) Основни суд у Куршумлији, за територију општина Блаце и Куршумлија, 30) Основни суд у Лазаревцу, за територију градске општине Лазаревац, 31) Основни суд у Лебану, за територију општина Бојник, Лебане и Медвеђа, 32) Основни суд у Лесковцу, за територију општина Власотинце и Црна Трава и за град Лесковац, са судском јединицом у Власотинцу, 33) Основни суд у Лозници, за територију општина Крупањ, Љубовија и Мали Зворник и за град Лозницу, са судском јединицом у Љубовији, 34) Основни суд у Мајданпеку, за територију општине Мајданпек, 35) Основни суд у Мионици, за територију општина Љиг и Мионица, 36)

³ У новој правосудној мрежи дат је преглед само врсте судова релевантних за примену Повеље.

Основни суд у Младеновцу, за територију градских општина Барајево, Младеновац и Сопот, са судском јединицом у Сопоту, 37) Основни суд у Неготину, за територију општина Кладово и Неготин, са судском јединицом у Кладову, 38) Основни суд у Нишу, за територију општина Гацин Хан, Дољевац и Сврљиг и за град Ниш, 39) Основни суд у Новом Пазару, за територију општине Тутин и за град Нови Пазар, са судском јединицом у Тутину, 40) Основни суд у Новом Саду, за територију општина Бачки Петровац, Беочин, Жабал, Сремски Карловци, Темерин и Тител и за град Нови Сад, 41) Основни суд у Обреновцу, за територију градске општине Обреновац, 42) Основни суд у Панчеву, за територију општина Алибунар, Ковачица и Опово и за град Панчево, са судском јединицом у Ковачици, 43) Основни суд у Параћину, за територију општина Параћин и Ћуприја, са судском јединицом у Ћуприји, 44) Основни суд у Петровцу на Млави, за територију општина Жагубица и Петровац на Млави, са судском јединицом у Жагубици, 45) Основни суд у Пироту, за територију општина Бабушница, Бела Паланка и Пирот, 46) Основни суд у Пожаревцу, за територију општина Жабари, Кучево и Мало Црниће и за град Пожаревац, са судском јединицом у Кучеву, 47) Основни суд у Пожеги, за територију општина Ариље, Косјерић и Пожега, 48) Основни суд у Прибоју, за територију општине Прибој, 49) Основни суд у Пријеполу, за територију општина Нова Варош и Пријеполје, са судском јединицом у Новој Вароши, 50) Основни суд у Прокупљу, за територију општина Житорађа, Мерошина и Прокупље, 51) Основни суд у Рашкој, за територију општине Рашка, 52) Основни суд у Руми, за територију општине Ириг, Пећинци и Рума, 53) Основни суд у Сенти, за територију општина Ада, Кањижа и Сента, 54) Основни суд у Сјеници, за територију општине Сјеница, 55) Основни суд у Смедереву, за територију општине Ковин и за град Смедерево, са судском јединицом у Ковину, 56) Основни суд у Сомбору, за територију општина Апатин и Озаци и за град Сомбор, 57) Основни суд у Сремској Митровици, за територију града Сремске Митровице, 58) Основни суд у Старој Пазови, за територију општина Инђија и Стара Пазова, са судском јединицом у Инђији, 59) Основни суд у Суботици, за територију општина Бачка Топола и Мали Иђош и за град Суботицу, са судском јединицом у Бачкој Тополи, 60) Основни суд у Сурдулици, за територију општина Босилеград, Владичин Хан и Сурдулица, са судским јединицама у Босилеграду и Владичином Хану, 61) Основни суд у Трстенику, за територију општине Трстеник, 62) Основни суд у Убу, за територију општина Лајковац и Уб, 63) Основни суд у Ужицу, за територију општина Бајина Башта и Чајетина и за град Ужице, са судском јединицом у Бајиној Башти, 64) Основни суд у Чачку, за територију града Чачка, 65) Основни суд у Шапцу, за територију општина Богатић, Владимирци и Коцељева и за град Шабац, са судском јединицом у Богатићу и судском јединицом у Коцељеви за територију општина Коцељева и Владимирци, 66) Основни суд у Шиду, за територију општине Шид.

19. Чланом 4. Закона утврђено је да су виши судови: 1) Виши суд у Београду, за подручје Првог, Другог и Трећег основног суда у Београду, Основног суда у Лазаревцу, Основног суда у Младеновцу и Основног суда у Обреновцу, 2) Виши суд у Ваљеву, за подручје Основног суда у Ваљеву, Основног суда у Мионици и Основног суда у Убу, 3) Виши суд у Врању, за подручје Основног суда у Бујановцу, Основног суда у Врању и

Основног суда у Сурдулици, 4) Виши суд у Зајечару, за подручје Основног суда у Бору, Основног суда у Зајечару и Основног суда у Књажевцу, 5) Виши суд у Зрењанину, за подручје Основног суда у Бечеју, Основног суда у Зрењанину и Основног суда у Кикинди, 6) Виши суд у Јагодини, за подручје Основног суда у Деспотовцу, Основног суда у Јагодини и Основног суда у Параћину, 7) Виши суд у Крагујевцу, за подручје Основног суда у Аранђеловцу и Основног суда у Крагујевцу, 8) Виши суд у Краљеву, за подручје Основног суда у Краљеву и Основног суда у Рашкој, 9) Виши суд у Крушевцу, за подручје Основног суда у Брусу, Основног суда у Крушевцу и Основног суда у Трстенику, 10) Виши суд у Лесковцу, за подручје Основног суда у Лебану и Основног суда у Лесковцу, 11) Виши суд у Неготину, за подручје Основног суда у Мајданпеку и Основног суда у Неготину, 12) Виши суд у Нишу, за подручје Основног суда у Алексинцу и Основног суда у Нишу, 13) Виши суд у Новом Пазару, за подручје Основног суда у Новом Пазару и Основног суда у Сјеници, 14) Виши суд у Новом Саду, за подручје Основног суда у Бачкој Паланци и Основног суда у Новом Саду, 15) Виши суд у Панчеву, за подручје Основног суда у Вршцу и Основног суда у Панчеву, 16) Виши суд у Пироту, за подручје Основног суда у Димитровграду и Основног суда у Пироту, 17) Виши суд у Пожаревцу, за подручје Основног суда у Великом Градишту, Основног суда у Петровцу на Млави и Основног суда у Пожаревцу, 18) Виши суд у Прокупљу, за подручје Основног суда у Куршумлији и Основног суда у Прокупљу, 19) Виши суд у Смедереву, за подручје Основног суда у Великој Плани и Основног суда у Смедереву, 20) Виши суд у Сомбору, за подручје Основног суда у Врбасу и Основног суда у Сомбору, 21) Виши суд у Сремској Митровици, за подручје Основног суда у Руми, Основног суда у Сремској Митровици, Основног суда у Старој Пазови и Основног суда у Шиду, 22) Виши суд у Суботици, за подручје Основног суда у Сенти и Основног суда у Суботици, 23) Виши суд у Ужицу, за подручје Основног суда у Пожеги, Основног суда у Прибоју, Основног суда у Пријепољу и Основног суда у Ужицу, 24) Виши суд у Чачку, за подручје Основног суда у Горњем Милановцу, Основног суда у Ивањици и Основног суда у Чачку, 25) Виши суд у Шапцу, за подручје Основног суда у Лозници и Основног суда у Шапцу.

20. У члану 8. Закона, предвиђено је да су одељења Управног суда: 1) Одељење у Крагујевцу, за подручја виших судова у Јагодини, Крагујевцу, Крушевцу, Краљеву, Новом Пазару, Ужицу и Чачку, 2) Одељење у Нишу, за подручја виших судова у Врању, Лесковцу, Нишу, Прокупљу и Пироту, 3) Одељење у Новом Саду, за подручја виших судова у Зрењанину, Новом Саду, Сомбору, Сремској Митровици, Суботици и Шапцу.

21. **Законом о јавном бележничтву (2015)** успостављен је јавнобележнички систем који на специфичан начин уређује могућност коришћења мањинских језика у састављању и признавању валидности тестамената и других исправа. Јавни бележник је, између осталог, овлашћен да саставља, оверава и издаје јавне исправе о правним пословима, изјавама и чињеницама на којима се заснивају права и оверава приватне исправе. У складу са чланом 18. овог закона, јавни бележник саставља јавнобележничке исправе на српском језику као службеном језику, ћириличким писмом, а на подручјима

оне јединице локалне самоуправе где је у службеној употреби и језик и писмо националне мањине, јавнобележничке исправе се састављају на српском језику ћириличким писмом или на језику и писму националне мањине или на оба језика и писма, у складу са захтевом странке.

22. **Закон о јавном информисању и медијима (2014)** по први пут је дефинисао да је јавни интерес у области јавног информисања истинито, непристрасно, правовремено и потпуно информисање на матерњем језику припадника националних мањина и очување културног идентитета националних мањина које живе на територији Републике Србије. По први пут је утврђена обавеза, не само за Републику Србију и аутономну покрајину, већ и за јединице локалне самоуправе, да сваке године расписују конкурс ради подизања квалитета информисања припадника националних мањина. Тиме је омогућено медијима на мањинским језицима да се финансирају из буџета путем пројектног суфинансирања. За доделу тих средстава детаљно је прописана транспарентна и недискриминаторна процедура. Утврђен је рок (крај октобра 2015) за обавезну приватизацију преосталих медија у јавном власништву, што би требало да доведе све медије у исти положај на тржишту. Изузетак је направљен када су у питању јавни сервис и медији чији су оснивачи национални савети националних мањина. У поступку приватизације, Закон предвиђа меру афирмативне акције у корист медија који имају садржаје на мањинским језицима. Поред тога што купци медија на мањинским језицима морају да сачувају њихову основну делатност пет година од дана закључења уговора о продаји капитала, купци медија на мањинским језицима имају законску обавезу одржавања удела програмског времена на појединим мањинским језицима, у складу са програмском шемом која је важила у периоду од дванаест месеци пре дана ступања на снагу овог закона. На овај начин обезбеђено је да купци јавних предузећа, која су део медијских садржаја имала и на мањинским језицима, обезбеде простор за те медијске садржаје, како би се очувала и ова форма информисања припадника националних мањина. Законом се уводи Регистар медија, који ће омогућити јавност података о издавачима медија, укључујући и оне на мањинским језицима.

23. **Законом о јавним медијским сервисима (2014)** установљена су два јавна медијска сервиса, Јавна медијска установа „Радио телевизија Србије“ и Јавна медијска установа „Радио телевизија Војводине“. Један од разлога њиховог оснивања био је и већа заштита права националних мањина на информисање. Овим законом гарантује се и обезбеђује довољан и стабилан извор финансирања јавних медијских сервиса. Обавеза јавних медијских сервиса је да кроз своје програмске садржаје остварују јавни интерес који подразумева, између осталог, и задовољавање потреба грађана за програмским садржајима који обезбеђују очување и изражавање културног идентитета националних мањина, водећи рачуна да националне мањине прате одређене програмске целине и на свом матерњем језику и писму.

24. **Закон о електронским медијима (2014)** донео је новину која може бити од значаја за заштиту и унапређење права на употребу мањинских језика. Она се огледа у

увођењу овлашћења националним саветима националних мањина да заједничким договором предлажу чланове Савета Регулаторног тела за електронске медије.

2.3. Службена употреба мањинских језика у судовима

25. Новим Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава, који је почео да се примењује од 1. јануара 2014. године, уместо 34 постојећа основа суда установљено је 66 основних судова. Основни критеријуми приликом установљења нове мреже судова, између осталог, били су и удаљеност дотадашњих седишта судова, као и могућност приступа правди за све грађане, што за припаднике националних мањина, односно говорнике мањинских језика, подразумева и олакшани приступ правди на мањинским језицима.

26. На основу подручја на којима врше надлежност, у службеној употреби су, поред српског језика и мањински језици у следећим основним и вишим судовима:

Мањински језици	Седиште основног суда у:	Седиште вишег суда у:
<i>Албански</i>	Бујановцу, Лебану	Врању, Лесковцу
<i>Босански</i>	Новом Пазару, Пријепољу, Сјеници	Новом Пазару, Ужицу
<i>Бугарски</i>	Димитровграду, Сурдулици	Врању, Пироту
<i>Мађарски</i>	Бачкој Паланци, Бечеју, Врбасу, Вршцу, Зрењанину, Кикинди, Новом Саду, Панчеву, Сенти, Смедереву, Сомбору, Суботици	Зрењанину, Новом Саду, Панчеву, Смедереву, Сомбору, Суботици
<i>Македонски</i>	Вршцу	Панчеву
<i>Румунски</i>	Вршцу, Зрењанину, Панчеву, Смедереву	Зрењанину, Панчеву, Смедереву
<i>Русински</i>	Врбасу, Новом Саду, Суботици, Шиду	Новом Саду, Сомбору, Сремској Митровици, Суботици
<i>Словачки</i>	Бачкој Паланци, Вршцу, Зрењанину, Новом Саду, Панчеву, Сомбору, Суботици, Шиду	Зрењанину, Новом Саду, Панчеву, Сомбору, Сремској Митровици, Суботици
<i>Хрватски</i>	Суботици	Суботици
<i>Чешки</i>	Вршцу	Панчеву

27. На основу подручја на којима врше надлежност, у службеној употреби су, поред српског језика, и мањински језици у следећим одељењима Управног суда:

Мањински језик	Одељења Управног суда
<i>Албански</i>	Одељење у Нишу
<i>Босански</i>	Одељење у Крагујевцу
<i>Бугарски</i>	Одељење у Нишу

<i>Мађарски</i>	Одељење у Новом Саду
<i>Румунски</i>	Одељење у Новом Саду
<i>Русински</i>	Одељење у Новом Саду
<i>Словачки</i>	Одељење у Новом Саду
<i>Хрватски</i>	Одељење у Новом Саду

28. Службена употреба мањинског језика у судовима значи давање могућности да се целокупан првостепени кривични и парнични поступак води и на мањинском језику.⁴ Међутим, посебно треба нагласити да, без обзира на то да ли је неки од мањинских језика у службеној употреби у суду, учесници у поступку у сваком суду на територији Републике Србије имају право на коришћење мањинског језика, што је у претходним извештајима о примени Повеље детаљно образлагано. Одредбе прописа о коришћењу мањинских језика учесника у судским поступцима у пракси се несметано примењују, што показују подаци да и у овом извештајном циклусу није било притужби.

2.4. Приватизација медија

29. Основни концепт на коме су рађени нови медијски закони јесте да се медији не могу финансирати из јавних прихода и да њихов оснивач не може бити држава, као ни други субјекти који се у целини или делимично финансирају из јавних прихода. Изузетак је направљен, како је већ изложено, када су у питању медији чији су оснивачи национални савети националних мањина. Наиме, иако се национални свети националних мањина већински финансирају из јавних прихода, Законом је предвиђено да они могу бити оснивачи медија. На тај начин, мањински медији, односно установе чији су оснивачи национални савети, нису ни биле предмет приватизације.

30. Предмет приватизације била су јавна предузећа која производе медијске садржаје за све грађане, па и за припаднике националних мањина, односно говорнике мањинских језика. Како је већ изложено, Закон је предвидео низ заштитних одредби усмерених на ублажавање последица приватизације медија по остваривање права националних мањина на информисање. Да би се омогућила успешна приватизација медија, Законом о изменама и допунама Закона о јавном информисању и медијима, продужен је рок за приватизацију медија продајом капитала, са 1. јула на 31. октобар 2015. године. Након тога, приватизација медија је, тамо где су испуњени услови, спровођена преносом капитала издавача медија запосленима без накнаде.

31. Предмет приватизације било је 76 јавних предузећа, од којих је 44 (57,9% од укупног броја), у програмским елаборатима предвиђало емитовање програма и на мањинским језицима. До октобра 2016. године, од 76 медија, приватизован је 51 медиј, 24 није приватизовано, док у једном случају поступак приватизације још увек није окончан. Имајући у виду да је приватизација процес који је релативно скоро окончан,

⁴ У досадашњим извештајима о примени Повеље детаљно је представљен Закон о службеној употреби језика и писама који третира и ово питање.

још увек се не може сагледати утицај тог процеса на стање медија на мањинским језицима. Од суштинске важности је да промена власничке структуре у медијима није од утицаја на обавезу државе да штити јавни интерес у области информисања и право на истинито, непристрасно и правовремено информисање на матерњем језику припадника националних мањина и очување њиховог културног и језичког идентитета, што је обезбеђено, између осталог, кроз суфинансирање пројеката у области јавног информисања.

2.5. Национални савети националних мањина

32. На изборима за националне савете националних мањина, одржаним 26. октобра 2014. године, непосредним путем изабрано је 17 националних савета (албанске, ашкалијске, бошњачке, бугарске, буњевачке, влашке, грчке, египатске, мађарске, немачке, ромске, румунске, русинске, словачке, словеначке, украјинске и чешке националне мањине), док су на електорским скупштинама изабрани национални савети македонске, хрватске и црногорске националне мањине. Након конституисања, национални савети наставили су са активностима на остваривању законом утврђених овлашћења. Поједини национални савети наставили су са радом на стандардизацији језика којим говоре лица које представљају, што је предуслов за давање могућности држави да их потпуно уведе у све сфере друштвеног живота. Наредни ставови садрже активности националних савета на том плану.

33. Вишегодишњи континуирани рад на теренским истраживањима о **буњевачком** језику и његовој стандардизацији настављен је и у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље. За потребе стандардизације, затим писања историје Буњеваца, те научне класификације буњевачке књижевности и вековне штампане грађе, Национални савет буњевачке националне мањине је покренуо иницијативу за формирање лектората за буњевистику при Филозофском факултету у Новом Саду. Иако постоје научни и стручни капацитети за рад лектората, због недостатка финансијских средстава, ова иницијатива није реализована. Процес стандардизације буњевачког језика је настављен доношењем одлуке о стандардизацији буњевачког језика (2016) коју ће спроводити Национални савет у сарадњи са надлежним институцијама Републике Србије. Именован је радни тим за спровођење стандардизације који би требало да изради Буњевачки речник, Граматику за буњевачки језик и Правопис буњевачког језика.

34. Национални савет влашке националне мањине донео је одлуку о стандардизацији **влашког** језика на седници одржаној 26. септембра 2015. године. Исте године издати су Влашко-српски речник „Ворбарј“ и Српско-влашки речник, чији је издавач био Национални савет. Процес стандардизације влашког језика могао би се, према мишљењу Националног савета, привести крају у наредном четворогодишњем периоду.

2.6. Новине које се очекују током наредног циклуса мониторинга примене Повеље

35. На положај мањинских језика током наредног циклуса мониторинга утицаће **Акциони план за остваривање права националних мањина**, који је урађен у склопу процеса придруживања Републике Србије Европској унији. У циљу његове израде формирана је мултиресорна радна група састављена од релевантних државних и покрајинских органа, представника националних савета националних мањина, Савета Европе и организација цивилног друштва. Основни оквир за израду овог средњорочног стратешког документа били су Оквирна конвенција за заштиту националних мањина, Европска повеља о регионалним или мањинским језицима, као и Извештај Експертске мисије Европске комисије за националне мањине. Акциони план садржи стратешке циљеве постављене у складу са препорукама Саветодавног комитета Оквирне конвенције, чијом реализацијом би се отклонили уочени недостаци у спровођењу права националних мањина. Остваривање циљева дефинисано је кроз активности које се односе на измене нормативног и институционалног оквира, унапређење административних капацитета, као и потребе за побољшање пракси и подизања свести. Акциони план се састоји од 11 поглавља: Лични статусни положај; Забрана дискриминације; Област културе и медија; Слобода вероисповести; Употреба језика и писма; образовање; Демократска партиципација; Одговарајућа заступљеност припадника националних мањина у јавном сектору и јавним предузећима; Национални савети националних мањина; Економски положај припадника мањинских заједница и Међународна сарадња. Акциони план садржи прецизно исказане носиоце активности, као и прецизиран извор финансијских средстава за његову реализацију. Влада Републике Србије је 3. марта 2016. године усвојила Акциони план за остваривање права националних мањина.

36. Измене **Закона о националним саветима националних мањина**, такође, могу имати утицај на положај мањинских језика у Републици Србији. Како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, тај закон уређује три основне групе питања: овлашћења националних савета, поступак избора чланова националног савета и начин финансирања делатности националног савета. Реализација овлашћења националних савета, као облика мањинске самоуправе који се огледа у одлучивању и учешћу у одлучивању у области образовања, културе, обавештавања и службене употребе језика и писма, уређује се посебним законима. Одлуком Уставног суда (2014) утврђено је да поједине одредбе Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом, а у примени закона постоји низ потешкоћа због неусклађености са другим прописима, што је наметнуло потребу измене Закона. У ту сврху, Министарство државне управе и локалне самоуправе, као надлежно министарство за припрему прописа из области људских и мањинских права, формирало је Радну групу која ће припремити текст Нацрта закона о изменама и допунама Закона о националним саветима националних мањина, у чији рад су укључени и представници националних савета националних мањина. Ради формулисања могућих праваца измена поменутог закона, децембра 2015. године одржан је Округли сто на тему „Национални савети/мањинске самоуправе у правном систему Републике Србије“, уз учешће

представника националних савета, релевантних министарстава и служби Владе, независних државних органа, невладиних организација и међународних организација, на коме је представљена анализа законодавства о националним саветима са посебним освртом на њихово финансирање.

2.7. Спровођење Препоруке Комитета министара Савета Европе (CM/RecChL(2016)3)

37. У оцени примене Повеље у трећем циклуса мониторинга, Комитет министара Савета Европе препоручио је властима Србије да узму у обзир сва запажања и препоруке Комитета експерата и наведена питања од приоритетног значаја.

Препорука 1: побољшање обуке наставника и обезбеђење адекватних материјала за наставу за све регионалне или мањинске језике.

38. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље настављено је са напорима у побољшању обуке наставника за извођење наставе на мањинским језицима. Надлежне институције, Завод за унапређивање образовања и васпитања и Педагошки завод Војводине, одобравају програме сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника. Завод за унапређивање образовања и васпитања је, према важећем Правилнику о сталном стручном усавршавању наставника, васпитача и стручних сарадника, у обавези да сваке друге године распише конкурс за одобравање програма сталног стручног усавршавања и да на сајту Завода објави Каталог важећих програма. У Каталогу за 2014/15. и 2015/16. годину налазе се 53 програма стручног усавршавања који су од значаја за наставнике и сараднике који изводе наставу на језику националних мањина. Нови Каталог стручног усавршавања, који је Завод припремио и који ће важити од септембра 2016. године за наредне две школске године садржи 122 програма значајних за наставнике и сараднике који изводе наставу на језику националних мањина.

39. Оцењујући да је питање стручног усавршавања наставника за извођење наставе на мањинским језицима важан сегмент квалитетног образовања говорника тих језика, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у сарадњи са Министарством спољних послова, 2015. године упутило позив за сарадњу у области образовања националних мањина на адресе шест земаља матица националних мањина које живе у Републици Србији: Бугарској, Румунији, Мађарској, Хрватској, Словачкој и Албанији. Поред сарадње у области стручног усавршавања наставника, сарадња би се односила и на иницијално образовање, као и на обезбеђење уџбеника и наставних средстава. Процес коначног дефинисања меморандума о разумевању у току је са Мађарском, Румунијом и Бугарском, државама које су изразиле спремност за овакав вид сарадње у области образовања.

40. У погледу обезбеђења уџбеника за наставу на мањинским језицима, држава улаже ванредне напоре. Министарство просвете, науке и технолошког развоја

објављује на годишњем нивоу Каталог уџбеника у којем су, између осталих, наведени изабрани и доступни уџбеници на језицима/говорима националних мањина. Наредне табеле садрже преглед доступних уџбеника у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље.

Уџбеници за наставу на мањинским језицима

Школска година	Албански језик	Босански језик	Бугарски језик	Мађарски језик	Румунски језик	Русински језик	Словачки језик	Хрватски језик
2013/14	44	18	31	132	118	124	118	52
2014/15	44	28	31	132	120	124	119	93
2015/16	53	69	31	133	120	125	120	94

Уџбеници за изборни предмет Матерњи језик са елементима националне културе

Школска година	Бугарски језик	Мађарски језик	Украјински језик	Чешки језик	Македонски језик	Словачки језик	Буњевачки говор	Влашки говор
2013/14	1	3	2	1	0	4	2	0
2014/15	1	3	9	1	0	6	8	0
2015/16	3	3	9	1	1	7	8	1

41. Нови Закон о уџбеницима, са јасно утврђеним обавезама учесника у процесу издавања уџбеника и одговарајућих наставних материјала, требало би да допринесе, између осталог, и ефикаснијем обезбеђењу уџбеника за образовање на мањинским језицима. Током 2016. године, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Завод за уџбенике, као јавни издавач, и осам националних савета националних мањина (албанске, бошњачке, бугарске, мађарске, румунске, русинске, словачке и хрватске), потписали су тројне споразуме - Меморандум о сарадњи у области обезбеђивања уџбеника за основно образовање на језицима националних мањина. У споразумима је дефинисан број издавања уџбеника за наставу, и то: на албанском - 35 уџбеника и 8 обједињених додатака; на босанском - 14 уџбеника и обједињених додатака; на бугарском - 11 уџбеника (преводи са српског); на мађарском - 7 уџбеника (од тога један превод са српског); на румунском - 6 уџбеника (од тога два превода са српског); на русинском - један уџбеник; на словачком - два уџбеника (од тога један превод са српског), на хрватском - 17 уџбеника (од тога девет превода са српског). Споразумима је такође предвиђено да се за сваку следећу школску годину дефинишу и реализују приоритетни недостајући уџбеници, чиме се обезбеђује да се уџбенички фонд на мањинским језицима допуњује динамиком која максимално ангажује расположиве ресурсе. Реализација наведених споразума биће изложена у наредном извештају о примени Повеље.

Препорука 2: обезбеђење учења језика и наставе на језицима које покрива Део II Повеље на свим одговарајућим нивоима.

42. У Републици Србији у пракси је успостављен систем образовања на мањинским језицима, као и изучавања мањинских језика на свим нивоима образовања. Према подацима са којима располаже Канцеларија за људска и мањинска права, у школској 2015/16. години, целокупно предшколско образовање организовано је на седам мањинских језика (албански, босански, мађарски, румунски, русински, словачки и

хрватски) у 40 јединица локалне самоуправе (Ада, Алибунар, Апатин, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бачки Петровац, Бела Црква, Бечеј, Беочин, Бујановац, Врбас, Вршац, Жабал, Житиште, Зрењанин, Кањижа, Кикинда, Ковачица, Ковин, Кула, Мали Иђош, Нова Црња, Нови Бечај, Нови Кнежевац, Нови Сад, Нови Пазар, Оџаци, Панчево, Пландиште, Прешево, Сента, Сјеница, Сомбор, Србобран, Стара Пазова, Суботица, Темерин, Тутин и Чока), у 43 установе васпитно-образовног рада. Рад је организован у 356 образовно-васпитне групе за 4.035 деце. Двојезично предшколско образовање одвија се на српском и на осам мањинских језика (албански, бугарски, мађарски, немачки, ромски, румунски, словачки и хрватски) у 14 јединица локалне самоуправе (Алибунар, Бачка Паланка, Бечеј, Вршац, Кикинда, Ковачица, Ковин, Крушевац, Нови Сад, Оџаци, Панчево, Пландиште, Сомбор и Суботица) у 18 установа и 39 образовно-васпитних група за 443 деце.

43. Према подацима са којима располаже Канцеларија за људска и мањинска права, у школској 2015/16. години, целокупно основно образовање одвијало се на осам мањинских језика (албански, босански, бугарски, мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски) у 46 јединица локалне самоуправе (Ада, Алибунар, Апатин, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бачки Петровац, Бела Црква, Бечеј, Беочин, Босилеград, Бујановац, Врбас, Вршац, Жабал, Житиште, Зрењанин, Инђија, Кањижа, Кикинда, Ковачица, Ковин, Кула, Мали Иђош, Медвеђа, Нова Црња, Нови Бечај, Нови Кнежевац, Нови Пазар, Нови Сад, Оџаци, Панчево, Пландиште, Прешево, Пријепоље, Сента, Сечањ, Сјеница, Сомбор, Србобран, Стара Пазова, Суботица, Темерин, Тутин, Чока и Шид), у 159 основних школа и 2.012 одељења, а обухваћено је 32.758 ученика основних школа. За ученике који наставу похађају на српском језику, изучавање мањинских језика омогућено је увођењем у наставу изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе. Према подацима са којима располаже Канцеларија за људска и мањинска права, у школској 2015/16. години, овим моделом образовања, изучава се 14 мањинских језика (албански, босански, бугарски, буњевачки, влашки, мађарски, македонски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински, хрватски и чешки) у 49 јединица локалне самоуправе (Ада, Алибунар, Апатин, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бачки Петровац, Бела Црква, Бечеј, Беочин, Бор, Босилеград, Бујановац, Врбас, Вршац, Димитровград, Жабал, Жагубица, Житиште, Зајечар, Зрењанин, Инђија, Кањижа, Кикинда, Ковачица, Ковин, Кула, Медвеђа, Неготин, Нови Бечај, Нови Пазар, Нови Сад, Оџаци, Панчево, Пландиште, Прешево, Пријепоље, Сента, Сечањ, Сјеница, Сомбор, Србобран, Сремска Митровица, Стара Пазова, Суботица, Темерин, Тутин, Чока и Шид), у 245 основних школа, у 466 одељења, а обухваћено је 10.232 ученика.

44. Целокупно средње образовање, према подацима са којима располаже Канцеларија за људска и мањинска права, у школској 2015/16. години, организовано је на осам језика (албански, босански, бугарски, мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски) у 27 јединица локалне самоуправе (Ада, Алибунар, Бачка Топола, Бачки Петровац, Бечеј, Беочин, Босилеград, Бујановац, Вршац, Димитровград, Зрењанин, Кањижа, Ковачица, Кула, Медвеђа, Нови Кнежевац, Нови Пазар, Нови Сад, Прешево, Пријепоље, Сента, Сјеница, Сомбор, Суботица, Темерин, Тутин и Чока), у 51 средњој

школи и 494 одељења, а обухваћено је 10.430 ученика средњих школа. За ученике који наставу похађају на српском језику, изучавање мањинских језика омогућено је увођењем у наставу изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе. Овим моделом образовања, према подацима за школску 2015/16. годину, изучава се пет мањинских језика (бугарски, мађарски, румунски, русински и словачки) у 18 јединица локалне самоуправе (Ада, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бечеј, Босилеград, Димитровград, Зрењанин, Кањижа, Ковачица, Нови Кнежевац, Нови Сад, Сента, Сомбор, Стара Пазова, Суботица, Темерин, Чока и Шид), у 28 средњих школа, у 84 одељења, а обухваћено је 1.167 ученика.

45. У високошколским установама организована је настава и на мањинским језицима, и то, на албанском језику: (Економски и Правни факултет из Ниша, одељења у Медвеђи и Економски факултет из Суботице, Универзитет у Новом Саду, Одељење у Бујановцу); на мађарском језику: (Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за хунгарологију; Учитељски факултет у Суботици; Академија уметности (Одсек глума) у Новом Саду; Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду; Висока техничка школа струковних студија у Суботици; на ромском језику (Висока школа струковних студија за васпитаче у Вршцу); на румунском језику: (Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за романистику; Учитељски факултет у Београду, Наставно одељење у Вршцу; Висока школа струковних студија за васпитаче у Вршцу; на русинском језику (Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за русинистику); на словачком језику (Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за словакистику; Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду).

46. На факултетима универзитета у Београду, Крагујевцу и Новом Саду постоје катедре на којима се изучава: албански, бугарски, мађарски, немачки, румунски, русински, словачки, украјински и чешки језик, а у оквиру високошколске установе у Новом Пазару и босански језик:

- *Албански језик* изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за албански језик, књижевност и културу;
- *Босански језик* и књижевност изучава се на Државном универзитету у Новом Пазару, Департман за филолошке науке, Студијски програм Српска књижевност и језик;
- *Бугарски језик* изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за бугарски језик, књижевност и културу;
- *Мађарски језик* изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за мађарски језик, књижевност и културу;
- *Немачки језик* се изучава на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за немачки језик, књижевност и културу, на Филозофском факултету у Новом Саду, Одсеку за германистику, Студијској групи за немачки језик и књижевност и Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, Одсеку за германистику, Студијском програму за немачки језик и књижевност;

- *Румунски језик* изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за румунски језик, књижевност и културу;
- *Словачки језик* се изучава на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за словачки језик, књижевност и културу;
- *Украјински језик* изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за украјински језик, књижевност и културу;
- *Чешки језик* се изучава на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за чешки језик, књижевност и културу.

47. За обезбеђење наставе и изучење свих мањинских језика (15) који су обухваћени Повељом на свим нивоима образовања постоје бројни предуслови, од којих неки из објективних разлога нису испуњени, као што су: недовољан број стручног кадра за извођење наставе, недовољан број квалификованих аутора за израду уџбеника и наставног материјала, непостојање језичког стандарда код појединих мањинских језика, непостојање могућности за школовање на појединим мањинским језицима на академском нивоу, итд. Република Србија настоји да својим активностима, и у сарадњи са националним саветима националних мањина, као носиоцима овлашћења у области образовања, унапреди систем образовања говорника мањинских језика, што је изложено, не само у Четвртом извештају, већ и у претходним извештајима о примени Повеље.

Препорука 3: успостављање адекватне понуде образовања на ромском.

48. Стандардизација ромског језика (2013) требало би да омогући већу понуду учења и организовање наставе на том језику. Међутим, због недостатка стручног кадра за извођење наставе, оцењује се да ће процес увођења изучавања и/или наставе на ромском у образовни систем на свим нивоима бити постепен и вероватно дуготрајан. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, донесен је план и програм за изборни предмет Ромски језик са елементима националне културе у основним школама, што је омогућило да се тај језик изучава од школске 2015/16. године и у школама на територији централне Србије. На овај начин, модел основног образовања кроз изучавање ромског језика са елементима националне културе организован је на целој територији Републике Србије, будући да је у АП Војводини организован раније. Од 2015. године настава ромског језика укључена је у основне академске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду, чиме су створени услови и за школовање стручњака и наставног кадра. Шире информације о предузетим мерама на промовисању ромског језика на свим нивоима образовања садржане су у одељку 4.5.1.1. овог извештаја.

Препорука 4: побољшање употребе свих регионалних или мањинских језика у комуникацији са органима управе.

49. У Трећем извештају о примени Повеље детаљно је образложен законодавни оквир о употреби мањинских језика у комуникацији са органима управе на свим

нивоима власти, који даје могућност говорницима мањинских језика да остварују комуникацију на свом језику. Како је изложено, у Републици Србији не постоји законска обавеза о централизованим евиденцијама о броју обраћања говорника на мањинским језицима органима управе, те ни информације о томе нису доступне. Делимичан увид у коришћење мањинских језика у односу са органима управе пружиле су анкете спроведене претходних година, које су представљене у претходном извештају о примени Повеље. Анкете су показале да се највећи број комуникација говорника мањинских језика са органима управе бележи на нивоу локалних самоуправа, док је комуникација са покрајинским органима остваривана различитим интензитетом, у зависности од тога ком органу се обраћало. Упућивање усмених или писмених представки на мањинским језицима државним органима остваривано је веома ретко. Ситуација у погледу остваривања комуникације са органима управе слична је и у овом извештајном циклусу, уз констатацију да се прописи који уређују материју службене употребе мањинских језика спроводе несметано, будући да инспекцијским надзорима није забележено њихово кршење у пракси.

50. Јачању капацитета запослених у обављању послова који су од значаја за остваривање права на употребу мањинских језика у управама органа аутономних покрајина и локалних самоуправа допринеће и примена Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе (2016) и пратећих подзаконских аката. Ти прописи, између осталог, предвиђају да се у аутономној покрајини, јединици локалне самоуправе или градској општини у којој је утврђена службена употреба језика и писма националне мањине, за радна места која подразумевају непосредну усмену и писану комуникацију са грађанима, као посебан услов прописује познавање језика и писма националних мањина.

51. Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице током 2016. године спровео је онлајн анкету/прикупљање података од органа јединица локалне самоуправе и покрајинских органа и организација. Прикупљање података, између осталог, се односи и на податке о комуникацији са грађанима (усмена и писмена комуникација). Резултати анкете биће представљени у наредном извештају о примени Повеље.

Препорука 5: настављање да у српском друштву граде свест и толеранцију према регионалним или мањинским језицима и културама које они представљају.

52. Трајно опредељење Републике Србије јесте да у српском друштву гради свест и толеранцију према мањинским језицима и културама које представљају, што је истицано у свим досадашњим извештајима о примени Повеље. Имајући у виду мултинационалност и мултијезичност свог друштва, у Републици Србији су и у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље настављене активности које доприносе развијању свести о постојању различитости, укључујући и различитости по основу језичког диверзитета српског друштва, као и промоцији толеранције према мањинским језицима и културама које оне представљају. У том периоду реализовани су

многобројни пројекти органа на свим нивоима власти, цивилног сектора и међународних организација. Организовани су округли столови, конференције, семинари, радионице, итд, на којима је промовисана толеранција и међукултурални дијалог.

53. Према финансијским могућностима, државни органи су били укључени у суфинансирање пројеката који доприносе јачању свести и толеранцији према мањинским језицима. Тако је Министарство културе и информисања суфинансирало 41 пројекат из области јавног информисања, у укупном износу од 12.015.917,00 динара, као и 18 пројеката из области културе са 2.540.000,00 динара. У том периоду запажена је тенденција пораста броја издавача медија, установа, удружења и других правних субјеката који конкуришу са пројектима којима се подиже свест и толеранција у српском друштву према мањинским језицима и културама које они представљају. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: Информисање из мултиетничке средине; Серијал емисија „Ризница“ – Прожимање култура; Неговањем различитости против нетолеранције: очување сопственог националног идентитета и уважавање туђег; Јачање истраживачког новинарства у национално мешовитим срединама; Народни обичаји Срба, Влаха и Рома у Горњој Ресави „ФАМНАЗ“ – Фестивал алтернативне музике на језицима националних мањина; Јединство у различитости; Управљање културним развојем; Мјузикл „Једнакост различитости“; Међународни фестивал фолклора националних мањина „Ајд поведи ајд заиграј“ итд. Захваљујући средствима добијеним из републичког буџета, 2015. године је покренут пројекат Media Art Content доо „Говорите ли мрњао, луткарска ТВ серија на српском језику за децу намењена учењу мањинских језика“. Ова образовна серија намењена је деци, узраста од 4 до 7 година и има за циљ да гледаоци савладају најелементарније вештине конверзације на бугарском, мађарском, румунском и словачком језику. Министарство је суфинансирало и пројекат „Хроника националних мањина: Медијским садржајем до пуне интеграције и унапређења комуникације националних мањина и широке јавности“ Удружења за истраживање миграција. У оквиру наведеног пројекта, највећи ефекат остварило је емитовање ТВ емисије „Хроника националних мањина“, информативне емисије која се реализује на мањинским језицима и српском језику на Телевизији Пинк, медију који има националну покривеност.

54. Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама АП Војводине је у истом периоду суфинансирао 7 пројеката из области јавног информисања, у укупном износу 5.656.937,00 динара, као и један пројекат из области културе (2014) са 715.000,00 динара у циљу унапређења мултикултуралности и међусобног разумевања националних заједница у Војводини.

3. ДЕО II.

3.1. Примена члана 7. Повеље - Циљеви и начела

55. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Став 1.

По питању регионалних или мањинских језика, у оквиру територија на којима су ти језици у употреби и у складу са ситуацијом сваког од тих језика, државе чланице граде своју политику, законодавство и праксу на следећим циљевима и начелима:

- c потреба за одлучном акцијом како би се унапредили регионални или мањински језици и на тај начин сачували.*

56. У претходним извештајима о примени Повеље излагане су активности Републике Србије које чини у законодавној сфери како би се у свим областима друштвеног живота унаредило коришћење мањинских језика, као основног начина њиховог очувања. Осим тога, изложене су информације о формирању релевантних тела – националних савета националних мањина којима су законом поверена одређена јавна овлашћења у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма. Такође је представљен законом утврђен систем финансирања националних савета националних мањина на свим нивоима власти, као и начин распоређивања опредељених средстава из републичког буџета. Додатна појашњења у погледу начина распоређивања средстава из републичког буџета, детаљно су образложена у Коментарима Републике Србије о Извештају Комитета експерата о спровођењу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у Србији, (коментари дати на ст. 3. и 40. Извештаја Комитета експерата).

57. У складу са економским могућностима, и у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, у буџетима Републике Србије и АП Војводине обезбеђена су и распоређена средства за финансирање делатности националних савета.

58. Доња табела садржи податке о висини обезбеђених средстава за рад националних савета националних мањина у буџету Републике Србије.

НАЦИОНАЛНИ САВЕТ	2013	2014	2015
Албанске националне мањине	13.233.963,00	13.233.963,00	12.490.999,00
Ашкалијске националне мањине	2.875.887,00	3.834.517,00	3.599.660,00
Бошњачке националне мањине	24.851.206,00	24.851.206,00	26.256.638,00
Бугарске националне мањине	8.512.506,00	8.512.506,00	7.761.553,00
Буњевачке националне мањине	6.014.169,00	6.014.169,00	6.972.774,00
Влашке националне мањине	7.749.279,00	7.749.279,00	7.378.940,00
Грчке националне мањине	3.867.530,00	322.294,00	3.572.471,00

Египатске националне мањине	3.851.029,00	3.851.029,00	3.699.266,00
Савез јеврејских општина	4.039.787,00	4.039.787,00	3.615.862,00
Мађарске националне мањине	61.384.884,00	61.384.884,00	61.422.735,00
Македонске националне мањине	6.678.437,00	6.678.437,00	7.029.376,00
Немачке националне мањине	4.430.358,00	4.430.358,00	4.092.021,00
Ромске националне мањине	22.200.078,00	22.200.078,00	22.092.023,00
Румунске националне мањине	14.515.839,00	14.515.839,00	13.651.862,00
Русинске националне мањине	8.708.259,00	8.708.259,00	9.339.131,00
Словачке националне мањине	18.271.250,00	18.271.250,00	18.629.439,00
Словеначке националне мањине	4.836.680,00	4.836.680,00	3.942.456,00
Украјинске националне мањине	5.014.076,00	5.014.076,00	4.626.892,00
Хрватске националне мањине	13.324.549,00	13.324.549,00	13.115.041,00
Чешке националне мањине	4.681.604,00	4.681.604,00	4.039.749,00
Црногорске националне мањине	-	-	7.671.109,00
Укупна средства	240.000.000,00	240.000.000,00	245.000.000,00

59. У покрајинском буџету обезбеђују се средства за финансирање рада националних савета националних мањина који имају регистровано седиште на територији АП Војводине. Средства се додељују за финансирање редовне и развојне делатности националних савета националних мањина на основу Покрајинске одлуке о начину и критеријумима доделе буџетских средстава за националне савете националних мањина (2014).

60. У доњој табели садржани су подаци о укупном финансирању националних савета националних мањина из буџета АП Војводине (редовна и развојна делатност).

НАЦИОНАЛНИ САВЕТ	2013	2014	2015
Ашкалијске националне мањине	550.000,00	550.000,00	600.000,00
Буњевачке националне мањине	2.428.000,00	2.449.622,59	2.555.751,31
Грчке националне мањине	550.000,00	550.000,00	-
Египатске националне мањине	550.000,00	550.000,00	600.000,00
Мађарске националне мањине	23.792.000,00	23.804.047,06	25.644.944,61
Македонске националне мањине	2.456.000,00	2.516.722,93	2.534.731,44
Немачке националне мањине	1.820.000,00	1.876.717,21	1.893.076,45
Румунске националне мањине	4.870.000,00	4.775.667,36	4.839.392,02
Русинске националне мањине	3.236.000,00	3.180.631,96	3.206.601,63
Словачке националне мањине	6.638.000,00	6.636.560,16	6.819.080,11
Украјинске националне мањине	1.954.000,00	1.947.108,31	1.940.453,24
Хрватске националне мањине	4.230.000,00	4.245.814,19	4.401.638,48
Чешке националне мањине	1.926.000,00	1.917.108,24	1.901.769,32
Укупна средства	55.000.000,00	55.000.000,00	54.000.000,00

61. На нивоу јединица локалне самоуправе, средства из буџета распоређују се оним националним саветима националних мањина који представљају националне мањине које у становништву јединице локалне самоуправе достижу најмање 10% од укупног становништва, или чији је језик у службеној употреби на територији јединице локалне самоуправе. Подаци о висини финансирања националних савета националних мањина из буџета јединица локалне самоуправе нису доступни будући да не постоји законска обавеза вођења такве евиденције.

d стварање услова за олакшање и/или охрабривање употребе регионалних или мањинских језика у говору и писању, у јавном и приватном животу.

62. У претходним извештајима о примени Повеље представљена је политика Републике Србије према мањинским језицима. Доношење нове законске регулативе, њено континуирано праћење и отклањање уочених недостатака који отежавају примену у пракси, перманентно доприноси грађењу услова за олакшање и/или охрабривање употребе мањинских језика у областима које третира Повеља. У одговарајућим деловима Четвртог извештаја о примени Повеље представљене су предузете мере и активности ради унапређења употребе мањинских језика у говору и писању, у јавном и приватном животу.

f доношење одредаба путем којих би се на одговарајући начин и одговарајућим средствима обезбедило проучавање регионалних или мањинских језика на свим одговарајућим ступњевима.

63. У складу са законодавством Републике Србије, постоје три модела наставе мањинских језика у основним и средњим школама. Како је више пута истицано, настава се може изводити на мањинском језику, двојезично или на српском језику уз могућност учења мањинског језика са елементима националне културе, као изборног предмета. Подаци о пракси проучавања мањинских језика садржани су у одговарајућим деловима Четвртог извештаја о примени Повеље.

64. Законски праг од 15 ученика за организовање наставе на мањинском језику се флексибилно примењује у пракси будући да се, по одобрењу просветних власти, настава може организовати и за мањи број ученика. У Коментарима Републике Србије о Извештају Комитета експерата о спровођењу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у Србији, (коментари на поглавље 4. Извештаја Комитета експерата) образложен је став власти о оцени да је законски праг од 15 ученика превисок за захтеве Повеље.

65. Подизање нивоа свести о важности образовања на мањинском језику у надлежности је националних савета националних мањина. Просветни органи успешно сарађују са националним саветима националних мањина. Сарадња се, пре свега, огледа у пружању адекватних и правовремених информација о процедурама у области наставе на мањинском језику. Министарство просвете, науке и технолошког развоја у последњем тромесечју школске године обавештава школске управе о неопходности спровођења анкета међу ученицима и родитељима за изборни предмет Матерњи језик са елементима националне културе за наредну школску годину. Свих 17 школских управа заједно са основним школама на својој територији реализују анкетирање, тако да Министарство има целовиту слику о потреби за увођење овог предмета у наставу.

66. Осим спровођења анкета међу родитељима и ученицима, за школску 2016/17. годину Министарство просвете, науке и технолошког развоја припремило је јединствени анкетни лист у поступку одабира изборних предмета, као и јединствену

методологију на основу које се формира листа понуђених предмета за сваки разред и сваку школу. У складу са прописима којима се уређују наставни план и програм за основну школу, ученици су на основу писаног изјашњавања родитеља, а у складу са прописима којима школа располаже и одлуком школе, поред обавезног изборног предмета (верска настава и грађанско васпитање), изабрали још један од предвиђених изборних предмета. Предмети су разврстани у две табеле. Прву табелу (табела А) чине предмети које школе могу да понуде на основу својих могућности, односно расположивости наставног кадра. Школа ће донети одлуку који од предмета из табеле А ће бити понуђени за сваки разред. Другу табелу (табела Б) чине предмети чија реализација ће бити могућа и на нивоу већег броја школа како би се омогућила доступност наставе мањинског језика са елементима националне културе свим ученицима у срединама где живе припадници појединих мањина. Избор који предмети из табеле Б ће бити понуђени доноси руководилац школске управе у договору са Министарством просвете, науке и технолошког развоја за сваку основну школу.

g олакшавање да и они који не говоре регионалне или мањинске језике, а живе у области где се они говоре, могу да их науче уколико то желе.

67. Настава на мањинском језику или изучавање мањинског језика у основном и средњем образовању доступна је не само говорницима мањинских језика, већ и свим заинтересованим ученицима који не говоре те језике. Што се пак тиче образовања одраслих, Закон о образовању одраслих даје могућност свим одраслим особама да похађају наставу на мањинском језику или изучавање матерњег језика са елементима националне културе, без обзира на то да ли су говорници мањинских језика или их не говоре. Како је већ изложено, образовање одраслих на мањинском језику одвија се уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. Приликом остваривања програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине ученици од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине ученици од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за мањи број неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализација овог изборног предмета у основној школи финансира се из буџета Републике Србије, трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност.

h унапређење проучавања и истраживања регионалних или мањинских језика на универзитетима или сличним установама.

68. Поред изучавања мањинских језика на универзитетима у Републици Србији, постоји и могућност њиховог проучавања и истраживања. Прописима Републике Србије утврђено је да се научноистраживачки рад, поред универзитета, може остваривати и у другим научноистраживачким организацијама. Систематизовани подаци о истраживању мањинских језика нису доступни, али се на основу информација појединих високошколских установа које су узеле учешће у изради Четвртог извештаја

о примени Повеље, може илустровати постојање такве могућности. Шире информације о проучавању и истраживању мањинских језика који нису обухваћени Делом III Повеље садржи одељак 3.2.

i унапређење одговарајућих облика транснационалне размене, у оним областима о којима говори ова повеља, за регионалне или мањинске језике који се користе у идентичном или сличном облику у две или више држава.

69. У претходним извештајима о примени Повеље изложено је да је Република Србија страна уговорница билатералних споразума са државама које користе језике у идентичном или сличном облику мањинским језицима присутним у Србији, у областима релевантним за примену Повеље. У наставку Четвртог извештаја о примени Повеље дају се информације о потписаним међудржавним споразумима, као и о споразумима који би требало да буду потписани, који се односе на језике који нису обухваћени Делом III Повеље. За језике обухваћене Делом III Повеље, информације ће бити презентоване у оквиру имплементације члана 14. Повеље.

70. Споразум између Владе Републике Србије и Владе Републике Чешке о сарадњи у области културе, образовања, науке, омладине и спорта потписан је у 2016. години. Одредбама члана 14. тог споразума утврђено је да ће стране уговорнице, у складу са правним прописима у својим земљама, обезбедити припадницима српске националности у Републици Чешкој и чешке националне мањине у Републици Србији услове за очување и развој матерњег језика, историјског наслеђа и сопствене културе.

71. У предстојећем периоду очекује се закључивање новог споразума између Владе Републике Србије и Владе СР Немачке о сарадњи у области образовања, науке, културе, медија, омладине и спорта. Нацрт споразума, између осталог, у оквиру члана 11. који се односи на ширење знања о култури и унапређење учења језика, утврђује да ће се уговорне стране: залагати да свим заинтересованим лицима обезбеде широк приступ језику, култури, књижевности, друштву и историји друге земље, укључујући и језике и културе који нису већински на територији уговорних страна; снажно подржавати одговарајуће државне и приватне иницијативе и установе, и да на основу Оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у појединачном случају могу договарати додатну регулативу. Према обавештењу Министарства спољних послова, текст нацрта споразума у фази је усаглашавања са представницима Владе СР Немачке.

72. Република Србија је као сукцесор СР Југославије и Србије и Црне Горе страна уговорница у неколико билатералних споразума о заштити националних мањина који садрже одредбе које су од значаја за транснационалну сарадњу у областима друштвеног живота у којима се употребљавају мањински језици. Један од њих је и Споразум између Србије и Црне Горе и Републике Македоније о заштити српске и црногорске националне мањине у Републици Македонији и македонске националне мањине у Републици Србији (2005), који у члану 3. предвиђа да уговорне стране признају припадницима националних мањина право да усмено и писмено користе матерњи језик

у приватном и јавном животу, као и право да им се лична имена уписују у јавним исправама и званичним документима и на матерњем језику и писму. Чланом 4. Споразума предвиђено је да ће уговорне стране подстицати просветну сарадњу и размену у вези са образовањем националних мањина - посебно путем размене стручњака, школских програма, уџбеника и другог наставног материјала, додељивањем стипендија и учешћем наставника и учитеља на семинарима посвећеним стручном усавршавању, као и сарадњу школа и узајамне посете ученика и учитеља. За праћење тог споразума предвиђено је установљивање Међувладине мешовите комисије. До данас, међутим та комисија се није састајала, иако је српска страна именовала своје представнике.

73. Република Србија нема закључене споразуме ни са једном државом у којој се користи буњевачки и влашки у идентичном или сличном облику. Такође, не располаже информацијама о успостављеној транснационалној размени националних савета буњевачке и влашке националне мањине са институцијама других држава.

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да на одговарајући начин унапреде међусобно разумевање између свих језичких група унутар земље и да ту посебно укључе поштовање, разумевање и трпељивост у односу на регионалне или мањинске језике у оквиру процеса образовања, као и да охрабре средства јавног информисања да следе исти циљ.

74. Законска регулатива и њена примена у пракси, посебно у области образовања, медија и културе, која је представљена у оквиру претходних али и овог извештаја о примени Повеље, доприноси и подизању нивоа свести и повећању толеранције за вишејезичност. Путем различитих активности органи власти подстичу толеранцију и међукултурни дијалог међу говорницима свих језика који егзистирају на њеној територији. Једна од тих активности јесте и суфинансирање пројекта у области медија и културе. Шире информације о суфинансирању пројекта којима се афирмише вишејезичност у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље садржи одељак 2.7.

Став 4.

У одређивању своје политике у односу на регионалне или мањинске језике, државе чланице узимају у обзир потребе и жеље оних група становништва које користе те језике. Треба их охрабрити да установе, уколико је то неопходно, одговарајућа тела која би се бавила саветовањем власти о свим питањима која се тичу регионалних или мањинских језика.

75. Национални савети националних мањина су, као што је већ више пута истицано, основани ради остваривања права припадника националних мањина на културну аутономију у појединим областима друштвеног живота. Органи на свим нивоима власти су у обавези да консултују националне савете у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писама. На тај начин омогућено је да се узму у обзир потребе и жеље група становништва које користе мањинске језике.

76. Савет за националне мањине образован је ради праћења и разматрања стања остваривања права националних мањина и стања међунационалних односа у Републици Србији. Чине га представници републичких органа у чијој су надлежности области релевантне за положај националних мањина и председници свих националних савета националних мањина, укључујући и председника Савеза јеврејских општина Србије који има статус националног савета. Сагласно Одлуци о образовању Савета за националне мањине (2015), то тело има задатак да: прати и разматра стање остваривања права националних мањина и стање међунационалних односа у Републици Србији; предлаже мере за унапређење пуне и делотворне равноправности припадника националних мањина; прати остваривање сарадње националних савета националних мањина са државним органима, као и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе; разматра услове за рад националних савета националних мањина и предлаже мере у тој области; прати остваривање међународних обавеза Републике Србије у области остваривања права припадника националних мањина; разматра међународне споразуме који се односе на положај националних мањина и заштиту њихових права у поступку њиховог закључивања; разматра нацрте закона и других прописа од значаја за остваривање права националних мањина и о томе даје мишљење Влади и потврђује симболе, знамења и празнике националних мањина на предлог националних савета националних мањина. Доношењем Акционог плана за остваривање права националних мањина (2016), Савет за националне мањине добио је и нови задатак. Савету је поверено праћење реализације активности из Акционог плана у циљу остваривања, како пуне инклузивности националних мањина у процес мониторинга, тако и пуне координације рада државних органа и обезбеђивања највишег нивоа подршке за спровођење планираних активности.

3.2. Информације о примени Повеље на мањинске језике за које нису преузете обавезе из Дела III Повеље

77. Будући да је Република Србија преузела из Дела III обавезе у погледу албанског, босанског, бугарског, мађарског, ромског, румунског, русинског, словачког, украјинског и хрватског језика, у наредним ставовима садржане су информације о буњевачком, влашком, македонском, немачком и чешком.

3.2.1. Буњевачки говор

78. Иако буњевачки још није стандардизован, Република Србија мерама у појединим областима у којима стандардизација језика није услов за његову примену, охрабрује или олакшава његову употребу. Наредни ставови дају преглед употребе буњевачког у тим сферама друштвеног живота.

79. Образовање за говорнике буњевачког организовано је на основношколском нивоу, изучавањем Буњевачког говора са елементима националне културе. Доња табела садржи податке о броју школа и броју ученика који похађају наставу Буњевачког

говора са елементима националне културе, организовану у две локалне самоуправе (Сомбор и Суботица).

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	2	11	21	357
2014/15	2	12	25	409
2015/16	2	12	21	429

80. Радио програм на буњевачком се емитује на три радио станице: Радио Нови Сад, Радио Суботица и Буњевачки радио (у Суботици), у укупном трајању од 158 сати емитовања програма на месечном нивоу. ТВ програм се емитује на три телевизијске станице: РТВ Војводина (Нови Сад), YU ESO TV и K23 (обе из Суботице), у укупном трајању од 10 сати емитовања програма на месечном нивоу. На буњевачком се штампају следећа гласила: двонедељници *Буњевачке новине*, *Тандрчак* и *Боцко* у Суботици; вишемесечни часописи *Буњевачки календар* у Суботици и *Фестивалски билтен* у Бајмоку, као и два часописа за културу: *Буњевачки приглед* у Новом Саду и *Рич буњевачке матице* у Суботици.

81. Информисање на мањинским језицима финансијски се подржава из републичког и покрајинског буџета, суфинансирањем пројеката на основу конкурса. Министарство културе и информисања путем конкурса подржало је следеће пројекте из области јавног информисања на буњевачком.

Година	Корисник	Пројекат	Износ средстава
2013	„Буњевачки омладински центар“	Оснивање дечије новинарске редакције	160.000,00
2014	„Буњевачки омладински центар“	Оснивање дечије новинарске редакције	300.000,00
2015	Буњевачки медија центар доо	Издавање листа за младе на буњевачком језику <i>Боцко</i>	610.000,00
	Буњевачки медија центар доо	Интернет гласило <i>Буњевачка рич</i>	200.000,00

82. Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама АП Војводине доделио је средства за подстицање унапређења јавног информисања на буњевачком у следећим износима: Новинско-издавачкој установи Буњевачки информативни центар, Суботица и Буњевачком медија центру доо Суботица по 300.000,00 динара (2014); Удружењу грађана Буњевачки медија центар Сомбор – 250.000,00 динара (2015), и Буњевачком медија центру доо Суботица 178.371,00 динара (2015).

83. Из буџета АП Војводине субвенционишу се листови од покрајинског значаја, међу којима су листови на буњевачком. У доњој табели садржани су подаци о субвенционисању тих листова.

Оснивач	Медиј	2013	2014	2015
НИУ Буњевачки информативни центар	<i>Буњевачке новине</i>	7.185.000,00	7.185.000,00	7.185.000,00
	<i>Тандрчак</i>	1.980.000,00	1.980.000,00	1.980.000,00
Укупно		9.165.000,00	9.165.000,00	9.165.000,00

84. Надлежни државни и покрајински органи суфинансирали су и пројекте у области културе у вези са буњевачким.

85. Доња табела садржи преглед пројеката из области културне делатности у вези са буњевачким, суфинансираних из средстава Министарства културе и информисања.

Година	Област	Број пројеката	Средства
2013	Визуелне уметности	1	25.000,00
	Више уметничких области	1	75.000,00
	Часописи	1	100.000,00
2014	Визуелне уметности	1	50.000,00
	Више уметничких области	1	100.000,00
	Кинематографија	1	100.000,00
	Књижевно стваралаштво	2	100.000,00
	Часописи	2	150.000,00
2015	Више уметничких области	3	400.000,00
	Књижевно стваралаштво	1	50.000,00
	Часописи	1	100.000,00

86. Пројекти који се односе на књижевне манифестације, објављивање публикација, научних радова и часописа у култури у вези са буњевачким, подржани средствима из републичког буџета, садржани су у доњој табели.

Година	Корисник	Пројекат	Средства
2013	Буњевачка матица Суботица	Двомесечник за науку, културу и стваралаштво <i>Рич буњевачке матице</i>	100.000,00
2014	Буњевачка Матица, Суботица	Збирка песама	50.000,00
	Буњевачка Матица, Суботица	7. смотре „Буњевачка липа рич“	50.000,00
	Буњевачка Матица, Суботица	Двомесечник за науку, културу и стваралаштво <i>Рич буњевачке матице</i>	100.000,00
	Удружење грађана Буњевци, Нови Сад	Електронски портал часописа <i>Буњевачки приглед</i>	50.000,00
2015	Буњевачка матица, Суботица	8. смотре младих стваралаца „Буњевачка липа рич“ 2015	50.000,00
	Буњевачка матица, Суботица	Двомесечник за науку, културу и стваралаштво <i>Рич буњевачке матице</i>	100.000,00

87. За пројекте у области културе у вези са буњевачким из буџета АП Војводине додељена су средства у укупном износу: 1.565.000,00 динара (2013); 1.690.000,00 динара (2014), и 1.381.250,00 динара (2015).

88. Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама АП Војводине подржао је пројекте из следећих области културе у вези са буњевачким.

Година	Област културно-уметничког стваралаштва која се пројектом подржава	Број одобрених пројеката	Одобрена средства
2013	Издавачка делатост	2	430.000,00
	Часописи/Публикације	3	235.000,00
	Остале културне манифестације	11	900.000,00
2014	Издавачка делатост	2	555.000,00
	Часописи/Публикације	3	385.000,00
	Остале културне манифестације	11	750.000,00
2015	Издавачка делатост	1	292.500,00
	Часописи/Публикације	2	288.750,00
	Остале културне манифестације	11	650.000,00

89. Средства су додељена за суфинансирање пројеката, као што су на пример: издавање часописа Рич буњевачке Матице (Буњевачка матица), издавање дечијег часописа Боцко (Буњевачки омладински центар), Буњевачка дужионица (Удружење грађана "Буњевачко коло"), Дани буњевачке културе Бајмок (Буњевачки културни центар Бајмок), Фестивал буњевачког народног стваралаштва (КУД Буњевка) и сл.

90. Буњевачки није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе. Поред тога што још увек није стандардизован, за увођење буњевачког у службену употребу није испуњен ни законски праг, будући да ни у једној јединици локалне самоуправе број припадника буњевачке националне мањине не достиже 15%. Од 16.706 припадника буњевачке националне мањине (попис 2011. године), 93,45% их је концентрисано у два града (Суботици - 13.553 и Сомбору - 2.058), али ни у једној јединици локалне самоуправе не чине 15% укупног становништва.

3.2.2. Влашки говор

91. Иако влашки још није стандардизован, Република Србија охрабрује или олакшава његову употребу у појединим областима у којима стандардизација језика није услов за његову примену. Наредни ставови дају преглед употребе влашког у тим сферама друштвеног живота.

92. У области образовања, у школској 2013/14. години, путем пилот пројекта у седам основних школа организовано је изучавање Влашког говора са елементима националне културе као изборног предмета. На предлог Националног савета влашке националне мањине, Министарство просвете, науке и технолошког развоја усвојило је наставни план и програм влашког говора са елементима националне културе за наставу

од првог до четвртог разреда основне школе, што је омогућило организовање редовне наставе. Према подацима школских управа, у спроведеној анкети се око 500 испитаних родитеља/ученика изјаснило да су заинтересовани за изучавање Влашког говора са елементима националне културе. Међутим, није било могуће организовати наставу за све заинтересоване, имајући у виду да Власи живе на територији 20 општина у Републици Србији. Тако је у школској 2015/16. години, настава организована у седам основних школа, у седам локалних самоуправа (Бор, Жагубица, Зајечар, Мајданпек, Мало Црниће, Неготин и Петровац на Млави).

93. Доња табела садржи податке о броју ученика који похађају наставу Влашког говора са елементима националне културе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	-	-	-	-
2014/15	5	5	5	84
2015/16	7	7	15	194

94. У наредном периоду Национални савет предложиће наставни план и програм за наставу од петог до осмог разреда, како би процес био заокружен на нивоу основног образовања. Што се тиче предшколског васпитања и образовања, Национални савет планира да у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја већ од школске 2017/18. године врши припреме и предузима прве кораке на увођењу влашког говора.

95. Национални савет влашке националне мањине не планира предузимање мера на увођењу наставе Влашки говор са елементима националне културе у средњим школама све док изучавање овог предмета не буде омогућено за све заинтересоване ученике у основном образовању, док се не усвоје наставни планови и програми за наставу у свим разредима основне школе и док се не обезбеде основни уџбеници.

96. Високо образовање за изучавање влашког језика није организовано због тога што тај језик још увек није стандардизован. Међутим, проучавање и истраживање влашког одвија се у оквиру научноистраживачких установа. Тако ће научноистраживачки рад у вези са влашким бити публикован у књизи *A Vlach Idiolect of Eastern Serbia*, аутора др Орсата Лигориа, сарадника на пројекту Етимолошки речник српског језика Одељења за језик и књижевност САНУ и Института за српски језик САНУ и Николе Голубовића. У сарадњи Националног савета влашке националне мањине и Одсека за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду покренута је и иницијатива о реализацији мултидисциплинарног научноистраживачког пројекта у области влашког језика и културе под називом „Проблеми савремене културе Влаха у Србији“. До реализације пројекта још није дошло, али ће се по обезбеђењу финансијских средстава приступити његовој реализацији.

97. Радио програм на влашком се емитује на четири радио станице: Радио „Ф-канал“, Зајечар; Радио Звизд, Кучево; Радио Хит, Салаш и Радио „Сашка радио“, Мосна у укупном трајању од 152 сата емитовања програма на месечном нивоу. ТВ програм се емитује на шест телевизијских станица: РТВ Бор, Бор; ТВ Хомоље, Жагубица; ТВ „Ф-канал“, Зајечар; ТВ Кучево, Кучево; ТВ Кладово, Кладово и Телевизија Исток, Салаш у укупном трајању од 185 сати емитовања програма на месечном нивоу.

98. Информисање на мањинским језицима финансијски се подржава из републичког буџета, суфинансирањем пројеката на основу кункурса. На конкурсима Министарства културе и информисања за суфинансирање пројеката из области јавног информисања на језицима националних мањина, у извештајном периоду су подржани следећи пројекти на влашком говору:

Година	Подносилац пројекта	Назив пројекта	Врста медија	Износ средстава
2013	Од Млава-медија	Вести на влашком језику	ТВ	320.000,00
	Предузеће за радиодифузију „Сашка радио“ доо	"Људи говоре да не би заборавили-Lumja vorbjašće sa nu zaujće"	радио	285.659,00
	Istok company доо	Седмица-Саптамана	ТВ	400.000,00
	Ад „Тимочка телевизија и радио“	Влашки мозаик	радио и ТВ	336.650,00
2014	Предузеће за радио дифузију „Сашка радио“ доо	Говоримо и слушајмо да не би заборавили – Vorbim š sa askultam ka sa nu zaujтам	радио	300.000,00
	Istok company доо	Седмица - Saptamana	ТВ	800.000,00
	РТВ Мајданпек ад	Мајданпечки Власи	радио	240.000,00
	РТВ Кладово	Информативни програм на влашком језику и Путеви влашке културе	ТВ	340.000,00
2015	Агенција за пословне активности аудио и видео производњу промет и преводилаштво „Слике живота“ пр	Слике живота - Светлост на истоку	продукција	921.600,00
	Доо „Радио Магнум 18“	"Ворбим са нуњи зојтам" - Говоримо да не заборавимо	радио	300.000,00
	НИПД „Реч народа“ ад	Поносни Власи - интеркултурално Браничево	штампа	300.000,00

99. Доња табела садржи преглед пројеката из области културне делатности у вези са влашким, суфинансираних из средстава Министарства културе и информисања.

Година	Област	Број пројеката	Средства
2013	Више уметничких области	1	50.000,00
	Музичко стваралаштво	2	200.000,00
2014	Више уметничких области	1	50.000,00

	Музичко стваралаштво	2	350.000,00
2015	Више уметничких области	1	100.000,00
	Музичко стваралаштво	2	300.000,00

100. Влашки говор није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе у Републици Србији. Мада у појединим јединицама локалне самоуправе број припадника влашке националне мањине достиже праговну вредност од 15%, због процеса стандардизације влашког који је у току, нису створени услови за његово увођење у службену употребу.

3.2.3. Македонски језик

101. Изучавање Македонског језика са елементима националне културе организовано је од школске 2010/11. године у основној школи у Јабуци (територија АП Војводина). На иницијативу Националног савета македонске националне мањине, од школске 2015/16. године овај модел основног образовања је, у сарадњи са надлежним министарством, организован и у Лесковцу (територија централне Србије).

102. Доња табела садржи податке о броју ученика који похађају наставу Македонског језика са елементима националне културе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	2	10
2014/15	1	2	3	29
2015/16	2	3	5	81

103. Од школске 2016/17. године, Македонски језик са елементима националне културе имају могућност да изучавају и ученици основних школа у Владичином Хану и Врању (територија централне Србије), о чему ће бити више информација у наредном извештају.

104. Национални савет македонске националне мањине за сада нема планове за организовање изучавања македонског на предшколском и средњем нивоу образовања.

105. Македонски језик изучава се у Републици Србији на Филолошком факултету Универзитета у Београду и на Филозофском факултету у Новом Саду као изборни предмет на студијским програмима Српског језика и књижевности.

106. Радио програм емитују три радио станице: Радио Нови Сад, Накси радио 016 из Лесковца и Радио фокус плус из Врања, у трајању 12 сати месечно. Телевизијски програм емитује јавни сервис РТВ Војводина и ТВ Панчево, у трајању четири сата месечно. На македонском језику публикују се два штампана медија, двонедељник

Македонска виделина и тромесечник за децу *Сунница*, оба у Панчеву. Македонски информативни и издавачки центар из Панчева издаје часопис за културу *Видело*.

107. У овом извештајном периоду на расписане конкурсе за суфинансирање медија на мањинским језицима које расписује Министарство културе и информисања није поднесен ниједан пројекат из области јавног информисања на македонском језику.

108. Из буџета АП Војводине субвенционишу се листови од покрајинског значаја, међу којима је и *Македонска виделина*. Доња табела садржи износе додељених средстава за суфинансирање тог двонедељника.

Година	Износ
2013	5.709.900,00
2014	5.709.900,00
2015	5.709.900,00

109. Надлежни државни и покрајински органи суфинансирали су и пројекте у области културе у вези са македонским.

110. Доња табела садржи преглед пројеката из области културне делатности у вези са македонским, суфинансираних из средстава Министарства културе и информисања.

Година	Област	Број пројеката	Средства
2013	Више уметничких области	2	150.000,00
	Музичко стваралаштво	1	50.000,00
	Часописи	2	100.000,00
2014	Више уметничких области	4	300.000,00
	Музичко стваралиштво	1	50.000,00
	Часописи	3	200.000,00
2015	Више уметничких области	4	400.000,00
	Кинематографија	1	100.000,00
	Музичко стваралаштво	2	150.000,00

111. Пројекти који се односе на књижевне манифестације, објављивање публикација, научних радова и часописа у култури у вези са македонским, подржани средствима из републичког буџета садржани су у доњој табели.

Година	Корисник	Пројекат	Средства
2013	Новинско издавачка установа Македонски информативни и издавачки центар д.о.о. Панчево	Часопис за децу <i>Сунница</i> (<i>Дуга</i>)	50.000,00
	Новинско издавачка установа Македонски информативни и	Часопис за књижевност, културу и уметност	50.000,00

	издавачки центар д.о.о. Панчево	<i>Видело</i>	
2014	Новинско издавачка установа Македонски информативни и издавачки центар д.о.о. Панчево	Часопис за децу <i>Сунџа</i>	50.000.00
	Новинско издавачка установа Македонски информативни и издавачки центар д.о.о. Панчево	Часопис за књижевност, културу и уметност <i>Видело</i>	100.000.00
	Новинско издавачка установа Македонски информативни и издавачки центар д.о.о. Панчево	Тројезични дечји магазин <i>Алка</i>	50.000.00

112. У 2015. години, на конкурс Министарства културе и информисања није било пројеката који се односе на књижевне манифестације, објављивање публикација, научних радова и часописа у култури у вези са македонским.

113. Доња табела садржи висину издвојених средстава из буџета АП Војводине за пројекте у области културе у вези са македонским језиком.

Година	Корисник	Пројекат	Средства
2013	Удружење Македонаца „Герман“, Глогоњ, Панчево	„Дани македонске културе“ (књижевне вечери у Панчеву, Глогоњу, Јабуци и Качареву)	30.000,00
	„Центар за заштиту и афирмацију македонске традиције и посебности“	Снимање ЦД-а певачке групе "Тоше Проски"	30.000,00
	Удружење "Вардар Качарево"	7. Собир на гајдари - 7. Сабор гајдаша Качарево 2013	30.000,00
	Национални савет македонске националне мањине	Дани македонске културе "Себи у походе"	80.000,00
	Удружење грађана македонске националне заједнице у Јабуци „Илинден – Јабука“	Смотра фолклора националних мањина у општини Панчево	30.000,00
2014	Удружење Македонаца „Герман“ Глогоњ, Панчево	Дани македонске културе	50.000.00
	Удружење грађана македонске националне мањине „Кирил и Методиј“	8. Дани македонске културе у Новом Саду	50.000.00
	Удружење „Вардар Качарево“	8. Сабор гајдаша Качарево 2014	50.000.00
	Форум младих Македонаца	Креативна дечија радионица и перформанс	40.000.00
	Национални савет македонске националне мањине	7. Дани македонског стваралаштва „Себи у походе“	60.000.00
	Удружење за заштиту и неговање обичаја Македонаца	"Водици"	50.000.00

2015	Форум младих Македонаца	Омладинска културно - уметничка иницијатива „Македонија у мојим очима“	90.000.00
	Удружење грађана припадника македонске националне заједнице у Србији „Осогово“	Дани македонске културе - књижевне вечери	70.000.00
	Удружење Македонаца „Герман“, Глогоњ, Панчево	Дани македонске културе - књижевне вечери	70.000.00
	Удружење грађана македонске националне мањине „Кирил и Методиј“	9. Дани македонске културе у Новом Саду	50.000.00
	Центар за заштиту и афирмацију македонске традиције и посебности	Снимање ЦД-а певачке групе „Тоше Проески“	50.000.00
	Удружење „Вардар Качарево“	Програми у 2015. години	70.000.00

114. На конкурс у Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама за суфинансирање издавачке делатности на језицима националних мањина и АП Војводини у 2015. години, подржана су три пројекта издавача „НИУ Македонски информативни и издавачки центар доо“: издавање књиге аутора Климента Цамбазовског „Грађа за историју македонског народа из Архива Србије“ и издавање часописа *Суница* и *Алка* у укупном износу од 250.000.00 динара.

115. Македонски језик у службеној је употреби на територији општине Пландиште и у насељеном месту Јабука (град Панчево).

3.2.4. Немачки језик

116. Предшколско образовање је организовано двојезично, на српском и немачком језику у једној предшколској установи у Новом Саду. У доњој табели садржани су подаци о броју деце обухваћене тим образовањем.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2013/14	1	1	4	105
2014/15	1	1	4	102
2015/16	1	1	4	105

117. Двојезични васпитно-образовни рад на мађарском и немачком језику организован је у једној предшколској установи у Суботици. Доња табела садржи преглед броја деце која похађају тај модел образовања.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2013/14	1	1	3	70
2014/15	1	1	3	72
2015/16	1	1	3	72

118. Немачки језик је у Републици Србији третиран као страни језик и као такав се изучава у образовно-васпитном систему на свим нивоима образовања. У складу са тим, штампају се и уџбеници за све нивое образовног система. Да би овај језик био изучаван као Матерњи језик са елементима националне културе, и као такав понуђен родитељима приликом анкетирања за одабир изборног предмета у основној школи, мора бити усвојен наставни план и програм за ту наставу. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, Национални савет немачке националне мањине није покренуо процедуру увођења овог предмета у образовни систем. У току 2016. године, међутим, предузео је активности на увођењу предмета Немачки језик са елементима националне културе у основној школи, те је ангажован тим професора немачког језика који ће израдити наставни план и програм за овај предмет, о чему ће више информација бити презентовано у наредном извештају.

119. На територији АП Војводине у школском систему организован је модел билингвалне наставе, мађарско-немачки модел билингвалне наставе, који се реализује у једној основној школи у Суботици, од школске 2011/12. године. У доњој табели садржани су подаци о броју ученика који похађају овај модел наставе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	2	40
2014/15	1	1	4	98
2015/16	1	1	4	102

120. На средњошколском нивоу билингвална настава организована је у три средње школе - гимназије, српско-немачки модел у Нишу и Новом Саду и мађарско-немачки модел у Суботици. Доња табела садржи преглед организованог билингвалног модела у средњем образовању.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	3	3	6	150
2014/15	3	3	9	225
2015/16	3	3	9	225

121. Немачки језик се изучава на Филолошком факултету у Београду, Филозофском факултету у Новом Саду и Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Доње табеле садрже податке о броју студената који студирају у тим високошколским установама.

Филолошки факултет у Београду

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2013/14	81	363
2014/15	81	385
2015/16	92	398

Филозофски факултет у Новом Саду

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2013/14	50	166
2014/15	50	166
2015/16	50	168

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2013/2014	30	157
2014/2015	30	163
2015/2016	30	162

122. Поред изучавања мањинских језика на универзитетима у Републици Србији, постоји и могућност њиховог проучавања и истраживања. Тако су на пример, на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу спроведена два пројекта у вези са немачким језиком. Пројекат „Књижевност, језик и дидактика у немачко српском дијалогу“ (2011-2013), у коме су учествовали и Педагошки факултет из Лудвигсбурга (Немачка) и Филозофски факултет из Новог Сада, финансиран је од Фондације за културу Подунавских Шваба Покрајине Баден-Виртемберг. Пројекат „Ка друштвеној конструктивној граматички: нови приступ у наративној теорији и методологији“ (2015-2016), у коме су учествовали Институт за славистику из Берлина и Балканолошки институт САНУ из Београда, финансиран је од Немачке академске службе за размену (ДААД).

123. Емитовање програма на немачком језику одвија се путем електронских медија - радио програм емитују три радио станице: Радио Нови Сад, Q Радио, Кула и Радио Марија, Суботица у трајању 7 сати месечно. Телевизијски програм на немачком још увек се не емитује ни на једној ТВ станици. Национални савет немачке националне мањине изражава опредељење да се емитује телевизијски програм на немачком језику и у том смислу планира активности, о чему ће више речи бити у наредном извештају. Што се тиче штампаних медија, Национални савет немачке националне мањине до сада није покренуо иницијативу за оснивање гласила на немачком језику. Културни центар подунавских Шваба „Karlovitze“ из Сремских Карловаца издаје вишемесечни вишејезични часопис *Fenster*, а Удружење „Maria Theresiopolis“ из Суботице издаје тројезични вишемесечни лист *Guck Mal*.

124. Информисање на мањинским језицима финансијски се подржава из републичког и покрајинског буџета, суфинансирањем пројеката на основу конкурса. Министарство културе и информисања је на конкурсима за суфинансирање пројеката из области јавног информисања на језицима националних мањина, подржало 2015. године један пројекат на немачком, са 700.000,00 динара. Средства су додељена Фондацији за заштиту завичајног наслеђа Подунавских Шваба „Завичајна кућа“ за публикавање листа *Fenster*.

125. Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама одобрио је 2015. године конкурсна средства Удружењу Немаца из Куле за реализацију пројекта „Радио емисије на немачком језику у Кули и Бачкој Паланци“. Пројекат је подржан са 114.750,00 динара. За суфинансирање издавачке делатности у АП Војводини, 2014. године додељена су средства у износу од 55.000,00 динара за лист *Fenster*.

126. Надлежни државни и покрајински органи суфинансирани су и пројекте у области културе у вези са немачким. Министарство културе и информисања суфинансирало је 2015. један пројекат у износу 200.000,00 динара из области културне делатности националних мањина, који се односи на извођачке уметности.

127. Доња табела садржи висину издвојених средстава из буџета АП Војводине за пројекте у области културе у вези са немачким језиком.

Година	Корисник	Пројекат	Средства
2013	Немачко удружење „ДОНАУ“ Нови Сад	Дани културе немачке националне заједнице	60.000,00
	Културни центар Подунавских Шваба КАРЛОВИЦ (KARLOWITZ)	12. Фестивал куглофа	30.000,00
	Удружење Немаца Кула	Радио емисија „Deutsches wort“ на немачком језику	60.000,00
2014	Центар за едукацију, толеранцију и мултикултурализам	Стрип уметност у АПВ у 20.веку у дневним листовима и часописима на немачком језику	96.000,00
	Културни центар Подунавских Шваба КАРЛОВИЦ (KARLOWITZ)	13. Фестивал куглофа	84.000,00
2015	Немачко удружење „Maria Theresiopolis“	Набавка ношње за немачки хор Регенбоген	80.000,00
	Удружење Немаца Кула	Дан немачке културе и гастрономије	50.000,00
	Хуманитарно удружење Немаца „Герхард“	Израда ношњи за извођење плесова подунавских Шваба	120.000,00

128. Немачки језик није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе, будући да није достигао праг од 15% броја припадника немачке националне мањине. Шира образложења о разлозима за немогућност увођења немачког у службену употребу садржана су у Коментарима Републике Србије о Извештају Комитета експерата о спровођењу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у Србија (коментар дат на став 3. Извештаја Комитета Експерата).

3.2.5. Чешки језик

129. Изучавање Чешког језика са елементима националне културе организовано је за ученике основних школа. Доња табела садржи податке о броју ученика који похађају наставу Чешког језика са елементима националне културе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	2	4	10	56
2014/15	2	4	6	56
2015/16	2	4	8	63

130. Према наводима Националног савета чешке националне мањине, за сада не постоји могућност организовања васпитно-образовног рада на предшколском нивоу на чешком језику, као ни увођење предмета Чешки језик са елементима националне културе у средње школе, јер нису сагледане реалне потребе и могућности организације такве наставе, а нису усвојени ни одговарајући наставни планови и програми.

131. Чешки језик се изучава на Филолошком факултету у Београду. Доња табела садржи податке о броју студената који студирају у тој високошколској установи.

Филолошки факултет у Београду

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на све четири године
2013/14	15	74
2014/15	14	71
2015/16	19	76

132. Радио програм на чешком језику емитује се на Радио Бела Црква, у трајању од осам сати емитовања програма месечно. Телевизијски програм на чешком се не емитује ни на једној ТВ станици. У току 2013. године емитовано је 40-так полусатних двојезичних емисија „Беседе Чешке“ на ТВ Банат у Вршцу. Будући да је те емисије финансирао Национални савет чешке националне мањине, због недостатка средстава престало је њихово емитовање. Национални савет чешке националне мањине издавач је двојезичног штампаног гласила (српски и чешки) *Česká beseda* који од 2016. године излази месечно у Белој Цркви.

133. На конкурс Министарства културе и информисања за суфинансирање пројеката из области јавног информисања на језицима националних мањина, подржан је 2013. године пројекат ТВ Банат доо за производњу и емитовање радио и ТВ програма - Наставак серијала „Беседе Чешке“, са 150.000,00 динара.

134. Надлежни државни и покрајински органи суфинансирани су и пројекте у области културе у вези са чешким. Доња табела садржи преглед пројекта из области културне делатности националних мањина у вези са чешким, суфинансираних од Министарства културе и информисања.

Година	Област	Број пројеката	Средства
2013	Више уметничких области	1	25.000,00
	Књижевно стваралаштво	1	75.000,00
	Музичко стваралаштво	1	25.000,00
2014	Више уметничких области	1	100.000,00
2015	Више уметничких области	1	200.000,00

135. Пројекат Националног савета чешке националне мањине - Историјска монографија Карел Схованец, *Историјат чешког насеља Фабијан у Краљевини Југославији* суфинансиран је са 75.000,00 динара из републичког буџета.

136. За пројекте у области културе у вези са чешким из буџета АП Војводине (Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама) додељена су средства у укупном износу како следи:

Година	Корисник	Пројекат	Средства
2013	Национални савет чешке националне мањине	Манифестација „Чешка култура без граница 2013“	150.000,00
2014	Школа плус „Доситеј Обрадовић“	Културно наслеђе Чеха у Банату	100.000,00
2015	Школа плус „Доситеј Обрадовић“	Радионице за децу и младе и изложбена поставка „Мултимедијална слика чешке културе“	70.000,00

3.3. Активности на спровођењу препорука Комитета експератау вези са чланом 7. Повеле

137. У Трећем извештају о примени Повеле, Комитет експерата утврдио је следећу препоруку у вези са чланом 7. Повеле. Наредни ставови садрже информације о активностима које држава предузима ради њеног спровођења.

Комитет експерата апелује на власти Републике Србије да помогну емитовање радио и телевизијских програма на чешком и немачком језику на РТВ Војводини.

138. Република Србија је створила услове својом законском регулативом и обезбеђењем финансијских средстава за емитовање програма на мањинским језицима на РТВ Војводини, укључујући и програме на немачком и чешком језику. Из буџета Министарства културе и информисања РТВ Војводини су, само за обављање редовне

делатности, у 2014. години, пренесена средства у укупном износу од 1.897.500.000,00 динара, док је у 2015. години та сума увећана и износила је 1.957.000.000,00 динара.

139. Јавни сервис РТВ Војводине, кроз своје програмске садржаје, остварује јавни интерес који подразумева, између осталог, и задовољавање потреба грађана за програмским садржајима који обезбеђују очување и изражавање културног идентитета националних мањина, водећи рачуна да припадници националних мањина прате одређене програмске целине и на свом матерњем језику и писму. Према подацима из 2016. године, Јавни сервис Радио телевизија Војводине емитовао је радио програм на 11 језика националних мањина у трајању од 1.447 сати емитовања програма на месечном нивоу, и то на: буњевачком 20 сати месечно, мађарском 720 сати месечно, македонском два сата месечно, немачком два сата месечно, ромском 73 сата месечно, румунском 212 сати месечно, русинском 202 сата месечно, словачком 212 сати месечно, украјинском 20 сати месечно и хрватском два сата месечно.

140. Програмском шемом која се примењује од октобра 2015. године остварен је циљ да на Другом програму ТВ преовлађују емисије (премијерне и репризне) на језицима националних мањина. Удео програма на језицима националних мањина је повећан у просеку за 16% у односу на октобар 2014. године. Према подацима из 2016. године, Јавни сервис Радио телевизија Војводине емитовао је телевизијски програм на 10 језика националних мањина у трајању од 314 сати емитовања програма на месечном нивоу, и то: буњевачком 7 сати месечно, мађарском 96 сати месечно, македонском два сата месечно, ромском 46 сати месечно, румунском 39 сати месечно, русинском 46 сати месечно, словачком 51 сат месечно, украјинском 9 сати месечно и хрватском 18 сати месечно.

141. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, национални савети немачке и чешке националне мањине предузимали су иницијативе за увођење програма на немачком и чешком језику на јавном сервису РТВ Војводине, али због недостатка финансијских средстава до реализације тих настојања није дошло. У току 2016. године Национални савет немачке националне мањине је склопио споразум са РТВ Војводина о емитовању радио емисије на немачком језику на трећем програму радија. Програм се емитује једном недељно у трајању од 30 минута. Очекује се да ће телевизијски програм на немачком језику бити реализован у 2017. години. Национални савет чешке националне мањине предузео је одређене кораке и остварио контакте са РТВ Војводине у вези са емитовањем телевизијског програма на чешком језику. Због ограничености капацитета и заузетости технике и људства те медијске куће, није омогућено емитовање програма на чешком језику. Будући да за сада нема капацитете за продукцију сопственог ТВ програма, Национални савет би се морао ослонити на услуге независних продукција за шта недостају финансијска средства.

4. ДЕО Ш.

4.1. Примена Повеље у складу са чланом 2. став 2.

142. Део Ш Повеље односи се на: албански, босански, бугарски, мађарски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински и хрватски језик. Наредни ставови садрже информације о мерама у складу са преузетим обавезама из Повеље.

4.1.1. АЛБАНСКИ ЈЕЗИК

143. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртог извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању албанског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Образовање одраслих

f ...

(iii) ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.

144. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на албанском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

145. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз

пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију изучавања предмета Албански језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

g да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.

146. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао његов народ/држава.

147. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума, са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 – Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

с у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- (ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

148. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле албански језик.

149. Већ је изложено да је на основу законодавно-правног оквира омогућено вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на албанском језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

150. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

151. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на албански језик. Такође су

преведени на албански језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

152. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на албански језик преведени су сви акти релевантни за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, као и сви потребни обрасци и остали изборни материјал неопходан за спровођење избора.

153. У току су активности Службе Координационог тела Владе Републике Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа у вези са превођењем националних закона на албански језик. У претходном периоду Служба је обезбедила превод Закона о личној карти, Закона о уџбеницима, Закона о парничном поступку, Закона о прекршајима и Закона о општем управном поступку.

Члан 10 – Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваком од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, предузимају следеће обавезе:

a ...

(iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.

154. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

155. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је

концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Пчињском управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на албанском језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

- с да регионалне власти објављују своја званична документа на одговарајућим регионалним или мањинским језицима.*

156. На подручју централне Србије наведена обавеза се не може применити на албански језик, будући да на том подручју нема региона, те не постоје ни регионални документи који би се објављивали на албанском језику.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

- с удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

157. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и албански језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

158. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја⁵, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и албански језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских

⁵ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

159. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Став 5.

Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

160. У претходним извештајима о примени Повеље, детаљно је образложен законодавни оквир за остваривање права припадника националних мањина на упис личног имена према њиховом језику и правопису. Остваривање права на упис личног имена на захтев заинтересованих на мањинском језику и правопису у матичне књиге, обезбеђено је прописима на целој територији Републике Србије.

161. Да се право уписа личног имена на албанском језику у матичне књиге остварује у пракси могу послужити и примери добијени из матичних служби, који су садржани у доњој табели.

Јединица локалне самоуправе	Број уписа личних имена на албанском језику		
	2013	2014	2015
Бујановац	376	352	395
Ковачица	-	-	4
Нови Сад	-	-	1
Прешево	501	491	516

162. Осим тога, како је изложено у Трећем извештају о примени Повеље, прописи Републике Србије омогућавају да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби и мањински језик, обрасци извода из матичних књига штампају двојезично, на српском језику и мањинском језику који је у службеној употреби. У доњој табели дати су подаци о издатим изводима из матичних књига на двојезичним, српско-албанским обрасцима.

Јединица локалне самоуправе	Број издатих извода на двојезичним, српско-албанским обрасцима		
	2013	2014	2015
Бујановац	12.381	11.753	12.591
Прешево	11.858	11.935	12.743

163. У Републици Србији се континуирано спроводе обуке лица која воде матичне књиге у циљу доследног спровођења законских одредаба које дају могућност да се лична имена уписују у одговарајуће евиденције на мањинским језицима и писмима. У складу са утврђеним Планом обука у 2015. години, а у вези са применом закона и других прописа који уређују начин уписа личног имена припадника националних мањина у матичне књиге на језику и писму националне мањине, одржане су обуке матичара и заменика матичара који воде матичне књиге у свим органима управе којима су поверени послови матичних књига. Организовано је укупно осам обука (у Нишу, Београду, Пироту, Златибору, Новом Саду и Суботици) на којима је присуствовало укупно 335 матичара и заменика матичара.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

164. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

165. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

166. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске

културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

167. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима су, како је већ изложено, и национални савети националних мањина који имају могућност да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до којег су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

b да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода.

168. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

169. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на албанском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође, нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на албанском језику, на српски језик или други мањински језик.

c да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

170. Конкурс за културне делатности националних мањина даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

171. Осим тога, приступ мањинским језицима је унапређен конкурсом за преводе репрезентативних дела аутора из Србије на стране језике, који су у Републици Србији мањински језици. Тако су преводи домаћих књижевних дела доступни говорницима мањинских језика на њиховом језику. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, суфинансиран је превод једног књижевног дела на албански језик.

172. Из републичког буџета обезбеђују се и средства за надсхронизацију и титловања превода. Међутим, није могуће прецизно одредити износ средстава који је обезбеђен, јер се она опредељују збирно и за различите намене (филмску продукцију, сарадњу, промоцију). Примера ради, на основу Закона о кинематографији, Филмском центру Србије поверени су послови суфинансирања филмске продукције путем конкурса. Министарство културе и информисања, уговором о суфинансирању програма ове установе, опредељује средства за суфинансирање пројеката путем поменутих конкурса, између осталог, и за суфинансирање филмова у различитим категоријама, као и за учешће суфинансираних филмова на међународним филмским фестивалима. У оквиру ове буџетске линије пружа се могућност плаћања трошкова превода, надсхронизације и титловања, а укупно планирана средства на годишњем нивоу износе 2.600.000,00 динара. У наведеном периоду, суфинансирани су преводи за 4 филма на албански језик ради учешћа на Тирана филм фестивалу.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

173. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

174. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са албанским језиком одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима албански није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- a да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

175. Република Србија је сукцесор споразума о културној и образовној сарадњи који је тадашња СФРЈ потписала са Републиком Албанијом 1988. године. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није потписан ниједан међудржавни споразум између Републике Србије и Републике Албаније којим би се унапредио контакт између корисника албанског језика на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања, с обзиром да за то није постојала заинтересованост са албанске стране.

- b у корист регионалних или мањинских језика, да олакшају или унапреде сарадњу између две стране границе, а посебно између регионалних или локалних власти на чијим територијама се исти језик користи у идентичној или сличној форми.*

176. Општине Бујановац и Прешево остварују сарадњу са одређеним бројем општина у Албанији, Македонији и Црној Гори у којима се говори албански језик. Сарадња се огледа у учешћу на заједничким манифестацијама или састанцима, на којима се, између осталог, разговара и о могућностима институционализовања прекограничног повезивања и сарадње.

4.1.2. БОСАНСКИ ЈЕЗИК

177. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању босанског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Средње образовање

c

- (i) омогуће средње образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) омогуће значајан део средњег образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) обезбеде, у оквиру средњег образовања, услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) примене једну од ових мера макар на оне ђаке који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним.*

178. Целокупна настава на босанском језику одвија се у гимназијама у Сјеници и Тутину. У доњој табели садржани су подаци о броју одељења и броју ученика који похађају наставу на босанском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	2	2	4	85
2014/15	2	2	8	198
2015/16	2	2	12	307

Техничко или специјалистичко образовање

d

- (i) омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (ii) омогуће значајан део техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (iii) у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*

- (iv) *примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним,*

179. У периоду на који се односи Четврти извештај, настава на босанском језику, као ни изучавање предмета Босански језик са елементима националне културе није организована у техничким или специјалистичким школама.

Образовање одраслих

f ...

- (iii) *ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.*

180. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на босанском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

181. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију изучавања предмета Босански језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

- g* *да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.*

182. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухвате одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих

наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Одобрени уџбеници преведени су и на босански језик. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. Одобрени уџбеници преведени су и на босански језик. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао његов народ/држава.

183. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 – Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

c у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- (ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

184. У претходним извештајима о примени Повеље изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле босански језик.

185. Већ је изложено да је на основу законодавно-правног оквира омогућено вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на босанском језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

186. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

187. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на босански језик. Такође су преведени на босански језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

188. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на босански језик преведени су и сви акти релевантни за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина,

као и сви потребни обрасци и остали изборни материјал неопходан за спровођење избора.

Члан 10 – Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваком од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

(iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.

189. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

190. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Рашком и Златиборском управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на босанском језику. Запослени у стручним службама ових округа разумеју босански језик и могу да поступају по представкама на том језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

c ... *да регионалне власти објављују своја званична документа на одговарајућим регионалним или мањинским језицима.*

191. Наведена обавеза се не може применити на босански језик, будући да на подручју централне Србије, где су у великој већини настањени говорници босанског

језика, нема региона, те не постоје ни регионални документи који би се објављивали на босанском језику.

g употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима.

192. Осим исписивања и постављања табли са називима насељених места, о чему је било више речи у одељку 4.3.6. Трећег извештаја о примени Повеље, традиционални облици назива насељених места на мањинским језицима могу се употребљавати и на таблама са називима институција, меморандумима и печатима органа јединице локалне самоуправе, на јавним исправама итд.

193. Јединице локалне самоуправе у којима је босански језик у службеној употреби су у погледу праксе употребе традиционалних облика имена места на босанском језику навеле следеће податке. На подручју града Новог Пазара и општине Сјеница имена институција, печати, називи улица, тргова и насељених места исписани су или истакнути двојезично, на српском језику и ћириличком писму и на босанском језику и латиничном писму. На подручју општине Тутин постављене су табле са традиционалним називима на босанском језику насеља Кадилук и Суходо. Печат и меморандум општине Пријепоље и називи институција исписани су на српском језику и ћириличком писму и на босанском језику и латиничном писму.

194. Традиционални облици назива насељених места на мањинским језицима користе се и у обрасцима захтева за упис или брисање из посебног бирачког списка националне мањине. Наведени обрасци преведени су на босански језик и приликом попуњавања рубрике о месту пребивалишта може се употребити традиционални назив насељеног места на босанском језику. Наведени податак се на идентичан начин уноси и у посебан бирачки списак националне мањине.

195. Будући да је законом прописана и службена употреба босанског језика и писма на гласачким листићима и изборном материјалу, бројни су примери употребе традиционалних облика назива насељених места у изборном процесу. У процесу спровођења избора за националне савете националних мањина традиционални облици назива насељених места употребљавају се у записницима о раду бирачког одбора на спровођењу гласања и утврђивању резултата гласања за избор чланова националних савета националних мањина; на контролним листовима за проверу исправности гласачке кутије за избор чланова националних савета националних мањина; изборним листама кандидата за чланове националних савета националних мањина; решењима о утврђивању збирне изборне листе за чланове националних савета националних мањина; обрасцима за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре, потврдама о бирачком праву за гласање ван бирачког места, итд.

196. Приликом одржавања локалних избора традиционални облици назива насељених места употребљавају се у одлукама о додели мандата кандидата за одборнике скупштина општина/градова; на изборним листама за одборнике скупштина општина/градова;

решењима о утврђивању збирне изборне листе кандидата за одборнике скупштина општина/градова и сл.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице предузимају једну или више од следећих обавеза:

- с* *удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

197. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и босански језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

198. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја⁶, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и босански језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

199. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

⁶ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 1.

Државе чланице преузимају обавезу да за оне који користе регионалне или мањинске језике на територији на којој се ови језици говоре, у складу са ситуацијом сваког од језика, до степена до којег јавне власти, директно или индиректно, имају надлежност, моћ или играју одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности средстава јавног информисања:

d охрабре или олакшају производњу и дистрибуцију аудио или аудиовизуелних радова на регионалним или мањинским језицима.

200. У претходним извештајима о примени Повеље презентован је законски оквир који је омогућавао финансијску подршку пројектима производње медијских садржаја и на мањинским језицима. Нови Закон о јавном информисању и медијима (2014), такође то омогућава. Тим законом прописано је да, у циљу омогућавања остваривања права националних мањина на информисање на сопственом језику и неговање сопствене културе и идентитета, Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе обезбеђује део средстава, путем суфинансирања или других услова за рад медија који објављују информације на мањинским језицима. За остваривање јавног интереса у области јавног информисања, обезбеђена средства у буџету распоређују се на основу спроведених јавних конкурса и појединачним давањима на основу принципа о додели државне помоћи и заштити конкуренције, без дискриминације. Конкурс се расписује за пројекте производње медијских садржаја и организовања и учешћа на стручним, научним и пригодним скуповима, као и унапређење професионалних и етичких стандарда у области јавног информисања.

201. На основу заинтересованости и аплицирања на расписане конкурсе, надлежни државни и покрајински органи, како је већ изложено, одобравају средства за пројекте на мањинским језицима. Широка лепеза критеријума и услова за учешће на конкурс, омогућава учешће све већег броја корисника, али и све разноврснију понуду програмских садржаја независних продукција. То подразумева и продукцију аудио и аудиовизуелних радова из области културног, уметничког, образовног и научног стваралаштва, као и производњу документарних емисија на мањинским језицима.

202. Доња табела садржи податке о суфинансирању пројекта производње и дистрибуције аудио и аудиовизуелних радова на босанском језику из републичког буџета.

Година	Подносилац пројекта	Назив пројекта	Одобрена средства
2013	"Journalistic plan"/продукција	Најљепше бошњачке приче и бајке	315.642,00
2014	Предузеће за услуге и информисање "Екран"	Културолошко-духовна блага	223.500,00
	Информативни центар Коран доо	Сехара	310.000,00
2015	"Journalistic plan"	Серијал репортажа "Бошњачки књижевни	230.000,00

		великани"	
	Академска иницијатива "Форум 10"	Гледање у калдрму	600.000,00

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

203. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

204. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

205. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

206. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача.

Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

- b да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода.*

207. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

208. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на босанском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на босанском језику, на српски језик или други мањински језик. За изостанак захтева који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода дела сачињених на босанском језику на српски језик, узроке треба тражити у чињеници што су ти језици настали из српскохрватског⁷, односно хрватскосрпског

⁷ Српскохрватски или хрватскосрпски језик био је назив за заједнички језик. „Наука о језику утврдила је у 19. столећу да је народни језик Срба и Хрвата један језик, па су стога неки хрватски и српски филолози и књижевници, већ г. 1850. сломили у Бечу Књижевни договор којим су хтели језик српске и хрватске књижевности „приближити, сложити и ујединити“. Оно што је започето бечким Књижевним договором настављено је г. 1954. у Новом Саду познатим Закључцима о хрватскосрпском језику и правопису“. Између осталог, један од закључака је био да је „народни језик Срба, Хрвата и Црногораца један језик. Стога је и књижевни језик, који се развио на његовој основи око два главна средишта, Београда и Загреба, јединствен, са два изговора, ијекавским и екавским.“ (*Правопис хрватскосрпског књижевног језика*, Матица хрватска, Загреб и Матица српска, Нови Сад, 1960, стр. 5-6). Распадом СФРЈ 1991. године термин „српскохрватски“, који је означавао већински језик у Србији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Црној Гори, престао је бити у службеној употреби.

језичког корпуса, те је вероватно процењено да превођење књижевних и осталих уметничких дела са једног на други језик не би било целисходно нити финансијски исплативо.

с да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

209. Конкурс за културне делатности националних мањина даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

210. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се радови произведени на српском језику или мањинском језику преводили на босански језик. Такође није било захтева за суфинансирање надсинхронизације и титловање превода радова произведених на српском језику или другом мањинском језику, на босански језик. Изостанак захтева за превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику, на босански језик образложен је у оквиру имплементације претходног подстава овог члана Повеље.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

211. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

212. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са босанским језиком одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној

употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима босански није у традиционалној употреби.

4.1.3. БУГАРСКИ ЈЕЗИК

213. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању бугарског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Образовање одраслих

f ...

(iii) ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.

214. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на бугарском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

215. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију изучавања предмета Бугарски језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

g *да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.*

216. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Одобрени уџбеници преведени су и на бугарски језик. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. Одобрени уџбеници преведени су и на бугарски језик. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао његов народ/држава.

217. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

a у кривичном поступку:

(ii) да окривљеном гарантују право да употребљава сопствени регионални или мањински језик; ако је неопходно, употребу тумача и преводилаца без икаквих трошкова за лица у питању.

218. У одељку 4.2.2. Трећег извештаја о примени Повеље изложен је законодавно-правни оквир о праву учесника у кривичном поступку на употребу свог језика и писма. Прописима је утврђено да судови у Републици Србији евидентирају само поступке, укључујући и кривичне, који се у целини воде на језицима националних мањина у судовима у којима су они утврђени као службени језици.

219. Имајући у виду да не постоји законска обавеза да суд води евиденцију предмета у којима окривљени користи мањински језик, то нису доступни систематизовани подаци о броју кривичних предмета у којима су окривљени користили бугарски језик. У недостатку такве јединствене евиденције, илустрације ради, у наставку се излажу подаци о коришћењу бугарског језика у кривичном поступку, достављени од појединих судова.

220. У Основном суду у Димитровграду (у службеној употреби је и бугарски језик), у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље било је укупно 19 кривичних поступака у којима су окривљени користили бугарски језик.

221. У Вишем суду у Неготину у једном кривичном поступку коришћен је бугарски језик.

a у кривичном поступку:

(iii) да обезбеде да захтев и доказ, без обзира на то да ли је у писаној или усменој форми, не буде сматран неприхватљивим само због ога што је формулисан на регионалном или мањинском језику; ако је неопходно, употребу тумача и преводилаца без икаквих трошкова за лица у питању.

222. Систематизовани подаци о броју захтева и доказа формулисаних на мањинским језицима нису доступни јер судови, сагласно прописима, нису у обавези да воде такве евиденције. Ипак, на основу података добијених од појединих судова, дају се примери коришћења бугарског језика у формулисању захтева и доказа у кривичном поступку.

223. У Основном суду у Зајечару, у 9 кривичних поступака захтеви и докази били су формулисани на бугарском језику.

224. У Основном суду у Димитровграду (у службеној употреби је и бугарски језик), у свих 19 кривичних поступака у којима су окривљени користили бугарски језик, захтеви и докази су били формулисани на бугарском језику.

225. У Вишем суду у Неготину, у једном кривичном поступку у коме је коришћен бугарски језик, захтеви и докази били су формулисани на бугарском језику.

b у грађанским парницама:

- (ii) *да допусте, кад год странка треба да се појави лично пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

226. Како је већ изложено, у Републици Србији не воде се евиденције о употреби мањинског језика странке пред судовима, јер нема законске обавезе евидентирања судских поступака у којима странка користи мањински језик. Из тог разлога, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље не постоје систематизовани подаци, односно јединствене евиденције о броју грађанских парница у којима су странке користиле бугарски језик.

c у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- (ii) *да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

227. У претходним извештајима о примени Повеље изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле бугарски језик.

228. Већ је изложено да законодавно-правни оквир омогућава вођење целокупног судског поступка на мањинском језику у судовима у којима је утврђен као службени језик. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на бугарском језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

229. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

230. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на бугарски језик. Такође су преведени на бугарски језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

231. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на бугарски језик преведени су и сви акти релевантни за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, као и сви потребни обрасци и остали изборни материјал неопходан за спровођење избора.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користе регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваким од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

(iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да поднесу усмене или писмене представке на овим језицима.

232. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

233. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Пиротском управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на бугарском језику. Запослени у стручној служби округа разумеју бугарски језик и могу да поступају по представкама на том језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

- с да регионалне власти објављују своја званична документа на одговарајућим регионалним или мањинским језицима.*

234. Наведена обавеза се не може применити на бугарски језик, будући да на подручју централне Србије, где су у великој већини настањени говорници бугарског језика, нема региона, те не постоје ни регионални документи који би се објављивали на бугарском језику.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

- с удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

235. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и бугарски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

236. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја⁸,

⁸ ЈП Електропривреда Србије, ЕПС Дистрибуција, ЈП Пошта Србије, ЈП Србијасгас и Телеком Србија.

може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и бугарски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

237. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Став 5.

Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

238. У претходним извештајима о примени Повеље, детаљно је образложен законодавни оквир за остваривање права припадника националних мањина на упис личног имена према њиховом језику и правопису. Остваривање права на упис личног имена на захтев заинтересованих на мањинском језику и правопису у матичне књиге, обезбеђено је прописима на целој територији Републике Србије.

239. Да се право уписа личног имена на бугарском језику у матичне књиге остварује у пракси могу послужити и примери добијени из матичних служби, који су садржани у доњој табели.

Јединица локалне самоуправе	Број уписа личних имена на бугарском језику		
	2013	2014	2015
Димитровград	-	1	-

240. Осим тога, како је изложено у Трећем извештају о примени Повеље, прописи Републике Србије омогућавају да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби и мањински језик, обрасци извода из матичних књига

штампају двојезично, на српском језику и мањинском језику који је у службеној употреби. У доњој табели дати су подаци о издатим изводима из матичних књига на двојезичним, српско-бугарским обрасцима.

Јединица локалне самоуправе	Број издатих извода на двојезичним, српско-бугарским обрасцима		
	2013	2014	2015
Димитровград	-	1	-

241. Ради упознавања припадника националних мањина са правом на упис личног имена у матичне књиге на језику и писму националне мањине, Министарство државне управе и локалне самоуправе је органима који извршавају поверене послове матичних књига доставило пример Обавештења о поступку и начину уписа личног имена припадника националне мањине у матичне књиге ради истицања на огласним таблама свих матичних подручја градова, односно општина за које се воде матичне књиге. У јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, тражено је истицање обавештења и на језику и писму националне мањине.

242. Управном инспекторату који врши надзор над применом Закона о матичним књигама нису поднете притужбе припадника бугарске националне мањине у вези са немогућношћу остваривања права на упис личног имена на бугарском језику.

243. У Републици Србији се континуирано спроводе обуке лица која воде матичне књиге у циљу доследног спровођења законских одредаба које дају могућност да се лична имена уписују у одговарајуће евиденције на мањинским језицима и писмима. У складу са утврђеним Планом обука у 2015. години, а у вези са применом закона и других прописа који уређују начин уписа личног имена припадника националних мањина у матичне књиге на језику и писму националне мањине, одржане су обуке матичара и заменика матичара који воде матичне књиге у свим органима управе којима су поверени послови матичних књига. Организовано је укупно осам обука (у Нишу, Београду, Пироту, Златибору, Новом Саду и Суботици) на којима је присуствовало укупно 335 матичара и заменика матичара.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 1.

Државе чланице преузимају обавезу да за оне који користе регионалне или мањинске језике на територији на којој се ови језици говоре, у складу са ситуацијом сваког од језика, до степена до којег јавне власти, директно или индиректно, имају надлежност, моћ или играју одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности средстава јавног информисања:

- b* ...
(ii) охрабре или олакшају редовно емитовање радио програма на регионалним или мањинским језицима.

244. Канцеларија за људска и мањинска права, сходно свом делокругу, прати остваривање права на информисање припадника националних мањина на њиховом језику и на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњем језику. Подаци прикупљени од националних савета националних мањина, надлежних државних, покрајинских и локалних органа, Регулаторног тела за електронске медије, редакција штампаних медија и емитера радио и телевизијског програма, систематизују се тако да дају прегледе, између осталог, броја, типа емитера радио програма и дужину емитовања програма на мањинским језицима.

245. Доња табела садржи податке о дужини емитовања радио програма, као и податке о радио станици у погледу типа емитера⁹, које су у 2015. години производиле и емитовале програме на бугарском језику.

Радио станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
Радио Босилеград, Босилеград	510	Станица локалне или регионалне заједнице
РТВ Цариброд, Радио Цариброд, Димитровград	100	Станица локалне или регионалне заједнице
Голд радио, Сурдулица	0,5	Комерцијална радио станица

246. У претходним извештајима о примени Повеље презентован је законски оквир који је омогућавао финансијску подршку пројектима производње медијских садржаја и на мањинским језицима. Нови Закон о јавном информисању и медијима (2014), такође то омогућава. Тим законом прописано је да, у циљу омогућавања остваривања права националних мањина на информисање на сопственом језику и неговање сопствене културе и идентитета, Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе обезбеђује део средстава, путем суфинансирања или других услова за рад медија који објављују информације на мањинским језицима. За остваривање јавног интереса у области јавног информисања, обезбеђена средства у буџету распоређују се на основу спроведених јавних конкурса и појединачним давањима на основу принципа о додели државне помоћи и заштити конкуренције, без дискриминације. Конкурс се расписује за пројекте производње медијских садржаја и организовања и учешћа на стручним, научним и пригодним скуповима, као и унапређење професионалних и етичких стандарда у области јавног информисања.

247. У доњој табели садржани су подаци о пројектној финансијској подршци радио програмима на бугарском језику.

Година	Подносилац пројекта	Назив пројекта	Одобрена средства
2013	Банкер доо/Банкер радио	Националне мањине, национално богатство	240.000,00
2014	Банкер доо/Банкер радио	Националне мањине,	260.000,00

⁹ Типови емитера дати су на основу Закона о радиодифузији (2002), који је престао да важи доношењем Закона о електронским медијима (2014).

		национално богатство	
2015	Банкер доо/Банкер радио	Националне мањине, национално богатство	320.000,00

e

(i) *охрабре или олакшају стварање и очување макар једних новина на регионалним или мањинским језицима.*

248. Како је већ изложено, Канцеларија за људска и мањинска права на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњем језику. У 2015. години на бугарском језику излазио је тромесечни лист *Билтен*, Босилеград.

249. Финансијска подршка медијима који објављују на мањинском језику обезбеђује се на основу конкурса Министарства културе и информисања за суфинансирање пројеката у области јавног информисања на језицима националних мањина.

250. Доња табела садржи податке о суфинансираним пројектима у области штампаних медија на бугарском језику.

Година	Корисник	Пројекат	Одобрена средства
2014	Културно-информативни центар бугарске националне мањине "Босилеград"	Издавање двомесечног часописа "Бюлетин" (Билтен)	420.000,00
2015	Културно-информативни центар бугарске националне мањине "Босилеград"	Издавање двомесечног часописа "Бюлетин" (Билтен)	250.000,00

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

251. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

252. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга

електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

253. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

254. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

б да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода.

255. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност

културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

256. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на бугарском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на бугарском језику, на српски језик или други мањински језик.

с да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

257. Конкурс за културне делатности националних мањина даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

258. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се радови произведени на српском језику или мањинском језику преводили на бугарски језик.

259. Из републичког буџета обезбеђују се и средства за надсинхронизацију и титловање превода. Међутим није могуће прецизно одредити износ средстава који је обезбеђен, јер се она опредељују збирно и за различите намене (филмску продукцију, сарадњу, промоцију). Примера ради, на основу Закона о кинематографији, Филмском центру Србије поверени су послови суфинансирања филмске продукције путем конкурса. Министарство културе и информисања, уговором о суфинансирању програма ове установе, опредељује средства за суфинансирање пројеката путем поменутих конкурса, између осталог, и за суфинансирање филмова у различитим категоријама, као и за учешће суфинансираних филмова на међународним филмским фестивалима. У оквиру ове буџетске линије пружа се могућност плаћања трошкова превода, надсинхронизације и титловања, а укупно планирана средства на годишњем нивоу износе 2.600.000,00 динара. У наведеном периоду, суфинансирани су преводи за 5 филмова на бугарски језик ради учешћа на Софија филм фестивалу.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

260. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво

путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

261. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са бугарским језиком одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима бугарски није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- а да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

262. Како је наведено у одељку 4.6.1. Трећег извештаја о примени Повеље, на основу споразума о културној сарадњи између ФНРЈ и НР Бугарске из 1956. године, у претходном периоду радило се на усаглашавању Програма између две владе о сарадњи у области образовања, културе и спорта за период 2014-2016. Међутим, бугарска страна је у међувремену, у марту 2016. године, предложила да се, уместо програма који обухвата све наведене области сарадње, приступи изради Нацрта програма сарадње између Владе Републике Србије и Владе Републике Бугарске у области образовања и науке за период 2016-2019. година, о чему ће бити више речи у наредном извештају.

4.1.4. МАЂАРСКИ ЈЕЗИК

263. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању мађарског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Образовање одраслих

f ...

(iii) ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.

264. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику.

265. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље биле су акредитоване три образовне институције за образовање одраслих на мађарском језику: у Бачкој Тополи, Кањижи и Суботици. Од 2015. године остала је само једна акредитована установа за образовање одраслих на мађарском језику, образовно културна установа „Кнеса“ у Кањижи. Осим тога, од 2016. године у Кањижи је регистрована, а затим и почела са радом акредитована невладина организација „ФЕРХА“ – Регионална мрежа за образовање одраслих у чијој се организацији спроводи образовање за одрасле на мађарском језику. Доња табела садржи податке о броју школа и ученика који похађају основно образовање одраслих на мађарском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број ученика
2013/14	2	2	60
2014/15	3	3	81
2015/16	1	1	310

266. Национални савет мађарске националне мањине је 2015. године усвојио Стратегију за образовање за период од 2016-2020. година у којој се наводи да се образовање одраслих на мађарском језику одвија у основним и средњим школама.

267. Одрасли имају могућност за специјализацију, преквалификацију и доквалификацију на мађарском језику у средњим школама акредитованим за овај вид образовања. Средње школе обавештавају заинтересоване полазнике о својим капацитетима како би се извршило пријављивање. Доња табела садржи податке о могућностима ових видова образовања и броју пријављених кандидата за школску 2015/16. годину.

Назив установе	Место	Планирани број ученика	Пријављени број ученика
Пољопривредно-технички средњошколски центар "Беседеш Јожеф"	Кањижа	3	0
Економско-трговинска школа Сента	Сента	20	10
Медицинска средња школа Сента	Сента	45	5
Медицинска средња школа Сента	Суботица	255	5
Економска средња школа "Боса Милићевић"	Суботица	240	0
Политехничка школа	Суботица	67	0
Техничка школа	Ада	51	0
Економско-трговинска школа	Бечеј	84	0
Средња медицинска школа "Др Ружица Рип"	Сомбор	105	0
Укупно		870	20

g да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.

268. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Одобрени уџбеници преведени су и на мађарски језик. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. Одобрени уџбеници преведени су и на мађарски језик. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и

двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао његов народ/држава.

269. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума, са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

с у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

(ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.

270. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле мађарски језик.

271. Већ је изложено да је на основу законодавно-правног оквира омогућено вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на мађарском језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци

ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

272. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

273. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на мађарски језик. Такође су преведени на мађарски језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

274. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на мађарски језик преведени су и сви акти релевантни за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, као и сви потребни обрасци и остали изборни материјал неопходан за спровођење избора.

275. Национални савет мађарске националне мањине добија финансијска средства за рад и реализацију активности у области образовања, информисања, културе и службене употребе језика и писама, између осталог, и из буџета Републике Србије. Део тих средстава Национални савет је одвојио и за превођење најзначајнијих прописа на мађарски језик. На мађарски језик преведени су следећи прописи: Закон о ратификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима; Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима; Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета; Закон о потврђивању Конвенције о очувању нематеријалног културног наслеђа; Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина; Закон о ратификацији Европске повеље о регионалним или мањинским језицима; Закон о потврђивању Конвенције о признавању европских патената (Конвенција о европском патенту) од 5. октобра 1973. године, са изменама члана 63. Конвенције о европском патенту од 17. децембра 1991.

године и изменама од 29. новембра 2000. године; Закон о ратификацији Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Мађарске о заштити права мађарске националне мањине која живи у Србији и Црној Гори и српске националне мањине која живи у Републици Мађарској; Устав Републике Србије; Закон о државној управи; Закон о општем управном поступку; Закон о основама система образовања и васпитања; Закон о предшколском васпитању и образовању; Закон о средњем образовању и васпитању; Закон о високом образовању; Закон о образовању одраслих; Закон о ученичком и студентском стандарду; Закон о култури; Закон о информисању и медијама; Закон о службеној употреби језика и писма; Закон о судијама; Закон о јавном тужилаштву; Закон о Државном већу тужилаца; Закон о Високом савету судства; Закон о уређењу судова; Закон о прекршајима; Кривични законик; Законик о кривичном поступку; Закон о парничном поступку; Закон о јавном бележничтву; Закон о заштити података о личности; Закон о локалној самоуправи; Закон о облигационим односима; Закон о враћању одузете имовине и обештећењу; Закон о рехабилитацији; Закон о удружењима; Закон о приватном обезбеђењу; Закон о основама својинскоправних односа; Закон о задужбинама, фондацијама и фондовима; Закон о наслеђивању; Закон о правима пацијената; Породични закон; Закон о раду; Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине и Статут Аутономне Покрајине Војводине.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваким од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

- (iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.*

276. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

277. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Севернобачком управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену,

односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на мађарском језику. У Стручној служби округа постоје обрасци за вођење поступка на мађарском језику, али их у наведеном периоду странке нису захтевале.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

b *могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима.*

278. Законодавни оквир у погледу подношења представки на мањинским језицима регионалним властима у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није измењен у односу на претходни период.

279. Језици националних мањина који су у службеној употреби у раду органа аутономне покрајине утврђени су Статутом АП Војводине, а мађарски језик је утврђен као један од језика у службеној употреби у органима и организацијама АП Војводине. Сходно томе, дата је могућност лицима која говоре мађарски језик да га користе у усменој и писменој комуникацији са покрајинским органима. То значи да је могуће користити мађарски језик у телефонској комуникацији, разговорима у пријемним и другим канцеларијама органа, као што је омогућено и подношење захтева, молби, жалби и других поднесака на мађарском језику и добијања одговора на том језику.

280. У Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице обезбеђено је усмено и писмено превођење са српског на мађарски језик и обрнуто, а преводилачке услуге овог секретаријата користе сви покрајински органи и организације.

281. У покрајинским органима и организацијама Актом о систематизацији радних места предвиђена су и радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби, тако да се грађанима омогући остваривање права на службену употребу језика и писма.

282. Покрајински заштитник грађана - омбудсман је током 2015. године спровео истраживање о познавању језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе¹⁰. У оквиру истраживања су прикупљени подаци о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у

¹⁰ Као резултат тог истраживања настала је публикација *Познавање језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе* која је доступна на веб адреси: www.omudsmanapv.org.

органима покрајинске управе и о броју запослених који владају неким од језика који су у службеној употреби у органима АП Војводине.

283. Резултати истраживања показују да је од 13 покрајинских органа обухваћених истраживањем, Актом о систематизацији радних места 5 органа предвидело радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби. Међутим, истраживање такође показује да и у оним органима у којима то није предвиђено Актом о систематизацији, постоје запослени који говоре језике националних мањина који су у службеној употреби у органима АП Војводине. У доњој табели представљени су поменути резултати.

Назив органа	Број систематизованих радних места за које је као услов прописано знање језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ	Број запослених који владају неким од језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ
Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова	0	4
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	3	16
Покрајински секретаријат за спорт и омладину	0	3
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	11	35
Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој	0	2
Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине	0	2
Покрајински секретаријат за финансије	0	3
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	0	6
Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	19	5
Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	0	11
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1	11
Управа за заједничке послове покрајинских органа	0	22
Служба за управљање људским ресурсима	1	2

284. Када је у питању познавање мађарског језика, истраживање показује да у свим органима који су били предмет истраживања постоје запослена лица која га говоре.

Назив органа	Број запослених који владају мађарским језиком
Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова	4
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	9
Покрајински секретаријат за спорт и омладину	1
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	18
Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој	2
Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине	2
Покрајински секретаријат за финансије	2
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	2
Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	4
Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	11
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	8
Управа за заједничке послове покрајинских органа	12
Служба за управљање људским ресурсима	1

g употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима.

285. Осим исписивања и постављања табли са називима насељених места, о чему је било је више речи у одељку 4.3.6. Трећег извештаја о примени Повеље, традиционални облици назива насељених места на мањинским језицима могу се употребљавати и на таблама са називима институција, меморандумима и печатима органа јединице локалне самоуправе, на јавним исправама итд.

286. Јединице локалне самоуправе у којима је мађарски језик у службеној употреби су у погледу праксе употребе традиционалних облика имена места на мађарском језику навеле следеће податке:

Јединица локалне самоуправе	Табле на улазу у насељено место са традиционалним називима на мађарском језику	Табле са називима институција на којима је традиционални назив насељеног места на мађарском језику	Печати институција на којима је традиционални назив насељеног места на мађарском језику
Ада	да	да	да
Бач	Бач и Селенча	да	да
Бачка Топола	Бачка Топола, Стара Моравица, Ново Орахово, Бајша	да	да
Бела Црква	Добричево	да	да
Бечеј	У 4 од 5 насељених места	да	да
Врбас	да	да	да
Вршац	да	да	да
Житиште	Постављене у местима у којима живи припадници мађарске мањине		да
Зрењанин	Зрењанин, Михајлово,	да	да

	Бело Блато, Лукино Село		
Кањижа	да	да	да
Ковачица	да	да	да
Ковин	да	да	да
Кула	да	да	да
Мали Иђош	Мали Иђош, Фекетић	да	да
Нова Црња	Нова Црња, Тоба		
Нови Бечеј	да	да	да
Нови Кнежевац	да	да	да
Нови Сад	Нови Сад, Будисава, Руменка, Кисач	да	да
Оџаци	Оџаци, Богојево	да	да
Пландиште	Пландиште, Хајдучица, Јерменовци, Велика Греда, Мергита, Барице	да	да
Сента	да	да	да
Сечањ	У 7 од 10 насељених места		
Сомбор	Сомбор, Бездан, Бачки Моноштор, Бачки Брег, Телечка, Дорослово, Светозар Милетић, Чонопља	да	да
Србобран	да	да	да
Суботица	Да, сем у насељеном месту Мишићево	да	да
Темерин	Темерин	да	да
Тител	не	Лок и Гардиновци	
Чока	да	да	да

287. Мађарски језик је у службеној употреби и у појединим насељеним местима, а доња табела садржи податке у погледу праксе употребе традиционалних облика имена места на мађарском језику:

Јединица локалне самоуправе	Насељена места у којима је мађарски језик у службеној употреби	Табле на улазу у насељено место са традиционалним називима на мађарском језику	Табле са називима институција на којима је традиционални назив насељеног места на мађарском језику	Печати институција на којима је исписан традиционални назив насељеног места на мађарском језику
Апатин	Купусина и Свилојево	да	да	да
Киkinда	Банатска Топола, Киkinда, Руско Село и Сајан	да	да	да
Панчево	Војловица и Иваново	да	да	да

288. Традиционални облици назива насељених места на мађинским језицима користе се и у обрасцима захтева за упис или брисање из посебног бирачког списка националне мањине. Наведени обрасци преведени су на мађарски језик и приликом попуњавања рубрике о месту пребивалишта може се употребити традиционални назив насељеног места на мађарском језику. Наведени податак се на идентичан начин уноси и у посебан бирачки списак националне мањине.

289. Будући да је законом прописана и службена употреба мађарског језика и писма на гласачким листићима и изборном материјалу, бројни су примери употребе традиционалних облика назива насељених места у изборном процесу. У процесу спровођења избора за националне савете националних мањина традиционални облици назива насељених места употребљавају се у записницима о раду бирачког одбора на спровођењу гласања и утврђивању резултата гласања за избор чланова националних савета националних мањина; на контролним листовима за проверу исправности гласачке кутије за избор чланова националних савета националних мањина; изборним листама кандидата за чланове националних савета националних мањина; решењима о утврђивању збирне изборне листе за чланове националних савета националних мањина; обрасцима за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре, потврдама о бирачком праву за гласање ван бирачког места, итд.

290. Приликом одржавања локалних избора традиционални облици назива насељених места употребљавају се у одлукама о додели мандата кандидата за одборнике скупштина општина/градова; на изборним листама за одборнике скупштина општина/градова; решењима о утврђивању збирне изборне листе кандидата за одборнике скупштина општина/градова и сл.

291. Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице је у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, расписивао конкурсе за расподелу буџетских средстава органима и организацијама на територију АП Војводине у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина, на којима је сваке године расподељено по 9.500.000,00 динара. Средства се на конкурсима додељују за оспособљавање запослених у органима и организацијама где се користе језиком националне мањине који је утврђен као језик у службеној употреби, а нарочито на радним местима на којима се остварује контакт са странкама (учешћем на курсевима, семинарима и слично), за развој система електронске управе за рад у условима вишејезичности и за израду вишејезичких табли, образаца и јавних публикација.

292. У 2014. години је, од укупног износа средстава расподељених на Конкурсу, 8.058.400,00 динара додељено за израду вишејезичких табли, образаца и јавних публикација, на којима су исписани и традиционални називи насељених места на мањинским језицима, док је на конкурс у 2015. години, за израду и постављање вишејезичких табли, додељено 8.542.000,00 динара. На свим овим конкурсима учествовали су и органи и организације из појединих јединица локалне самоуправе у којима је мађарски језик у службеној употреби, те су на постављеним таблама употребљени и традиционални називи насељених места на мађарском језику.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

с **удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.**

293. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и мађарски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

294. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја¹¹, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и мађарски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

295. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Став 5.

Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

296. У претходним извештајима о примени Повеље детаљно је образложен законодавни оквир за остваривање права припадника националних мањина на упис личног имена према њиховом језику и правопису. Остваривање права на упис личног имена на захтев

¹¹ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

заинтересованих на мањинском језику и правопису у матичне књиге, обезбеђено је прописима на целој територији Републике Србије.

297. Да се право уписа личног имена на мађарском језику у матичне књиге остварује у пракси могу послужити и примери добијени из матичних служби, који су садржани у доњој табели.

Јединица локалне самоуправе	Број уписа личних имена на мађарском језику		
	2013	2014	2015
Ада	70	78	86
Апатин	4	3	3
Бачка Топола	275	267	247
Бечеј	2	2	3
Врбас	22	33	41
Житиште	2	49	33
Зрењанин	14	16	14
Кањижа	128	120	127
Киkinда	5	2	1
Ковачица	-	3	2
Мали Иђош	4	8	1
Нова Црња	-	2	-
Нови Бечеј	3	4	2
Нови Кнежевац	2	-	2
Нови Сад	51	75	77
Панчево ¹²			3
Сента	574	560	543
Суботица	572	572	598
Темерин	12	4	2
Чока	6	7	7

298. Осим тога, како је изложено у Трећем извештају о примени Повеље, прописи Републике Србије омогућавају да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби и мањински језик, обрасци извода из матичних књига штампају двојезично, на српском језику и мањинском језику који је у службеној употреби. У доњој табели дати су подаци о издатим изводима из матичних књига на двојезичним, српско-мађарским обрасцима.

Јединица локалне самоуправе	Број издатих извода на двојезичним, српско-мађарским обрасцима		
	2013	2014	2015
Ада	1.106	1.078	803
Апатин	16	13	12
Бачка Топола	8.568	3.920	2.622
Бела Црква	2	2	2
Бечеј	1.274	655	262
Врбас	36	97	30

¹² Наведени број уписа у граду Панчеву односи се на целокупан извештајни период.

Вршац	57	179	88
Житиште	73	26	16
Зрењанин	169	82	13
Кањижа	5.031	3.751	2.737
Кикинда	2.951	2.376	1.222
Ковин	48	4	3
Кула	509	162	54
Мали Иђош	1.717	750	373
Нова Црња	91	45	22
Нови Бечеј	286	23	28
Нови Кнежевац	1.020	962	1.169
Нови Сад	1.334	706	437
Панчево ¹³			4
Пландиште	10		
Сента	5.300	9.354	9.190
Сечањ ¹⁴			7
Србобран	581	454	375
Суботица	25.286	11.122	5.578
Темерин	417	385	168
Тител	7	18	2
Чока	1.926	929	558

299. У Републици Србији се континуирано спроводе обуке лица која воде матичне књиге у циљу доследног спровођења законских одредаба које дају могућност да се лична имена уписују у одговарајуће евиденције на мањинским језицима и писмима. У складу са утврђеним Планом обука у 2015. години, а у вези са применом закона и других прописа који уређују начин уписа личног имена припадника националних мањина у матичне књиге на језику и писму националне мањине, одржане су обуке матичара и заменика матичара који воде матичне књиге у свим органима управе којима су поверени послови матичних књига. Организовано је укупно осам обука (у Нишу, Београду, Пироту, Златибору, Новом Саду и Суботици) на којима је присуствовало укупно 335 матичара и заменика матичара.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

300. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

¹³ Наведени број издатих извода у граду Панчеву односи се на целокупан извештајни период.

¹⁴ Општина Сечањ доставила је податке само за 2015. годину.

301. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

302. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

303. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

б да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода.

304. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

305. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на мађарском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на мађарском језику, на српски језик или други мањински језик.

306. Из буџета АП Војводине додељују се средства, између осталог, и за суфинансирање програма/пројеката који су од ширег покрајинског значаја за развој културе у АП Војводини и развој културе припадника националних мањина. Средства се додељују на основу расписаних конкурса на годишњем нивоу за суфинансирање програма и пројеката и у области издавачке делатности (публиковање, превођење и дистрибуирање дела аутора који стварају на мањинским језицима), издавања часописа, припрему позоришних представа, подстицања производње филмова и емитовања ТВ програма из области културе и уметности.

307. Суфинансирани пројекти у области културе у вези са мађарским језиком у наведеном периоду односили су се, између осталог, и на 17 пројеката из области издавачке делатности, 16 пројеката из области издавања часописа и публикација, 13 пројеката за припрему позоришних представа и 7 пројекта за производњу филмова, радио и ТВ програма из области културе. Међутим, није било захтева за суфинансирање пројеката превода, надсинхронизације и титловање превода дела сачињених на мађарском језику, на српски језик или други мањински језик.

с да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

308. Конкурс за културне делатности националних мањина, који се расписује на републичком нивоу, даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

309. Осим тога, приступ мањинским језицима је унапређен конкурсом за преводе репрезентативних дела аутора из Србије на стране језике, који су у Републици Србији мањински језици. Тако су преводи домаћих књижевних дела доступни говорницима мањинских језика на њиховом језику. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, суфинансирани су преводи 4 књижевна дела на мађарски језик.

310. У наведеном периоду није било захтева за суфинансирање надсинхронизације и титловање превода радова произведених на српском језику или другом мањинском језику, на мађарски језик.

311. За суфинансирање пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или другом мањинском језику, на мађарски језик, нису подношени захтеви за доделу средстава из буџета АП Војводине.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

312. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

313. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са мађарским језиком одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима мађарски није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- а да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

314. Као што је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, Република Србија је правни сукцесор билатералних споразума о заштити националних мањина са неколико држава. Тим споразумима предвиђено је да посебна међувладина мешовита тела сагледавају степен испуњености обавеза проистеклих из закључених споразума. На основу Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Мађарске о заштити права мађарске националне мањине која живи у Србији и Црној Гори и српске националне мањине која живи у Републици Мађарској (2004), формирана Међувладина мешовита комисија за мањине Републике Србије и Републике Мађарске, након вишегодишње паузе наставила је са радом 2009. године. Последња седница Мешовите комисије одржана је 2016. године. На седници је разматрана реализација препорука донесених на претходним седницима, констатовано је да је одређени број препорука реализован, похваљена је сарадња културних институција двеју држава, могућност слободне употребе матерњег језика и вођења поступака на матерњем језику за припаднике српске, односно мађарске мањине и утврђене су нове препоруке.

315. Једна од најзначајнијих препорука која је реализована пре одржавања ове седнице била је и да се настави сарадња у области образовања, науке, културе, спорта и омладине на основу Споразума из 2006. године, која је испуњена закључивањем Програма сарадње у области образовања, науке и културе између Владе Републике Србије и Владе Мађарске за период 2015-2017. године 1. јула 2015. године.

316. Тим програмом предвиђено је да обе земље посвећују нарочиту пажњу омогућавању образовања на српском и мађарском језику и ширења српске и мађарске историје и културе, као и очување вредности споменика важних за заједничку историју и за контекстуализацију таквих вредности у европском оквиру. Полазећи од оквира сарадње у области образовања, науке и културе, обе земље интезивно промовишу едукацију интелектуалаца који раде у области хуманистичких наука и који, иако сами нужно нису припадници националне мањине, имају велико знање о историји и култури друге земље. У области високог образовања, Програм предвиђа да ће мађарска страна подржати пријем на високошколске студије грађана Србије који говоре мађарски језик, кроз обуку која би се реализовала у форми измештене наставе.

4.1.5. РОМСКИ ЈЕЗИК

317. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању ромског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Предшколско образовање

a

- (i) омогуће предшколско образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) омогуће значајан део предшколског образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) примене једну од ових мера макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним; или*
- (iv) ако јавне власти немају директних овлашћења у области предшколског образовања, да стимулишу или охрабре примену мера које су поменуте.*

318. У Републици Србији није организован предшколски васпитно-образовни рад на ромском језику, као ни двојезични васпитно-образовни рад на српском и ромском језику.

319. Двојезични васпитно-образовни рад на српском и ромском језику одвијао се током 2012/2013. године у једној васпитно-образовној установи у Крушевцу у две групе којима је било обухваћено 55 деце. Како се на почетку сваке школске године, приликом уписа у предшколску установу, родитељи деце изјашњавају о томе на ком језику желе да се спроводи васпитно-образовни рад, будући да није било заинтересованих да се васпитно образовни рад одвија двојезично, од школске 2013/2014. године у овој предшколској установи образовно васпитни рад се одвија само на српском језику.

320. За предшколску децу ромске националности који не познају српски језик на нивоу јединица локалне самоуправе ангажовани су педагошки асистенти који помажу деци да се укључе у рад групе.

Основно образовање

b

- (i) омогуће основно образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
- (ii) обезбеде значајан део основног образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
- (iii) обезбеде, у оквиру основног образовања, да учење одговарајућег регионалног или мањинског језика постане интегрални део наставног плана; или
- (iv) **примене једну од ове три мере макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним.**

321. Изучавање предмета Ромски језик са елементима националне културе организовано је у основним школама у АП Војводини од средине 90-тих година прошлог века. У доњој табели садржани су подаци о организовању те наставе, која се одвија у следећим јединицама локалне самоуправе: Ада, Бач, Бачка Паланка, Беоцин, Жабал, Кањижа, Кикинда, Ковачица, Ковин, Нови Бечеј, Нови Сад, Озаци, Србобран, Сремска Митровица, Стара Пазова и Суботица.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	16	38	38	969
2014/15	16	39	39	978
2015/16	16	40	40	1.065

322. У школској 2015/16. години је на територији централне Србије 17 основних школа увело Ромски језик са елементима националне културе. Иако је већи број школа био заинтересован за увођење тог предмета у наставу, због недостатка адекватног наставног кадра, настава није организована у свим школама. У тој школској години, наставу Ромског језика са елементима националне културе похађала су 542 ученика.

323. У доњој табели садржани су подаци о јединицама локалне самоуправе на територији централне Србије у којима је уведен Ромски језик са елементима националне културе, као и броју ученика који изучава тај предмет.

Јединица локалне самоуправе	Основна школа	Број ученика
Београд	„Деспот Стефан Лазаревић“, Београд	24
Власотинце	„8. октобар“, Власотинце	32
Врање	„Бранислав Нушић“, Ратаје	26
Врање	„Вук Караџић“, Врање	15
Краљево	„Вук Караџић“, Стубал	47
Лебане	„Радоје Домановић“, Бошњаце	17
Лесковац	„Вожд Карађорђе“, Лесковац	95
Лесковац	„Ђура Јакшић“, Турековац	21
Лесковац	„Милутин Смиљковић“, Винарце	21
Лесковац	„Петар Тасић“, Лесковац	17
Ниш	„Сретен Младеновић Мика“, Ниш	35

Пожаревац	„Јован Цвијић“, Костолац	18
Прешево	„Вук Караџић“, Прешево	32
Прокупље	„Вук Караџић“, Житни Поток	30
Сурдулица	„Јован Јовановић Змај“, Сурдулица	25
Сурдулица	„Вук Караџић“, Сурдулица	60
Сурдулица	„Пера Мачкатовац“, Бело Поље	27

Средње образовање

c

- (i) *омогуће средње образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) *омогуће значајан део средњег образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) *обезбеде, у оквиру средњег образовања, услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) ***примене једну од ових мера макар на оне ђаке који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним.***

Техничко и специјалистичко образовање

d

- (i) *омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (ii) *омогуће значајан део техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (iii) *у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) ***примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним,***

324. У средњим школама на територији Републике Србије није организовано образовање на ромском, нити настава предмета Ромски језик са елементима националне културе. Разлози за то су многобројни и треба их посматрати у ширем друштвено-економском положају ромске националне мањине¹⁵. Држава предузима низ мера и активности ради побољшања њиховог положаја у свим сегментима друштва, па тако и у области образовања. Полазећи од чињенице да недовољан број деце ромске националности похађа средњу школу, а имајући у виду значај образовања за побољшање материјалног положаја и друштвеног статуса ромске популације у целини, држава реализује програм афирмативних мера уписа припадника ромске националне заједнице у средњошколске установе. Мере афирмативне акције за упис у средње школе ученика ромске националности уведене су још од школске 2005/06. године са циљем да се стимулише наставак њиховог школовања. Правилником о мерилима и

¹⁵ На попису становништва из 2011. године, преко 98% припадника ромске националности се изјаснило да им је ромски језик матерњи језик.

поступку за упис ученика – припадника ромске националне мањине у средњу школу под повољнијим условима ради постизања пуне равноправности (2016)¹⁶ прописују се нове мере и поступак коришћења афирмативне мере уписа у средњу школу. Неке од нових мера су: активно информисање родитеља ученика о афирмативним мерама почев од седмог разреда основне школе; активније укључивање Националног савета ромске националне мањине у информисање родитеља, али и других учесника образовног и социјалног система; пружање информација о потребној документацији за пријаву, помагање родитељима и ученицима у избору средње школе и занимања према склоностима и способностима ученика.

325. Према подацима Министарства просвете, науке и технолошког развоја, број уписаних ученика ромске националности у средње школе применом мера афирмативне акције садржан је у доњој табели.

Школска година	Укупно	Девојчице	Дечаци
2013/14	350	187	163
2014/15	322	195	127
2015/16	418	225	193

326. Примена мера афирмативне акције треба да допринесе и повећању броја заинтересованих ученика како би се и у средњим школама организовало изучавање ромског језика. Усвајањем наставног плана и програма за предмет Ромски језик са елементима националне културе за средње образовање, који треба да предложи Национални савет ромске националне мањине, уз обезбеђење стручног кадра за извођење те наставе, били би испуњени услови за увођење ромског језика у образовни процес на средњем нивоу.

Више и високо образовање

e ...

(ii) *омогуће услове за студирање ових језика као предмета на универзитетима или вишим школама;*

327. На Високој школи струковних студија за васпитаче у Вршцу настава се одвија на ромском језику. Доња табела садржи податке о броју студената који похађају наставу на ромском језику.

Школска година	Број уписаних студената на прву годину	Број студената на свим годинама студија
2013/14	12	29
2014/15	11	28
2015/16	9	25

¹⁶ Овај правилник је у међувремену престао да важи јер је постао део ширег *Правилника о упису ученика у средњу школу* ("Службени гласник РС", број 38/2017).

328. Одлуком Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду од 15. априла 2015. године настава ромског језика је укључена у основне академске студије, а у оквиру Центра за стручно усавршавање и евалуацију, Факултет организује курсеве ромског језика, чиме се омогућава дипломираним наставницима да стекну потврде о знању ромског језика – сертификате, и укључе се у редовну наставу у основним школама у којима се предаје предмет Ромски језик са елементима националне културе, као и средњим школама када се створе услови за то.

329. Филошки факултет у Београду показао је спремност за организовање изучавања ромског језика на нивоу основних академских студија, па је 2015. године формирана Група за ромски језик и културу. Студентима Филолошког факултета омогућено је да као изборни језик изаберу Ромски језик и културу и да га студирају две године. Следећи кораци након формирања ове Групе су оснивање лектората, а потом и Катедре за ромски језик и културу. Упркос спремности Филолошког факултета, у школској 2015/2016. години није било уписаних студената који су изабрали ромски језик и културу. Очито је да није довољно само омогућити изучавање ромског језика на нивоу високошколског образовања, већ је неопходно веће ангажовање Националног савета и интелектуалне елите ромске националне мањине у анимирању младих студената за студирање ромског језика. Без оспособљених професора ромског језика није могуће организовати образовање на ромском језику на свим нивоима.

Образовање одраслих

f ...

(iii) *ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.*

330. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на ромском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

331. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за

реализацију изучавања предмета Ромски језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

g да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.

332. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао њихов народ/држава.

333. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

a у кривичном поступку:

(ii) да окривљеном гарантују право да употребљава сопствени регионални или мањински језик.

334. У одељку 4.2.2. Трећег извештаја о примени Повеље изложен је законодавно-правни оквир о праву учесника у кривичном поступку на употребу свог језика и писма. Прописима је утврђено да судови у Републици Србији евидентирају само поступке, укључујући и кривичне, који се у целини воде на језицима националних мањина у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Напомиње се да ромски језик није утврђен као службени језик ни у једном суду у Републици Србији.

335. Имајући у виду да не постоји законска обавеза да суд води евиденцију предмета у којима окривљени користи мањински језик, то нису доступни систематизовани подаци о броју кривичних предмета у којима су окривљени користили ромски језик. У недостатку такве јединствене евиденције, илустрације ради, у наставку се излажу подаци о коришћењу ромског језика у кривичном поступку, достављени од појединих судова.

336. У Основном суду у Бечеју (у службеној употреби је и мађарски језик), током 2014. године коришћен је ромски језик у три кривична поступка.

337. Према подацима Основног суда у Кикинди (у службеној употреби је и мађарски језик), у једном кривичном поступку је коришћен ромски језик.

338. Основни суд у Пожаревцу наводи да је у три кривична поступка коришћен ромски језик.

339. Према подацима Вишег суда у Панчеву (у службеној употреби су и мађарски, македонски, румунски, словачки и чешки језик), у једном кривичном поступку је коришћен ромски језик.

a ...

(iii) да обезбеде да захтев и доказ, без обзира на то да ли је у писаној или усменој форми, не буде сматран неприхватљивим само због тога што је формулисан на регионалном или мањинском језику.

340. Систематизовани подаци о броју захтева и доказа формулисаних на мањинским језицима нису доступни јер судови, сагласно прописима, нису у обавези да воде такве евиденције. Ипак, на основу података добијених од појединих судова, забележен је пример коришћења ромског језика у формулисању захтева и доказа у кривичном поступку.

341. У Вишем суду у Панчеву (у службеној употреби су и мађарски, македонски, румунски, словачки и чешки језик), у једном кривичном поступку у којем је коришћен ромски језик, записник, захтеви и докази били су формулисани на ромском језику.

b у грађанским парницама:

- (ii) *да допусте, кад год странка треба да се појави лично пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

342. Како је већ изложено, у Републици Србији не воде се евиденције о употреби мањинског језика странке пред судовима, јер нема законске обавезе евидентирања судских поступака у којима странка користи мањински језик. Из тог разлога, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље не постоје систематизовани подаци, односно јединствене евиденције о броју грађанских парница у којима су странке користиле ромски језик.

c у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- (ii) *да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

343. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле ромски језик.

344. Већ је изложено да законодавно-правни оквир омогућава вођење целокупног судског поступка на мањинском језику у судовима у којима је утврђен као службени језик. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Будући да ромски језик није у службеној употреби ни у једном суду, ни целокупан судски поступак пред судом који се тиче управних ствари није могуће водити на том језику.

Став 2.

Државе чланице се обавезују:

- a да не доводе у питање ваљаност правних докумената само због тога што су донети на регионалном или мањинском језику.*

345. Иако је Комитет експерата закључио да је ова обавеза испуњена за све мањинске језике Дела III Повеље,¹⁷ а тиме и за ромски језик, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, нису забележени случајеви да су судови одбили или порекли ваљаност докумената донетих од стране странака у поступку само зато што су на мањинском језику, па ни на ромском. Важећим прописима Републике Србије није прописано да се води посебна евиденција у судовима на основу које би се могли пружити подаци о броју правних докумената донетих на мањинским језицима.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

346. Како је изложено у Трећем извештају о примени Повеље, стандардизација ромског језика је окончана (2013), чиме су створени услови и за преводе најзначајнијих законодавних текстова на ромски језик. Имајући у виду да су за ове намене потребна додатна финансијска средства, што економска ситуација у земљи није дозвољавала, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље нису превођени најзначајнији национални законодавни текстови на ромски језик. Са стабилизацијом економских прилика у земљи, очекују се интензивније активности и на том плану, и то у сарадњи са Националним саветом ромске националне мањине.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваким од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

- a ...*
 - (iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.*

347. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

¹⁷ Видети ставове 161-162 Другог извештаја Комитета експерата.

348. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Према тим информацијама, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било усмених нити писмених представки на ромском језику приликом решавања у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора.

c да се омогући управним властима да израђују нацрте докумената на регионалним или мањинским језицима.

349. Како је образложено у претходним извештајима о примени Повеље, управне власти израђују нацрте докумената само на оним мањинским језицима који су у службеној употреби у јединицама локалне самоуправе. Будући да ромски језик није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе, то није могуће израђивати нацрте докумената на том језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

b могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима.

350. Прописи Републике Србије, како је више пута истицано, омогућавају да се представке подносе усмено или писмено на мањинским језицима на свим нивоима власти, укључујући и регионалне и локалне власти. Према расположивим подацима, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, нису подношене писмене или усмене представке на ромском језику регионалним властима (органима АП Војводине), нити било којој јединици локалне самоуправе у Републици Србији.

c да регионалне власти објављују своја званична докумената на одговарајућим регионалним или мањинским језицима.

351. Наведена обавеза не може се применити на ромски језик, будући да на подручју централне Србије, где су у великој већини настањени говорници ромског језика (преко 72%), нема региона, те не постоје ни регионални документи који би се објављивали на ромском језику.

352. Објављивање докумената регионалних власти (у случају Републике Србије покрајинских органа АП Војводине) на мањинским језицима условљено је њиховим увођењем у службену употребу у органима АП Војводине. Будући да Статутом АП Војводине није утврђено да је ромски језик у службеној употреби у органима АП Војводине, то се званична документа не објављују на том језику.

d да локалне власти објављују свој званични документ на одговарајућим регионалним или мањинским језицима.

353. Већ је изложено да ромски језик није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе у Републици Србије, па ни локалне власти не обављају своја званична документа на ромском језику.

g употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима.

354. Ова обавеза није примењива на ромски језик с обзиром на то да у Републици Србији не постоје традиционални називи места на том језику, о чему су давана образложења у претходним извештајима о примени Повеље.

Став 3.

Што се тиче јавних служби које обезбеђују управне власти или лица која делују у њихово име, државе чланице предузимају, у оквиру територије на којој се регионални или мањински језици користе, у сагласности са ситуацијом сваког језика и колико је то разумно могуће:

c да омогуће онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтев на овим језицима.

355. У Републици Србији постоји законска обавеза којом се омогућава корисницима да подносе захтеве на мањинским језицима јавним службама које обезбеђују јавне власти у оквиру подручја на којима се мањински језик користи. Будући да не постоји законска обавеза о посебном вођењу евиденција о упућеним захтевима јавним службама на мањинском језику, то не постоје ни збирни подаци о броју поднетих захтева. Из тог разлога је Канцеларија за људска и мањинска права упутила позив јавним предузећима чији је оснивач Република Србија и управама јединица локалне самоуправе које су оснивачи локалних јавних предузећа, за учешће у изради овог извештаја. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није забележен ниједан захтев на ромском језику упућен појединим јавним предузећима на републичком, као ни на локалном нивоу која су учествовала у изради овог извештаја.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице предузимају једну или више од следећих обавеза:

c удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.

356. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и ромски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

357. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја¹⁸, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и ромски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

358. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 1.

Државе чланице преузимају обавезу да за оне који користе регионалне или мањинске језике на територији на којој се ови језици говоре, у складу са ситуацијом сваког од језика, до степена до којег јавне власти, директно или индиректно, имају надлежност, моћ или играју одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности средстава јавног информисања:

e

- (i) охрабре или олакшају стварање и очување макар једних новина на регионалним или мањинским језицима.*

¹⁸ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

359. Канцеларија за људска и мањинска права, сходно свом делокругу, прати остваривање права на информисање припадника националних мањина на њиховом језику и на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњем језику. Подаци прикупљени од националних савета националних мањина, надлежних државних, покрајинских и локалних органа, Регулаторног тела за електронске медије, редакција штампаних медија и емитера радио и телевизијског програма, систематизују се тако да дају прегледе, између осталог, и броја штампаних медија на мањинским језицима.

360. Доња табела садржи податке о штампаним медијима на ромском језику, који су излазили у 2015. години.

Штампано јавно гласило	Периодика	Језик
<i>Dekada Roma u AP Vojvodini</i> , Нови Сад	Месечник	Двојезично/на ромском и српском
<i>Alka</i> , Панчево	Тромесечник	Двојезично/на ромском и српском
<i>Romano nevipe</i>	Годишњи лист	Двојезично/на ромском и српском
<i>Romano putardo foro</i>	Месечник	Двојезично/на ромском и српском
<i>Romi i Srbi - portretisanje</i>	Месечник	Двојезично/на ромском и српском

361. У претходним извештајима о примени Повеље презентован је законски оквир који је омогућавао финансијску подршку пројектима производње медијских садржаја и на мањинским језицима. Нови Закон о јавном информисању и медијима (2014), такође то омогућава. Тим законом прописано је да, у циљу омогућавања остваривања права националних мањина на информисање на сопственом језику и неговање сопствене културе и идентитета, Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе обезбеђује део средстава, путем суфинансирања или других услова за рад медија који објављују информације на мањинским језицима. За остваривање јавног интереса у области јавног информисања, обезбеђена средства у буџету распоређују се на основу спроведених јавних конкурса и појединачним давањима на основу принципа о додели државне помоћи и заштити конкуренције, без дискриминације. Конкурс се расписује за пројекте производње медијских садржаја и организовања и учешћа на стручним, научним и пригодним скуповима, као и унапређење професионалних и етичких стандарда у области јавног информисања.

362. У доњој табели садржани су подаци о суфинансираним пројектима из републичког буџета за штампане медије на ромском језику.

Година	Корисник	Пројекат	Одобрена средства
2013	Новинско издавачко друштво Романо Невипе доо/штампа	<i>Čirikljori</i> (Птичица), магазин за децу на ромском и српском	490.000,00

		језику	
	Албос доо	<i>Romano foro – Romani lil</i> (Ромски град - Ромско писмо)	219.000,00
	УДОР-Удружење за демократизацију и образовање Рома/штампа	<i>Krlo e terne Romengo</i> /Глас младих Рома	204.000,00
2014	Новинско издавачко друштво Романо Невипе доо	<i>Čirijkljori</i> (Птичица), магазин за децу на ромском и српском језику	350.000,00
	Албос доо	Дечији ромски Град (<i>Romano sharengo Foro</i>)	200.000,00
	Нова Наша реч	Додатак на ромском језику у <i>Новој Науој речи</i>	200.000,00
	Удружење за демократизацију и образовање Рома	<i>Krlo e terne romengo</i> /Глас младих Рома	100.000,00
2015	Новинско издавачко друштво Романо Невипе доо	<i>Romano nevipe</i> - магазин на ромском и српском језику	800.000,00
	Албос доо-Новине Град	<i>Romano putardo foro</i> - Ромски отворени град	400.000,00
	Нова Наша Реч	Роми и Срби - портретисање	400.000,00

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

363. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

364. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

365. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на

захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

366. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

- b да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода.*

367. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројеката који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

368. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на ромском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у

Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на ромском језику, на српски језик или други мањински језик.

с да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

369. Конкурс за културне делатности националних мањина даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

370. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се радови произведени на српском језику или мањинском језику преводили на ромски језик. Такође није било захтева за суфинансирање надсинхронизације и титловање превода радова произведених на српском језику или другом мањинском језику, на ромски језик.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

371. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

372. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са ромским језиком, одобравана су за пројекте који су били реализовани на читавој територији Републике Србије.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- a да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

373. Мада говорници ромског језика немају матичну државу, до сада ни са једном државом у којој се користи ромски у идентичној или сличној форми није закључен споразум у циљу унапређења контаката између корисника ромског језика на пољу културе, образовања, информисања, оспособљавања и трајног образовања.

- b у корист регионалних или мањинских језика, да олакшају или унапреде сарадњу између две стране границе, а посебно између регионалних или локалних власти на чијим територијама се исти језик користи у идентичној или сличној форми.*

374. Полазећи од чињенице да Република Србија до сада није закључивала споразуме са другим државама о сарадњи у оквиру које би се унапређивао контакт између корисника ромског језика на пољу културе, образовања, информисања, оспособљавања и трајног образовања, Канцеларија за људска и мањинска права нема сазнања да је постојала иницијатива за закључивање споразума између регионалних или локалних власти Републике Србије и других држава на чијим територијама се ромски користи у идентичној или сличној форми.

4.1.5.1. Активности на спровођењу препоруке Комитета експерата

375. У Трећем извештају о примени Повеље, Комитет експерата је дао следећу препоруку за ромски језик, у вези са чланом 8. Повеље:

Комитет експерата позива власти Републике Србије да предузму мере за промовисање ромског језика на свим нивоима образовања.

376. Утврђивањем наставног плана и програма за изборни предмет Ромски језик са елементима националне културе, створен је један од предуслова за његово увођење у наставу у основним школама. Министарство просвете, науке и технолошког развоја спровело је активности ради реализације наставе тог изборног предмета. Тако је током 2015. године, преко свих школских управа извршено анкетирање о заинтересованости за увођења наставе ромског језика.

377. У школској 2015/16. години 17 основних школа¹⁹ на територији централне Србије увело је у наставу Ромски језик са елементима националне културе. Иако је била изражена заинтересованост већег број школа, због недостатка адекватног

¹⁹ Настава је организована у следећим јединицама локалне самоуправе: Београд, Власотинце, Врање, Краљево, Лебане, Лесковац, Ниш, Пожаревац, Прешево, Прокупље и Сурдулица.

наставног кадра организовање изучавања тог предмета је изостало. Иначе, на територији АП Војводине Ромски језик са елементима националне културе као изборни предмет изучава се од средине 90-тих година прошлог века.

378. Ради унапређивања стручног кадра за реализацију наставе изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у сарадњи са Центром за стално образовање и евалуацију Филолошког факултета Универзитета у Београду и Националним саветом ромске националне мањине организовало једномесечни курс за наставнике ромског језика. Курс је одржан током јуна и јула 2015. године, на коме је 23 учесника добило сертификате о положеном А1 и А2 нивоу. Један од критеријума за учешће на обуци био је завршен факултет или виша школа наставничког/педагошког смера. Током школске 2015/16. године 15 полазника ове обуке ангажовани су као наставници изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основним школама.

379. Паралелно са увођењем наставе и унапређењем стручног кадра за организовање наставе Ромског језика са елементима националне културе, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је објавило јавни позив за избор недостајућих уџбеника за изборни предмет Ромски језик са елементима националне културе за први, други, трећи и четврти разред основне школе. Ови уџбеници биће доступни у школској 2016/17. години.

380. Одлуком Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду од 15. априла 2015. године настава ромског језика је укључена у основне академске студије, а у оквиру Центра за стручно усавршавање и евалуацију, Факултет организује курсеве ромског језика, чиме се омогућава дипломираним наставницима да стекну потврде о знању ромског језика - сертификате и укључе се у редовну наставу, за сада у основним, а када се стекну услови и у средњим школама које изводе наставу предмета Ромски језик са елементима националне културе. На овај начин ромски језик је стекао равноправан статус са осталим мањинским језицима чија је настава организована на Филолошком факултету, а створени су и услови за развој језика, школовање стручњака и отворен пут за формирање Катедре за ромски језик.

4.1.6. РУМУНСКИ ЈЕЗИК

381. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању румунског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Предшколско образовање

a

- (i) омогуће предшколско образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) омогуће значајан део предшколског образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) примене једну од ових мера макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним; или*
- (iv) ако јавне власти немају директних овлашћења у области предшколског образовања, да стимулишу или охрабре примену мера које су поменуте.*

382. Васпитно-образовни рад на румунском језику одвија се у предшколским установама у седам јединица локалне самоуправе (Алибунар, Бела Црква, Вршац, Житиште, Зрењанин, Панчево и Пландиште). У доњој табели садржани су подаци о броју предшколских установа, група и броју деце која предшколско образовање имају на румунском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2013/14	7	4	11	84
2014/15	7	4	11	85
2015/16	7	4	11	82

383. Двојезични рад, на српском и румунском језику организован је у предшколским установама у три јединице локалне самоуправе (Алибунар, Вршац и Ковачица). Доња табела садржи податке о организовању двојезичног васпитно-образовног рада у предшколским установама на српском и румунском.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2013/14	3	3	4	66
2014/15	3	3	4	66
2015/16	3	3	4	67

Основно образовање

b

- (i) *омогуће основно образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) *обезбеде значајан део основног образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) *обезбеде, у оквиру основног образовања, да учење одговарајућег регионалног или мањинског језика постане интегрални део наставног плана; или*
- (iv) ***примене једну од ове три мере макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним.***

384. Целокупно образовање на румунском језику у школској 2015/16. години организовано је у основним школама у Алибунару, Белој Цркви, Вршцу, Житишту, Зрењанину, Ковачици, Панчеву, Пландишту и Сечњу. У доњој табели садржани су подаци о броју школа, одељења и ученика који похађају наставу на румунском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	9	18	99	1.015
2014/15	9	18	97	921
2015/16	9	17	90	874

385. Изучавање предмета Румунски језик са елементима националне културе у школској 2015/16. години организовано је у основним школама у АП Војводини (у Алибунару, Бачу, Житишту, Зрењанину, Ковачици, Ковину, Панчеву, Пландишту и Сечњу), источној Србији (у Бољевцу, Бору, Великом Градишту, Жабарима, Зајечару, Кладову, Мајданпеку, Малом Црнићу, Неготину и Петровцу на Млави) и у насељу Овча у београдској општини Палилула. У доњој табели садржани су подаци о броју школа, одељења и ученика који изучавају овај предмет.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	14	21	37	516
2014/15	15	20	34	520
2015/16	18	24	43	535

Средње образовање

c

- (i) *омогуће средње образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) *омогуће значајан део средњег образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) *обезбеде, у оквиру средњег образовања, услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) ***примене једну од ових мера макар на оне ђаке који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним.***

386. Целокупна настава на румунском језику одвија се у гимназији у Вршцу. Доња табела садржи податке о броју школа, одељења и ученика који похађају наставу на румунском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	4	82
2014/15	1	1	4	84
2015/16	1	1	4	82

387. Предмет Румунски језик са елементима националне, осим у гимназијама у АП Војводини, од школске 2013/14. године изучава се и у источној Србији. Настава је организована у гимназијама у Зајечару, Кладову и Неготину. Због недовољне заинтересованости ученика у гимназији у Неготину, у наредним школским годинама није организована настава овог предмета. Изучавање предмета Румунски језик са елементима националне културе у школској 2015/16. години организовано је у гимназијама у Зајечару, Кладову и Ковачици. Доња табела садржи податке о броју школа, одељења и ученика који изучавају тај предмет.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	4	4	9	59
2014/15	3	3	7	64
2015/16	3	2	7	66

Техничко и специјалистичко образовање

d

- (i) *омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (ii) *омогуће значајан део техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (iii) *у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) *примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним,*

388. У техничкој школи у Алибунару организована је настава на румунском језику. Доња табела садржи податке о броју одељења и ученика који похађају наставу на румунском.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	4	107
2014/15	1	1	4	120
2015/16	1	1	4	113

389. Предмет Румунски језик са елементима националне културе у средњим техничким и специјалистичким школама од школске 2013/14. године изучава се у источној Србији. У школској 2015/16. години изучавање овог предмета организовано је у Зајечару, Кладову и Кучеву. Доња табела садржи податке о броју школа, одељења и ученика који изучавају тај предмет.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	2	4	28	123
2014/15	2	3	14	63
2015/16	3	4	19	90

Образовање одраслих

f ...

(iii) *ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.*

390. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на румунском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

391. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију изучавање предмета Румунски језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

g *да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.*

392. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују

хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Одобрени уџбеници преведени су и на румунски језик. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. Одобрени уџбеници преведени су и на румунски језик. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао његов народ/држава.

393. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Члан 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

с у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- (ii) *да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

394. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле румунски језик.

395. Већ је изложено да је на основу законодавно-правног оквира омогућено вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, у том суду није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на румунском језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

396. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

397. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на румунски језик. Такође су преведени на румунски језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

398. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на румунски језик преведени су и сви акти релевантни за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у

поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, као и потребни обрасци и остали изборни материјал и документација неопходни за спровођење избора.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваким од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

- (iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.*

399. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

400. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Јужнобанатском управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на румунском језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

- b* ... *могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима.*

401. Законодавни оквир у погледу подношења представки на мањинским језицима регионалним властима у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није измењен у односу на претходни период.

402. Језици националних мањина који су у службеној употреби у раду органа аутономне покрајине утврђени су Статутом АП Војводине, а румунски језик је утврђен као један од језика у службеној употреби у органима и организацијама АП Војводине. Сходно томе, дата је могућност лицима која говоре румунски језик да га користе у усменој и писменој комуникацији са покрајинским органима. То значи да је могуће користити румунски језик у телефонској комуникацији, разговорима у пријемним и другим канцеларијама органа, као што је омогућено и подношење захтева, молби, жалби и других поднесака на румунском језику и добијања одговора на том језику.

403. У Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице обезбеђено је усмено и писмено превођење са српског на румунски језик и обрнуто, а преводилачке услуге овог секретаријата користе сви покрајински органи и организације.

404. У покрајинским органима и организацијама Актом о систематизацији радних места предвиђена су и радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби, тако да се грађанима омогући остваривање права на службену употребу језика и писма.

405. Покрајински заштитник грађана - омбудсман је током 2015. године спровео истраживање о познавању језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе²⁰. У оквиру истраживања су прикупљени подаци о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у органима покрајинске управе и о броју запослених који владају неким од језика који су у службеној употреби у органима АП Војводине.

406. Резултати истраживања показују да је од 13 покрајинских органа обухваћених истраживањем, Актом о систематизацији радних места 5 органа предвидело радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби. Међутим, истраживање такође показује да и у оним органима у којима то није предвиђено Актом о систематизацији, постоје запослени који говоре језике националних мањина који су у службеној употреби у органима АП Војводине. У доњој табели представљени су поменути резултати.

²⁰ Као резултат тог истраживања настала је публикација *Познавање језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе* која је доступна на веб адреси: www.omudsmanapv.org.

Назив органа	Број систематизованих радних места за које је као услов прописано знање језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ	Број запослених који владају неким од језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ
Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова	0	4
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	3	16
Покрајински секретаријат за спорт и омладину	0	3
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	11	35
Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој	0	2
Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине	0	2
Покрајински секретаријат за финансије	0	3
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	0	6
Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	19	5
Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	0	11
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1	11
Управа за заједничке послове покрајинских органа	0	22
Служба за управљање људским ресурсима	1	2

407. Резултате истраживања у погледу познавања румунског језика садржи доња табела.

Назив органа	Број запослених који владају румунским језиком
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	2
Покрајински секретаријат за спорт и омладину	2
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	6
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	1
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1
Управа за заједничке послове покрајинских органа	2

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

- с* *удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

408. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и румунски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

409. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја²¹, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и румунски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

410. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Став 5.

Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

²¹ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

411. У претходним извештајима о примени Повеље детаљно је образложен законодавни оквир за остваривање права припадника националних мањина на упис личног имена према њиховом језику и правопису. Остваривање права на упис личног имена на захтев заинтересованих на мањинском језику и правопису у матичне књиге, обезбеђено је прописима на целој територији Републике Србије.

412. Да се право уписа личног имена на румунском језику у матичне књиге остварује у пракси могу послужити и примери добијени из матичних служби, који су садржани у доњој табели.

Јединица локалне самоуправе	Број уписа личних имена на румунском језику		
	2013	2014	2015
Алибунар	1	-	3
Бела Црква	1	-	-
Вршац	-	-	3
Житиште	-	4	1
Зрењанин	2	1	-
Ковин	1	-	2
Ковачица	3	1	3
Панчево ²²			3

413. Осим тога, како је изложено у Трећем извештају о примени Повеље, прописи Републике Србије омогућавају да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби и мањински језик, обрасци извода из матичних књига штампају двојезично, на српском језику и мањинском језику који је у службеној употреби. У доњој табели дати су подаци о издатим изводима из матичних књига на двојезичним, српско-румунским обрасцима.

Јединица локалне самоуправе	Број издатих извода на двојезичним, српско-румунским обрасцима		
	2013	2014	2015
Алибунар	-	1	2
Бела Црква	2	2	2
Вршац	44	33	41
Житиште	4	-	-
Панчево ²³			3
Сечањ ²⁴			15

414. У Републици Србији се континуирано спроводе обуке лица која воде матичне књиге у циљу доследног спровођења законских одредаба које дају могућност да се лична имена уписују у одговарајуће евиденције на мањинским језицима и писмима. У складу са утврђеним Планом обука у 2015. години, а у вези са применом закона и других прописа који уређују начин уписа личног имена припадника националних

²² Наведени број уписа у граду Панчеву односи се на целокупан извештајни период.

²³ Наведени број издатих извода у граду Панчеву односи се на целокупан извештајни период.

²⁴ Општина Сечањ доставила је податке само за 2015. годину.

мањина у матичне књиге на језику и писму националне мањине, одржане су обуке матичара и заменика матичара који воде матичне књиге у свим органима управе којима су поверени послови матичних књига. Организовано је укупно осам обука (у Нишу, Београду, Пироту, Златибору, Новом Саду и Суботици) на којима је присуствовало укупно 335 матичара и заменика матичара.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

415. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

416. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

417. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга,

као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

418. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до којег су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

b да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развојем превођења, надсинхронизације и титлованих превода.

419. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

420. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на румунском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на румунском језику, на српски језик или други мањински језик.

421. Из буџета АП Војводине додељују се средства, између осталог, и за суфинансирање програма/пројеката који су од ширег покрајинског значаја за развој културе у АП Војводини и развој културе припадника националних мањина. Средства се додељују на основу расписаних конкурса на годишњем нивоу за суфинансирање

програма и пројеката и у области издавачке делатности (публиковање, превођење и дистрибуирање дела аутора који стварају на мањинским језицима), издавања часописа, припрему позоришних представа, подстицања производње филмова и емитовања ТВ програма из области културе и уметности.

422. Суфинансирани пројекти у области културе у вези са румунским језиком у наведеном периоду односили су се, између осталог, и на 41 пројекат из области издавачке делатности и 10 пројеката из области издавања часописа и публикација. Међутим, није било захтева за суфинансирање пројеката превода, надсинхронизације и титловање превода дела сачињених на румунском језику, на српски језик или други мањински језик.

с да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

423. Конкурс за културне делатности националних мањина, који се расписује на републичком нивоу, даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

424. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се радови произведени на српском језику или другом мањинском језику преводили на румунски језик.

425. Из републичког буџета обезбеђују се и средства за надсинхронизацију и титловање превода. Међутим није могуће прецизно одредити износ средстава који је обезбеђен, јер се она опредељују збирно и за различите намене (филмску продукцију, сарадњу, промоцију). Примера ради, на основу Закона о кинематографији, Филмском центру Србије поверени су послови суфинансирања филмске продукције путем конкурса. Министарство културе и информисања, уговором о суфинансирању програма ове установе, опредељује средства за суфинансирање пројеката путем поменутих конкурса, између осталог, и за суфинансирање филмова у различитим категоријама, као и за учешће суфинансираних филмова на међународним филмским фестивалима. У оквиру ове буџетске линије пружа се могућност плаћања трошкова превода, надсинхронизације и титловања, а укупно планирана средства на годишњем нивоу износе 2.600.000,00 динара. У наведеном периоду суфинансирани су преводи за 18 филмова на румунски језик, који су учествовали на манифестацији „Дани српског филма у Румунији“.

426. За суфинансирање пројеката, који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода дела произведених на српском језику или другом мањинском језику, на румунски језик, нису подношени захтеви за доделу средстава из буџета АП Војводине.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

427. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

428. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са румунским језиком, одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима румунски није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- а да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредило контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

429. Као што је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, Република Србија је правни сукцесор билатералних споразума о заштити националних мањина са неколико држава. Тим споразумима предвиђено је да посебна међувладина мешовита тела сагледавају степен испуњености обавеза проистеклих из закључених споразума. На основу Споразума између Савезне владе Савезне Републике Југославије и Владе Румуније о сарадњи у области заштите националних мањина (2004) формирана је Међувладина мешовита комисија између Републике Србије и Румуније за националне мањине. Првенствени циљ Комисије је да периодично анализира имплементацију Споразума као и других обавеза које су Република Србија и Румунија преузеле у области заштите и развоја етничког, културног, језичког и верског идентитета

националних мањина. Комисија је отпочела са радом 2009. године и одржала је две седнице.

430. Комисија је на последњој седници одржаној 2011. године, поред анализе главних проблема са којима се суочавају припадници националних мањина, предложила мере и препоруке ради побољшања положаја националних мањина. Део препорука односи се на образовање, културу и информисање припадника румунске националне мањине у Републици Србији, од којих као пример наводимо неколико успешно реализованих препорука.

431. Једна од препорука у области информисања односила се на *иницирање размене радијских и телевизијских програма који су од интереса за две мањине на нивоу јавних сервиса*. Сарадња између Радиодифузне установе Војводине и Регионалног студија РТВ Румуније у Темишвару је започела 2011. године и обухвата размену програма и учешће у заједничким пројектима.

432. Реализација препоруке која се односи на *обезбеђивање образовања на матерњем језику припадницима румунске националне мањине из источне Србије* отпочела је 2013. године, а у школској 2015/16. години изучавање предмета Румунски језик са елементима националне културе организовано је у 16 установа основног и средњег образовања и васпитања за 334 ученика.

433. Што се тиче препоруке да се *обезбеди образовање на румунском чак иако је број ученика у једном разреду мањи од законом предвиђеног за ученике припаднике већинског становништва*, она се континуирано спроводи, тако да је у школској 2015/16. години у 15 основних школа било 62 одељења на румунском језику са мање од 15 ученика, односно просечан број ученика по одељењу је износио 7,84.

434. У предстојећем периоду очекује се закључење Споразума између Владе Републике Србије и Владе Румуније о сарадњи у области образовања, науке, културе, медија, омладине и спорта. Текст тог споразума је у фази усаглашавања са представницима Румуније. Нацрт поменутог споразума, између осталог, садржи и одредбе којима се утврђује да је неопходно да се у потпуности задовоље образовне потребе припадника српске мањине у Румунији и румунске у Републици Србији, посебно у области српског и румунског језика, књижевности и културе. У том циљу, Нацрт споразума предвиђа да ће се релевантне институције у два државама договорити о облицима сарадње, узимајући у обзир предлоге представника националних мањина кроз: слање стручњака и наставника; слање приручника, књига, публикација и снабдевање школских библиотека; организовање семинара; додељивање стипендија, итд. Стране уговорнице ће подстицати развијање и унапређење сарадње медија и професионалних медијских организација у два државама. Посебна пажња ће се поклањати омогућавању приступа медијима на матерњем језику српској мањини у Румунији и румунској мањини у Србији.

4.1.7. РУСИНСКИ ЈЕЗИК

435. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању русинског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Техничко и специјалистичко образовање

d

- (i) омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (ii) омогуће значајан део техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (iii) у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним,*

436. Настава на русинском језику или изучавање Русинског језика са елементима националне културе није организована ни у једној техничкој или специјалистичкој школи. Национални савет русинске националне мањине до сада није покретао иницијативе за увођење наставе на русинском или изучавање предмета Русински језик са елементима националне културе у техничке и специјалистичке школе.

Образовање одраслих

f

...

- (iii) ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.*

437. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила

школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на русинском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

438. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију изучавања предмета Русински језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

g да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.

439. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Одобрени уџбеници преведени су и на русински језик. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. Одобрени уџбеници преведени су и на русински језик. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма

предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну настаног програма почев од периода када је настао његов народ/држава.

440. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума, са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

a у кривичном поступку:

(ii) да окривљеном гарантују право да употребљава сопствени регионални или мањински језик.

441. У одељку 4.2.2. Трећег извештаја о примени Повеље изложен је законодавно-правни оквир о правима учесника у кривичном поступку на употребу свог језика и писма. Прописима је утврђено да судови у Републици Србији евидентирају само поступке, укључујући и кривичне, који се у целини воде на језицима националних мањина у судовима у којима су они утврђени као службени језици.

442. Имајући у виду да не постоји законска обавеза да суд води евиденцију предмета у којима окривљени користи мањински језик, то нису доступни ни подаци о броју кривичних предмета у којима су окривљени користили русински језик.

b у грађанским парницама:

(ii) да допусте, кад год странка треба да се појави лично пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.

443. Како је већ изложено, у Републици Србији не воде се евиденције о употреби мањинског језика странке пред судовима, јер нема законске обавезе евидентирања судских поступака у којима странка користи мањински језик. Из тог разлога, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље не постоје систематизовани

подаци, односно јединствене евиденције о броју грађанских предмета у којима су странке користиле русински језик.

с у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

(ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да ристи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.

444. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле русински језик.

445. Већ је изложено да је на основу законодавно-правног оквира омогућено вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на русинском језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

446. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

447. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на русински језик. Такође су преведени на русински језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

448. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на русински језик преведени су и сви акти релеванти за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, као и потребни обрасци и остали изборни материјал и документација неопходни за спровођење избора.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваком од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

- (iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.*

449. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

450. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Јужнобачком управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на русинском језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

b могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима.

451. Законодавни оквир у погледу подношења представки на мањинским језицима регионалним властима у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није измењен у односу на претходни период.

452. Језици националних мањина који су у службеној употреби у раду органа аутономне покрајине утврђени су Статутом АП Војводине, а русински језик је утврђен као један од језика у службеној употреби у органима и организацијама АП Војводине. Сходно томе, дата је могућност лицима која говоре русински језик да га користе у усменој и писменој комуникацији са покрајинским органима. То значи да је могуће користити русински језик у телефонској комуникацији, разговорима у пријемним и другим канцеларијама органа, као што је омогућено и подношење захтева, молби, жалби и других поднесака на русинском језику и добијања одговора на том језику.

453. У Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице обезбеђено је усмено и писмено превођење са српског на русински језик и обрнуто, а преводилачке услуге овог секретаријата користе сви покрајински органи и организације.

454. У покрајинским органима и организацијама Актом о систематизацији радних места предвиђена су и радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби, тако да се грађанима омогући остваривање права на службену употребу језика и писма.

455. Покрајински заштитник грађана - омбудсман је током 2015. године спровео истраживање о познавању језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе²⁵. У оквиру истраживања су прикупљени подаци о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у органима покрајинске управе и о броју запослених који владају неким од језика који су у службеној употреби у органима АП Војводине.

456. Резултати истраживања показују да је од 13 покрајинских органа обухваћених истраживањем, Актом о систематизацији радних места 5 органа предвидело радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби. Међутим, истраживање такође показује да и у оним органима у којима то

²⁵ Као резултат тог истраживања настала је публикација *Познавање језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе* која је доступна на веб адреси: www.omudsmanapv.org.

није предвиђено Актом о систематизацији, постоје запослени који говоре језике националних мањина који су у службеној употреби у органима АП Војводине. У доњој табели представљени су поменути резултати.

Назив органа	Број систематизованих радних места за које је као услов прописано знање језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ	Број запослених који владају неким од језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ
Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова	0	4
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	3	16
Покрајински секретаријат за спорт и омладину	0	3
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	11	35
Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој	0	2
Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине	0	2
Покрајински секретаријат за финансије	0	3
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	0	6
Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	19	5
Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	0	11
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1	11
Управа за заједничке послове покрајинских органа	0	22
Служба за управљање људским ресурсима	1	2

457. Резултате истраживања у погледу познавања русинског језика садржи доња табела.

Назив органа	Број запослених који владају русинским језиком
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	1
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	3
Управа за заједничке послове покрајинских органа	2

g употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима.

458. Осим исписивања и постављања табли са називима насељених места, о чему је било је више речи у одељку 4.3.6. Трећег извештаја о примени Повеље, традиционални облици назива насељених места на мањинским језицима могу се употребљавати и на таблама са називима институција, меморандумима и печатима органа јединице локалне самоуправе, на јавним исправама итд.

459. Јединице локалне самоуправе у којима је русински језик у службеној употреби су у погледу праксе употребе традиционалних облика имена места на русинском језику навеле следеће податке:

Јединица локалне самоуправе	Табле на улазу у насељено место са традиционалним називима на русинском језику	Табле са називима институција на којима је традиционални назив насељеног места на русинском језику	Печати институција на којима је традиционални назив насељеног места на русинском језику
Бачка Топола	Бачка Топола, Стара Моравица, Ново Орахово, Бајша	да	да
Врбас	да	да	да
Жабалъ	Ђурђево	да	да
Кула	да	да	да
Нови Сад	Нови Сад, Будисава, Руменка, Кисач	да	да
Шид	Бикић До, Баћинци, Беркасово	да	да

460. Традиционални облици назива насељених места на мањинским језицима користе се и у обрасцима захтева за упис или брисање из посебног бирачког списка националне мањине. Наведени обрасци преведени су на русински језик и приликом попуњавања рубрике о месту пребивалишта може се употребити традиционални назив насељеног места на русинском језику. Наведени податак се на идентичан начин уноси и у посебан бирачки списак националне мањине.

461. Будући да је законом прописана и службена употреба русинског језика и писма на гласачким листићима и изборном материјалу, бројни су примери употребе традиционалних облика назива насељених места у изборном процесу. У процесу спровођења избора за националне савете националних мањина традиционални облици назива насељених места употребљавају се у записницима о раду бирачког одбора на спровођењу гласања и утврђивању резултата гласања за избор чланова националних савета националних мањина; на контролним листовима за проверу исправности гласачке кутије за избор чланова националних савета националних мањина; изборним листама кандидата за чланове националних савета националних мањина; решењима о утврђивању збирне изборне листе за чланове националних савета националних мањина; обрасцима за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре, потврдама о бирачком праву за гласање ван бирачког места, итд.

462. Приликом одржавања локалних избора традиционални облици назива насељених места употребљавају се у одлукама о додели мандата кандидата за одборнике скупштина

општина/градова; на изборним листама за одборнике скупштина општина/градова; решењима о утврђивању збирне изборне листе кандидата за одборнике скупштина општина/градова и сл.

463. Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице је у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, расписивао конкурсе за расподелу буџетских средстава органима и организацијама на територију АП Војводине у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина, на којима је сваке године расподељено по 9.500.000,00 динара. Средства се на конкурсима додељују за оспособљавање запослених у органима и организацијама где се користе језиком националне мањине који је утврђен као језик у службеној употреби, а нарочито на радним местима на којима се остварује контакт са странкама (учешћем на курсевима, семинарима и слично), за развој система електронске управе за рад у условима вишејезичности и за израду вишејезичких табли, образаца и јавних публикација.

464. У 2014. години је, од укупног износа средстава расподељених на Конкурсу, 8.058.400,00 динара додељено за израду вишејезичких табли, образаца и јавних публикација, на којима су исписани и традиционални називи насељених места на мањинским језицима, док је на конкурс у 2015. години, за израду и постављање вишејезичких табли, додељено 8.542.000,00 динара. На свим овим конкурсима учествовали су и органи и организације из појединих јединица локалне самоуправе у којима је русински језик у службеној употреби, те су на постављеним таблама употребљени и традиционални називи насељених места на русинском језику.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

- с* *удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

465. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и русински језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

466. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја²⁶, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени

²⁶ ЈП Електропривреда Србије, ЕПС Дистрибуција, ЈП Пошта Србије, ЈП Србијагас и Телеком Србија.

Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и русински језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

467. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Став 5.

Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

468. У претходним извештајима о примени Повеље детаљно је образложен законодавни оквир за остваривање права припадника националних мањина на упис личног имена према њиховом језику и правопису. Остваривање права на упис личног имена на захтев заинтересованих на мањинском језику и правопису у матичне књиге, обезбеђено је прописима на целој територији Републике Србије.

469. Да се право уписа личног имена на русинском језику у матичне књиге остварује у пракси могу послужити и примери добијени из матичних служби, који су садржани у доњој табели.

Јединица локалне самоуправе	Број уписа личних имена на русинском језику		
	2013	2014	2015
Врбас	-	1	-
Стара Пазова	-	-	1

470. Осим тога, како је изложено у Трећем извештају о примени Повеље, прописи Републике Србије омогућавају да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби и мањински језик, обрасци извода из матичних књига штампају двојезично, на српском језику и мањинском језику који је у службеној употреби. У

доњој табели дати су подаци о издатим изводима из матичних књига на двојезичним, српско-русинским обрасцима.

Јединица локалне самоуправе	Број издатих извода на двојезичним, српско-русинским обрасцима		
	2013	2014	2015
Врбас	-	2	-

471. Ради упознавања припадника националних мањина са правом на упис личног имена у матичне књиге на језику и писму националне мањине, Министарство државне управе и локалне самоуправе је органима који извршавају поверене послове матичних књига доставило пример Обавештења о поступку и начину уписа личног имена припадника националне мањине у матичне књиге ради истицања на огласним таблама свих матичних подручја градова, односно општина за које се воде матичне књиге. У јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, тражено је истицање обавештења и на језику и писму националне мањине.

472. Управном инспекторату који врши надзор над применом Закона о матичним књигама нису поднете притужбе припадника русинске националне мањине у вези са немогућношћу остваривања права на упис личног имена на русинском језику.

473. У Републици Србији се континуирано спроводе обуке лица која воде матичне књиге у циљу доследног спровођења законских одредаба које дају могућност да се лична имена уписују у одговарајуће евиденције на мањинским језицима и писмима. У складу са утврђеним Планом обука у 2015. години, а у вези са применом закона и других прописа који уређују начин уписа личног имена припадника националних мањина у матичне књиге на језику и писму националне мањине, одржане су обуке матичара и заменика матичара који воде матичне књиге у свим органима управе којима су поверени послови матичних књига. Организовано је укупно осам обука (у Нишу, Београду, Пироту, Златибору, Новом Саду и Суботици) на којима је присуствовало укупно 335 матичара и заменика матичара.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

474. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно

говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

475. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

476. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

477. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије

на којој се ови језици користе, и до степена до кој су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

b да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода.

478. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

479. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на русинском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на русинском језику, на српски језик или други мањински језик.

480. Из буџета АП Војводине додељују се средства, између осталог, и за суфинансирање програма/пројеката који су од ширег покрајинског значаја за развој културе у АП Војводини и развој културе припадника националних мањина. Средства се додељују на основу расписаних конкурса на годишњем нивоу за суфинансирање програма и пројеката и у области издавачке делатности (публиковање, превођење и дистрибуирање дела аутора који стварају на мањинским језицима), издавања часописа, припрему позоришних представа, подстицања производње филмова и емитовања ТВ програма из области културе и уметности.

481. Суфинансирани пројекти у области културе у вези са русинским језиком у наведеном периоду односили су се, између осталог, и на 31 пројекат из области издавачке делатности и 15 пројеката из области издавања часописа и публикација. Међутим, није било захтева за суфинансирање пројеката превода, надсинхронизације и титловање превода дела сачињених на русинском језику, на српски језик или други мањински језик.

c да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

482. Конкурс за културне делатности националних мањина, који се расписује на републичком нивоу, даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

483. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се радови произведени на српском језику или мањинском језику преводили на русински језик. Такође није било захтева за суфинансирање надсинхронизације и титловање превода радова произведених на српском језику или другом мањинском језику, на русински језик.

484. За суфинансирање пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или другом мањинском језику, на русински језик нису подношени захтеви за доделу средстава из буџета АП Војводине.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

485. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

486. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са русинским језиком, одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима русински није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- а да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

487. Русини немају своју матичну државу а припадници русинске националне мањине живе у више држава: Хрватској, Мађарској, Украјини, Румунији, Словачкој, Пољској итд. Република Србија до сада није закључивала споразуме са другим државама о сарадњи у оквиру које би се унапређивао контакт између корисника русинског језика на пољу културе, образовања, информисања, оспособљавања и трајног образовања. Русини који живе у Републици Србији остварују сарадњу са сународницима из других држава, а најчешћи видови сарадње су међусобне посете културно-уметничких друштава и локалних спортских клубова (углавном са Хрватском, Словачком и Украјином). Национални савет русинске националне мањине је 2013. године потписао Протокол о сарадњи ради очувања идентитета русинске националне мањине са Координацијом русинске националне мањине у Републици Хрватској.

б у корист регионалних или мањинских језика, да олакшају или унапреде сарадњу између две стране границе, а посебно између регионалних или локалних власти на чијим територијама се исти језик користи у идентичној или сличној форми.

488. На иницијативу Националног савета русинске националне мањине, 2013. године је потписан Споразум о сарадњи између Закарпатске државне администрације (Украјина) и Владе Аутономне Покрајине Војводине, а 2014. године Заједничка изјава о сарадњи између Аутономне Покрајине Војводине и Региона Прешов (Словачка). Оба документа предвиђају међусобну сарадњу и јачање веза припадника русинске националне мањине у суседним државама. По основу ова два споразума реализује се сарадња између образовних и културних установа ових региона. Осим тога, постоји сарадња између локалних самоуправа или месних заједница по основу потписаних међусобних споразума са насељима у другим државама у којима живе припадници русинске заједнице.

4.1.8. СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК

489. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању словачког по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Техничко и специјалистичко образовање

d

- (i) омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (ii) омогуће значајан део техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (iii) у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним,*

490. Целокупна настава на словачком језику одвија се у средњој техничкој школи у Новом Саду. Доња табела садржи број одељења и број ученика који похађају целокупну наставу на словачком језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	2	55
2014/15	1	1	4	97
2015/16	1	1	4	115

491. Предмет Словачки језик са елементима националне културе изучава се у три средње техничке школе у Бачкој Паланци, Ковачици и Старој Пазови. У доњој табели садржани су подаци о броју одељења и ученика који изучавају Словачки језик са елементима националне културе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	3	3	10	52
2014/15	3	3	8	14
2015/16	3	3	7	17

Образовање одраслих

f ...

- (iii) *ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.*

492. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на словачком језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

493. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију изучавања предмета Словачки језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

- g* *да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.*

494. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и*

друштво и матерњег језика. Одобрени уџбеници преведени су и на словачки језик. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. Одобрени уџбеници преведени су и на словачки језик. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао њихов народ/држава.

495. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

c у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

(ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.

496. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о

поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле словачки језик.

497. Већ је изложено да је на основу законодавно-правног оквира омогућено вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на словачком језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

498. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

499. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на словачки језик. Такође су преведени на словачки језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

500. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на словачки језик преведени су и сви акти релевантни за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, као и потребни обрасци и остали изборни материјал и документација неопходни за спровођење избора.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваким од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

(iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да поднесу усмене или писмене представке на овим језицима.

501. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

502. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Јужнобанатском управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на словачком језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

b ... *могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима.*

503. Законодавни оквир у погледу подношења представки на мањинским језицима регионалним властима у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није измењен у односу на претходни период.

504. Језици националних мањина који су у службеној употреби у раду органа аутономне покрајине утврђени су Статутом АП Војводине, а словачки језик је утврђен као један од језика у службеној употреби у органима и организацијама АП Војводине.

Сходно томе, дата је могућност лицима која говоре словачки језик да га користе у усменој и писменој комуникацији са покрајинским органима. То значи да је могуће користити словачки језик у телефонској комуникацији, разговорима у пријемним и другим канцеларијама органа, као што је омогућено и подношење захтева, молби, жалби и других поднесака на словачком језику и добијања одговора на том језику.

505. У Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице обезбеђено је усмено и писмено превођење са српског на словачки језик и обрнуто, а преводилачке услуге овог секретаријата користе сви покрајински органи и организације.

506. У покрајинским органима и организацијама Актом о систематизацији радних места предвиђена су и радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби, тако да се грађанима омогући остваривање права на службену употребу језика и писма.

507. Покрајински заштитник грађана - омбудсман је током 2015. године спровео истраживање о познавању језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе²⁷. У оквиру истраживања су прикупљени подаци о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у органима покрајинске управе и о броју запослених који владају неким од језика који су у службеној употреби у органима АП Војводине.

508. Резултати истраживања показују да је од 13 покрајинских органа обухваћених истраживањем, Актом о систематизацији радних места 5 органа предвидело радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби. Међутим, истраживање такође показује да и у оним органима у којима то није предвиђено Актом о систематизацији, постоје запослени који говоре језике националних мањина који су у службеној употреби у органима АП Војводине. У доњој табели представљени су поменути резултати.

Назив органа	Број систематизованих радних места за које је као услов прописано знање језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ	Број запослених који владају неким од језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ
Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова	0	4
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	3	16

²⁷ Као резултат тог истраживања настала је публикација *Познавање језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе* која је доступна на веб адреси: www.omudsmanapv.org.

Покрајински секретаријат за спорт и омладину	0	3
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	11	35
Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој	0	2
Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине	0	2
Покрајински секретаријат за финансије	0	3
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	0	6
Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	19	5
Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	0	11
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1	11
Управа за заједничке послове покрајинских органа	0	22
Служба за управљање људским ресурсима	1	2

509. Резултате истраживања у погледу познавања словачког језика садржи доња табела.

Назив органа	Број запослених који владају словачким језиком
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	2
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	5
Покрајински секретаријат за финансије	1
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	1
Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	1
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1
Управа за заједничке послове покрајинских органа	6

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

- с* *удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

510. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и словачки језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

511. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја²⁸, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и словачки језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

512. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Став 5.

Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

513. У претходним извештајима о примени Повеље детаљно је образложен законодавни оквир за остваривање права припадника националних мањина на упис личног имена према њиховом језику и правопису. Остваривање права на упис личног имена на захтев заинтересованих на мањинском језику и правопису у матичне књиге, обезбеђено је прописима на целој територији Републике Србије.

²⁸ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

514. Да се право уписа личног имена на словачком језику у матичне књиге остварује у пракси могу послужити и примери добијени из матичних служби, који су садржани у доњој табели.

Јединица локалне самоуправе	Број уписа личних имена на словачком језику		
	2013	2014	2015
Бач	1	1	1
Бачка Паланка	-	-	2
Бачки Петровац	80	100	112
Беоцин	5	4	-
Ковачица	10	6	12
Нови Сад	16	25	18
Панчево ²⁹			2
Стара Пазова	4	-	-

515. Осим тога, како је изложено у Трећем извештају о примени Повеље, прописи Републике Србије омогућавају да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби и мањински језик, обрасци извода из матичних књига штампају двојезично, на српском језику и мањинском језику који је у службеној употреби. У доњој табели дати су подаци о издатим изводима из матичних књига на двојезичним, српско-словачким обрасцима.

Јединица локалне самоуправе	Број издатих извода на двојезичним, српско-словачким обрасцима		
	2013	2014	2015
Бач	100	122	134
Бачка Паланка	41	54	61
Бачки Петровац	108	160	185
Беоцин	13	17	46
Ковачица	180	242	254
Нови Сад	608	552	866
Стара Пазова	22	34	56
Шид	18	17	85

516. У Републици Србији се континуирано спроводе обуке лица која воде матичне књиге у циљу доследног спровођења законских одредаба које дају могућност да се лична имена уписују у одговарајуће евиденције на мањинским језицима и писмима. У складу са утврђеним Планом обука у 2015. години, а у вези са применом закона и других прописа који уређују начин уписа личног имена припадника националних мањина у матичне књиге на језику и писму националне мањине, одржане су обуке матичара и заменика матичара који воде матичне књиге у свим органима управе којима су поверени послови матичних књига. Организовано је укупно осам обука (у Нишу, Београду, Пироту, Златибору, Новом Саду и Суботици) на којима је присуствовало укупно 335 матичара и заменика матичара.

²⁹ Наведени број уписа у граду Панчеву односи се на целокупан извештајни период.

Члан 11 – Средства јавног информисања

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

517. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

518. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

519. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

520. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети

националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

b да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развојем превођења, надсинхронизације и титлованих превода.

521. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

522. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на словачком језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на словачком језику, на српски језик или други мањински језик.

523. Из буџета АП Војводине додељују се средства, између осталог, и за суфинансирање програма/пројеката који су од ширег покрајинског значаја за развој културе у АП Војводини и развој културе припадника националних мањина. Средства се додељују на основу расписаних конкурса на годишњем нивоу за суфинансирање програма и пројеката и у области издавачке делатности (публиковање, превођење и дистрибуирање дела аутора који стварају на мањинским језицима), издавања часописа, припрему позоришних представа, подстицања производње филмова и емитовања ТВ програма из области културе и уметности.

524. Суфинансирани пројекти у области културе у вези са словачким језиком у наведеном периоду односили су се, између осталог, и на 40 пројеката из области издавачке делатности и 15 пројеката из области издавања часописа и публикација.

Међутим, није било захтева за суфинансирање пројеката превода, надсинхронизације и титловање превода дела сачињених на словачком језику, на српски језик или други мањински језик.

с да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

525. Конкурс за културне делатности националних мањина, који се расписује на републичком нивоу, даје могућност суфинансирања пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

526. Осим тога, приступ мањинским језицима је унапређен конкурсом за преводе репрезентативних дела аутора из Србије на стране језике, који су у Републици мањински језици. Тако су преводи домаћих књижевних дела доступни и говорницима мањинских језика на њиховом језику. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, суфинансирани су преводи два књижевна дела на словачки језик.

527. Из републичког буџета обезбеђују се средства и за надсинхронизацију и титловања превода. Међутим, није могуће прецизно одредити износ средстава који је обезбеђен, јер се она опредељују збирно и за различите намене (филмску продукцију, сарадњу, промоцију). Примера ради, на основу Закона о кинематографији, Филмском центру Србије поверени су послови суфинансирања филмске продукције путем конкурса. Министарство културе и информисања, уговором о суфинансирању програма ове установе, опредељује средства за суфинансирање пројеката путем поменутих конкурса, између осталог, и за суфинансирање филмова у различитим категоријама, као и за учешће суфинансираних филмова на међународним филмским фестивалима. У оквиру ове буџетске линије пружа се могућност плаћања трошкова превода, надсинхронизације и титловања, а укупно планирана средства на годишњем нивоу износе 2.600.000,00 динара. У наведеном периоду, суфинансирани су преводи за 5 филмова на словачки језик ради учешћа на Братислава филм фестивалу.

528. За суфинансирање пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода дела произведених на српском језику или другом мањинском језику, на словачки језик нису подношени захтеви за доделу средстава из буџета АП Војводине.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

529. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из

републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

530. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са словачким језиком одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима словачки није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- a да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

531. Република Србија и Република Словачка имају значајну сарадњу у области образовања, културе и спорта а међудржавни Споразум о сарадњи у области образовања, културе и спорта између Савезне владе СРЈ и Владе Словачке Републике закључен 1996. године још увек је на снази. До сада су на различитим нивоима, на нивоу влада (за период 2002-2005. година) и на нивоу министарстава (за период 2010-2013. година), између две државе потписивани разни програми сарадње у области културе, образовања, омладине и спорта. Значајна је сарадња словачке националне мањине са сународницима из матичне државе Словачке у овим областима.

532. Програм сарадње у области културе између Министарства културе Републике Србије и Министарства културе Словачке Републике за 2010-2013. годину потписан је 2009. године, а након истека периода на који је потписан, аутоматски се продужава до потписивања новог програма. Договорени оквир сарадње подразумева следеће области: театар, музику, литературу, заштиту културног наслеђа, филм, као и успостављање веза између појединаца и институција двеју земаља за перманентну размену информација између два министарства и културних институција Словачке и Србије.

533. Програмом је предвиђено да уговорне стране, у циљу узајамног упознавања културе и уметничког стваралаштва народа обеју земаља, размењују одговарајуће правне акте из области културе и заштите споменика културе, омогуће гостовања уметничких ансамбала и солиста и уметничких изложби, као и презентацију музичких и драмских дела. Такође је предвиђено даље развијање сарадње у области литературе, филмског стваралаштва, позоришта, музике, ликовне уметности, музеологије, галерија, библиотекарства, заштите споменика културе и у другим областима.

534. На основу овог програма, уговорне стране се узајамно обавештавају о културним активностима, уметничким фестивалима, такмичењима и смотрама професионалних и аматерских ансамбала и пружају подршку учествовању уметника и ансамбала на тим манифестацијама.

535. Програм сарадње између Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Министарства школства, науке, истраживања и спорта Словачке Републике у области образовања за период 2016-2020. година потписан је 2016. године и биће представљен у наредном извештају.

4.1.9. УКРАЈИНСКИ ЈЕЗИК

536. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању украјинског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Предшколско образовање

a

- (i) омогуће предшколско образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) омогуће значајан део предшколског образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) примене једну од ових мера макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним; или*
- (iv) ако јавне власти немају директних овлашћења у области предшколског образовања, да стимулишу или охрабре примену мера које су поменуте.*

537. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било организованог предшколског васпитно-образовног рада на украјинском језику, нити двојезичног васпитно-образовног рада на српском и украјинском. Разлог за то је недовољан број деце која, уз то, живе у више места, тако да је готово немогуће, у складу са законом о предшколском васпитању и образовању, организовати предшколско образовање на украјинском. Национални савет украјинске националне мањине до сада није истицао иницијативу за организовање предшколског образовања на украјинском.

Средње образовање

c

- (i) омогуће средње образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) омогуће значајан део средњег образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) обезбеде, у оквиру средњег образовања, услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) примене једну од ових мера макар на оне ђаке који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним.*

Техничко и специјалистичко образовање

d

- (i) *омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (ii) *омогуће значајан део техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или*
- (iii) *у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или*
- (iv) ***примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним,***

538. На нивоу средњег образовања није организована настава на украјинском језику нити изучавање предмета Украјински језик са елементима националне културе. Разлози за то су недостатак стручног кадра за извођење наставе, као и недовољан број пријављених ученика за образовање на украјинском језику за одређена подручја рада, односно образовне профиле. Национални савет украјинске националне мањине до сада није истицао иницијативу за организовање образовања на украјинском, нити иницијативу за изучавање предмета Украјински језик са елементима националне културе на нивоу средњег образовања.

Образовање одраслих

f ...

- (iii) ***ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.***

539. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на украјинском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

540. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз

пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију извођења предмета Украјински језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

g да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика.

541. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухвате одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. Ако се испуне услови за организовање наставе у средњим школама на украјинском језику, биће омогућена и допуна програма садржајима из украјинске културе и баштине.

542. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума, са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

a у кривичном поступку:

- (ii) *да окривљеном гарантују право да употребљава сопствени регионални или мањински језик.*

543. У одељку 4.2.2. Трећег извештаја о примени Повеље изложен је законодавно-правни оквир о праву учесника у кривичном поступку на употребу свог језика и писма. Прописима је утврђено да судови у Републици Србији евидентирају само поступке, укључујући и кривичне, који се у целини воде на језицима националних мањина у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Напомиње се да украјински језик није утврђен као службени језик ни у једном суду у Републици Србији.

544. Имајући у виду да не постоји законска обавеза да суд води евиденцију предмета у којима окривљени користи мањински језик, то нису доступни систематизовани подаци о броју кривичних предмета у којима су окривљени користили украјински језик.

a ...

- (iii) *да обезбеде да захтев и доказ, без обзира на то да ли је у писаној или усменој форми, не буде сматран неприхватљивим само због тога што је формулисан на регионалном или мањинском језику.*

545. Имајући у виду да не постоји законска обавеза да суд води евиденцију предмета у којима окривљени користи мањински језик, то нису доступни систематизовани подаци о броју кривичних предмета у којима су окривљени користили украјински језик. У недостатку такве јединствене евиденције, илустрације ради, у наставку се излажу подаци о коришћењу украјинског језика у кривичном поступку, достављени од појединих судова.

546. У Вишем суду у Новом Саду, у једном кривичном поступку у коме је коришћен украјински језик, захтеви и докази били су формулисани на украјинском језику.

b у грађанским парницама:

- (ii) *да допусте, кад год странка треба да се појави лично пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

547. Како је већ изложено, у Републици Србији не воде се евиденције о употреби мањинског језика странке пред судовима, јер нема законске обавезе евидентирања судских поступака у којима странка користи мањински језик. Из тог разлога, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље не постоје систематизовани подаци, односно јединствене евиденције о броју грађанских парница у којима су странке користиле украјински језик.

c у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

- (ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.*

548. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле украјински језик.

549. Већ је изложено да законодавно-правни оквир омогућава вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици. Сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Будући да украјински језик није у службеној употреби ни у једном суду, ни целокупни судски поступак пред судом који се тиче управних ствари није могуће водити на том језику.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

550. Имајући у виду економску ситуацију у земљи, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље нису превођени најзначајнији национални законодавни текстови на украјински језик. Овом приликом указује се и на став Националног савета украјинске националне мањине, као представника те мањине, да није до сада истицао захтеве за превођење најзначајнијих законодавних текстова, уважавајући управо неповољну економску ситуацију у земљи, као и број говорника украјинског језика.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користи регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваким од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

- (iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.*

551. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

552. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Према тим информацијама, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било усмених нити писмених представки на украјинском језику приликом решавања у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора.

c да се омогући управним властима да израђују нацрте докумената на регионалним или мањинским језицима.

553. Како је образложено у претходним извештајима о примени Повеље, управне власти израђују нацрте докумената само на оним мањинским језицима који су у службеној употреби у јединицама локалне самоуправе. Будући да украјински језик није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе, то није могуће израђивати нацрте докумената на том језику.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

b могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима.

554. Прописи Републике Србије, како је више пута истицано, омогућавају да се представке подносе усмено или писмено на мањинским језицима на свим нивоима власти, укључујући и регионалне и локалне власти. Према расположивим подацима, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, нису подношене писмене или усмене представке на украјинском језику регионалним властима (органима АП Војводине), нити било којој јединици локалне самоуправе у Републици Србији.

c да регионалне власти објављују своја званична докумената на одговарајућим регионалним или мањинским језицима.

555. Објављивање докумената регионалних власти (у случају Републике Србије покрајинских органа АП Војводине) на мањинским језицима условљено је њиховим увођењем у службену употребу у органима АП Војводине. Будући да Статутом АП Војводине није утврђено да је украјински језик у службеној употреби у органима АП Војводине, то се званична документа не објављују на том језику.

d да локалне власти објављују свој званични документ на одговарајућим регионалним или мањинским језицима.

556. Већ је изложено да украјински језик није у службеној употреби ни у једној јединици локалне самоуправе у Републици Србије, па ни локалне власти не објављују своја званична документа на украјинском језику.

g употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима.

557. Ова обавеза није примењива на украјински језик с обзиром на то да у Републици Србији не постоје традиционални називи места на том језику, о чему су давана образложења у претходним извештајима о примени Повеље.

Став 3.

Што се тиче јавних служби које обезбеђују управне власти или лица која делују у њихово име, државе чланице предузимају, у оквиру територије на којој се регионални или мањински језици користе, у сагласности са ситуацијом сваког језика и колико је то разумно могуће:

c да омогуће онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтев на овим језицима.

558. У Републици Србији постоји законска обавеза којом се омогућава корисницима да подносе захтеве на мањинским језицима јавним службама које обезбеђују јавне власти у оквиру подручја на којима се мањински језик користи. Будући да не постоји законска обавеза о посебном вођењу евиденција о упућеним захтевима јавним службама на мањинском језику, то не постоје ни збирни подаци о броју поднетих захтева. Из тог разлога је Канцеларија за људска и мањинска права упутила позив јавним предузећима чији је оснивач Република Србија и управама јединица локалне самоуправе које су оснивачи локалних јавних предузећа за учешће у изради овог извештаја. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није забележен ниједан захтев на украјинском језику упућен појединим јавним предузећима на републичком, као ни на локалном нивоу која су учествовала у изради овог извештаја.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

c удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.

559. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и украјински језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

560. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја³⁰, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и украјински језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

561. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Став 5.

Државе чланице преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

562. У претходним извештајима о примени Повеље, детаљно је образложен законодавни оквир за остваривање права припадника националних мањина на упис личног имена према њиховом језику и правопису. Остваривање права на упис личног имена на захтев заинтересованих на мањинском језику и правопису у матичне књиге, обезбеђено је прописима на целој територији Републике Србије.

³⁰ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

563. Да се право уписа личног имена на украјинском језику у матичне књиге остварује у пракси могу послужити и примери добијени из матичних служби, који су садржани у доњој табели.

Јединица локалне самоуправе	Број уписа личних имена на украјинском језику		
	2013	2014	2015
Кула	-	-	1

564. Ради упознавања припадника националних мањина са правом на упис личног имена у матичне књиге на језику и писму националне мањине, Министарство државне управе и локалне самоуправе је органима који извршавају поверене послове матичних књига доставило пример Обавештења о поступку и начину уписа личног имена припадника националне мањине у матичне књиге ради истицања на огласним таблама свих матичних подручја градова, односно општина за које се воде матичне књиге. У јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, тражено је истицање обавештења и на језику и писму националне мањине.

565. Управном инспекторату који врши надзор над применом Закона о матичним књигама нису поднете притужбе припадника украјинске националне мањине у вези са немогућношћу остваривања права на упис личног имена на украјинском језику.

566. У Републици Србији се континуирано спроводе обуке лица која воде матичне књиге у циљу доследног спровођења законских одредаба које дају могућност да се лична имена уписују у одговарајуће евиденције на мањинским језицима и писмима. У складу са утврђеним Планом обука у 2015. години, а у вези са применом закона и других прописа који уређују начин уписа личног имена припадника националних мањина у матичне књиге на језику и писму националне мањине, одржане су обуке матичара и заменика матичара који воде матичне књиге у свим органима управе којима су поверени послови матичних књига. Организовано је укупно осам обука (у Нишу, Београду, Пироту, Златибору, Новом Саду и Суботици) на којима је присуствовало укупно 335 матичара и заменика матичара.

Члан 11 – Средства јавног информисање

Став 1.

Државе чланице преузимају обавезу да за оне који користе регионалне или мањинске језике на територији на којој се ови језици говоре, у складу са ситуацијом сваког од језика, до степена до којег јавне власти, директно или индиректно, имају надлежност, моћ или играју одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности средстава јавног информисања:

c ...

(ii) *охрабре или олакшају редовно емитовање телевизијског програма на регионалним или мањинским језицима.*

567. Канцеларија за људска и мањинска права, сходно свом делокругу, прати остваривање права на информисање припадника националних мањина на њиховом језику и на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњем језику. Подаци прикупљени од националних савета националних мањина, надлежних државних, покрајинских и локалних органа, Регулаторног тела за електронске медије, редакција штампаних медија и емитера радио и телевизијског програма, систематизују се тако да дају прегледе, између осталог, и броја, типа емитера телевизијских програма и дужину емитовања програма на мањинским језицима.

568. Доња табела садржи податке о дужини емитовања телевизијског програма, као и податке о ТВ станици у погледу типа емитера³¹, које су у 2015. години производеле и емитовале програме на украјинском језику.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, ТВ Војводина, Нови Сад	9	Јавни радиодифузни сервис
ТВ Канал 9, Нови Сад	1	Комерцијална станица

569. У претходним извештајима о примени Повеље презентован је законски оквир који је омогућавао финансијску подршку пројектима производње медијских садржаја и на мањинским језицима. Нови Закон о јавном информисању и медијима (2014), такође то омогућава. Тим законом прописано је да, у циљу омогућавања остваривања права националних мањина на информисање на сопственом језику и неговање сопствене културе и идентитета, Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе обезбеђује део средстава, путем суфинансирања или других услова за рад медија који објављују информације на мањинским језицима. За остваривање јавног интереса у области јавног информисања, обезбеђена средства у буџету распоређују се на основу спроведених јавних конкурса и појединачним давањима на основу принципа о додели државне помоћи и заштити конкуренције, без дискриминације. Конкурс се расписује за пројекте производње медијских садржаја и организовања и учешћа на стручним, научним и пригодним скуповима, као и унапређење професионалних и етичких стандарда у области јавног информисања.

570. Финансијска подршка ТВ програмима на мањинским језицима на републичком нивоу реализује се путем конкурса за суфинансирање пројеката у области јавног информисања на језицима националних мањина. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било захтева за суфинансирање пројеката који се

³¹ Типови емитера дати су на основу Закона о радиодифузији (2002), који је престао да важи доношењем Закона о електронским медијима (2014).

односе на емитовање телевизијског програма на украјинском језику. У истом периоду није било ни захтева упућених Покрајинском секретаријату за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама АП Војводине ради доделе средстава медијима за емитовање телевизијских програма на украјинском језику.

d охрабре или олакшају производњу и дистрибуцију аудио или аудиовизуелних радова на регионалним или мањинским језицима.

571. Како је већ изложено, на основу заинтересованости и аплицирања на расписане конкурсе, надлежни државни и покрајински органи одобравају средства и за пројекте у области информисања на мањинским језицима. Широка лепеза критеријума и услова за учешће на конкурс, омогућава учешће све већег броја корисника, али и све разноврснију понуду програмских садржаја независних продукција. То подразумева и продукцију аудио и аудиовизуелних радова из области културног, уметничког, образовног и научног стваралаштва, као и производњу документарних емисија на мањинским језицима. У наведеном периоду на државном нивоу није било захтева за суфинансирање пројеката у вези са производњом и дистрибуцијом аудио и аудиовизуелних радова на украјинском језику, као ни захтева упућених Покрајинском секретаријату за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама АП Војводине ради доделе средстава из покрајинског буџета.

e

(i) охрабре или олакшају стварање и очување макар једних новина на регионалним или мањинским језицима

572. Канцеларија за људска и мањинска права, сходно свом делокругу, прати остваривање права на информисање припадника националних мањина на њиховом језику и на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњем језику. Подаци прикупљени од националних савета националних мањина, надлежних државних, покрајинских и локалних органа, Регулаторног тела за електронске медије, редакција штампаних медија и емитера радио и телевизијског програма, систематизују се тако да дају прегледе, између осталог, и броја штампаних медија на мањинским језицима.

573. На украјинском језику излазе месечник *Рідне слово* и дечији часопис *Соловейко* чији је оснивач Национални савет украјинске националне мањине, и вишемесечни лист *Глас Союзу* (на српском, русинском и украјинском језику).

574. Новине *Рідне слово* и дечији часопис *Соловейко* издаје Новинско издавачка установа „Ридне слово“, чији је оснивач Национални савет украјинске националне мањине. Као што је изложено у Коментарима Републике Србије о Извештају Комитета експерата о спровођењу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима у Србији, (коментари дати на ставове 755. и 756. Извештаја Комитета експерата), власти сматрају да месечник *Рідне слово* јесте новина, без обзира на његову периодичност

излажења. Периодика излажења новина зависи од воље оснивача и Република Србија у том смислу поштује принцип независности и аутономности медија.

575. У претходним извештајима о примени Повеље, изложено је да Министарство културе и информисања пружа финансијску подршку и за штампане медије, путем годишњег конкурса за суфинансирање пројеката из области јавног информисања на језицима националних мањина. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, нису подношени захтеви за суфинансирање штампаних медија на украјинском језику.

576. Надлежни покрајински органи обезбеђују део средства за издавање новина од покрајинског значаја, међу којима су и издања Новинско издавачке установе „Ридне слово“.

577. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на украјинском језику, које се субвенционису из буџета АП Војводине.

Штампано јавно гласило	Субвенција		
	2013	2014	2015
<i>Ридне слово</i>	3.281.700,00	3.281.700,00	3.281.700,00
<i>Соловейко</i>	1.219.800,00	1.219.800,00	1.219.800,00

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

578. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

579. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

580. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

581. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложе члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакишица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до којег су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

b да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода.

582. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

583. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на украјинском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на украјинском језику, на српски језик или други мањински језик.

584. Из АП Војводине додељују се средства, између осталог, и за суфинансирање програма/пројеката који су од ширег покрајинског значаја за развој културе у АП Војводини и развој културе припадника националних мањина. Средства се додељују на основу расписаних конкурса на годишњем нивоу за суфинансирање програма и пројеката и у области издавачке делатности (публиковање, превођење и дистрибуирање дела аутора који стварају на мањинским језицима), издавања часописа, припрему позоришних представа, подстицања производње филмова и емитовања ТВ програма из области културе и уметности.

585. Суфинансирани пројекти у области културе у вези са украјинским језиком у наведеном периоду односили су се и на један пројекат из области издавања часописа и публикација. Међутим, није било захтева за суфинансирање пројеката превода, надсинхронизације и титловање превода дела сачињених на украјинском језику, на српски језик као већински или други мањински језик.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

586. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

587. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са украјинским језиком одобривана су за пројекте који су

били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима украјински није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- a да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

588. Представници Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Министарства образовања и науке Украјине потписали су 2013. године Споразум о сарадњи у области образовања. Тим споразумом се предвиђа да ће се промовисати студије српског језика, књижевности, историје и географије у Украјини и студије украјинског језика, књижевности, историје и географије у Републици Србији, учешће ученика и студената образовних институција на олимпијадама, такмичењима, фестивалима и другим догађајима који ће се одржавати у Републици Србији и Украјини, заједничко учешће научника у међународним програмима и пројектима у области образовања, на семинарима, конференцијама, предавањима и другим догађајима.

589. Исте године потписан је Програм сарадње у области културе између Министарства културе и информисања Републике Србије и Министарства културе Украјине, којим се предвиђа да ће стране подстицати организацију узајамних гостовања украјинских и српских позоришта, сарадњу библиотека путем размене публикација, посета стручњака, учешћа на конференцијама и семинарима, затим сарадњу у области кинематографије путем размене филмова и учешћа на међународним и националним филмским фестивалима, као што ће подстицати и сарадњу институција које се баве музичко сценском уметношћу, заштитом културног наслеђа и визуелном уметношћу.

- b у корист регионалних или мањинских језика, да олакшају или унапреде сарадњу између две стране границе, а посебно између регионалних или локалних власти на чијим територијама се исти језик користи у идентичној или сличној форми оправдава, да одобре, охрабре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.*

590. Национални савет украјинске националне мањине потписао је 2007. године два меморандума са државним органима из Украјине, државне администрације и обласних скупштина Тернопилске и Лавовске области. Меморандумима су прецизирани видови сарадње и размене садржаја: финансијска подршка издавању монографије из историје Украјинаца са подручја Западног Балкана, обезбеђивање литературе, видео и штампаног материјала и обезбеђивање народних ношњи украјинским културно-уметничким друштвима у Србији; стажирање у Украјини учитеља, новинара, музиколога, кореографа и културних радника из Србије у циљу обезбеђивања

одговарајућих знања и сертификата; организовање летњих кампова за децу из Србије; организовање туристичких тура за Украјинце из Србије који бораве у Украјини; приказивање у Украјини на радио и ТВ станицама прилога о Украјинцима из Србије. Национални савет се обавезао да ће организовати у Србији посете уметника, музичара, кореографа и историчара из Украјине и састанке представника области са представницима општинских, регионалних и покрајинских органа у Републици Србији.

4.1.9.1. Активности на спровођењу препоруке Комитета експерата

591. У Трећем извештају о примени Повеље, Комитет експерата је дао следећу препоруку за украјински језик, у вези са чланом 8. Повеље:

Комитет експерата подстиче власти Републике Србије да предузму мере како би обезбедиле предшколско и средње образовање на украјинском.

592. Као што је већ изложено, ни у овом циклусу мониторинга спровођења Повеље, није организован васпитно-образовни рад на украјинском у предшколским установама. Имајући у виду одредбе Закона о предшколском васпитању и образовању, према којима није могуће организовати васпитно-образовни рад на мањинском језику у предшколским установама ако се за то определили мање од 50% родитеља, због малог броја деце говорника украјинског³², њиховог територијалног размештаја, као и слабе заинтересованости родитеља, изостало је образовање на предшколском нивоу.

593. Што се тиче образовања на средњем нивоу, поред слабе заинтересованости ученика за организовање наставе на украјинском, додатан проблем представља обезбеђење квалитетног наставног кадра за стручне предмете који користе стручну терминологију у току наставног процеса. Имајући у виду да је овај проблем присутан и у организовању наставе на другим мањинским језицима, Министарство просвете, науке и технолошког развоја покренуло је успостављање сарадње са земљама матицама чије националне мањине живе на територији Републике Србије у циљу унапређивања квалитета образовања будућег наставног кадра на мањинским језицима.

594. Национални савет украјинске националне мањине није до сада покретао иницијативе за организовање предшколског нити средњег образовања на украјинском језику. Такође није покретао ни предложио државним органима наставне планове и програме за изучавање предмета Украјински језик са елементима националне културе на нивоу средњег образовања.

³² Видети ставове 27. и 30. Трећег извештаја о примени Повеље.

4.1.10. ХРВАТСКИ ЈЕЗИК

595. Имајући у виду да је Комитет експерата у претходним извештајима проценио да поједине одредбе Повеље сматра испуњеним, у Четвртом извештају о примени Повеље власти Републике Србије неће излагати информације о стању хрватског по питању тих обавеза, али су спремне да их доставе на сваки позив Комитета експерата.

Члан 8 – Образовање

Став 1.

У погледу образовања државе преузимају обавезу да на оној територији на којој су ови језици у употреби, у складу са ситуацијом сваког од ових језика, и без икаквих ометања учења званичног језика:

Предшколско образовање

a

- (i) омогуће предшколско образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (ii) омогуће значајан део предшколског образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или*
- (iii) примене једну од ових мера макар на оне полазнике чије породице тако нешто захтевају а чији се број сматра довољним; или*
- (iv) ако јавне власти немају директних овлашћења у области предшколског образовања, да стимулишу или охрабре примену мера које су поменуте.*

596. Васпитно-образовни рад на хрватском језику одвија се у једној предшколској установи у Суботици. У доњој табели садржани су подаци о броју предшколских установа, група и броју деце која предшколско образовање похађају на хрватском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2013/14	1	1	1	18
2014/15	1	1	3	24
2015/16	1	1	3	24

597. Двојезични васпитно-образовни рад на српском и хрватском организован у једној предшколској установи у Суботици. Доња табела садржи податке о организовању двојезичне наставе у предшколским установама на српском и хрватском.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број предшколских установа	Број група	Број деце
2013/14	-	-	-	-
2014/15	1	1	1	5
2015/16	1	1	1	7

Средње образовање

c

- (i) омогуће средње образовање на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
- (ii) омогуће значајан део средњег образовања на одговарајућем регионалном или мањинском језику; или
- (iii) обезбеде, у оквиру средњег образовања, услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или
- (iv) примене једну од ових мера макар на оне ђаке који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним.

598. Целокупна настава на хрватском језику одвија се у гимназији у Суботици. Доња табела садржи број одељења и број ученика који похађају целокупну наставу на хрватском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	4	74
2014/15	1	1	4	71
2015/16	1	1	4	66

599. Изучавање предмета Хрватски језик са елементима националне културе није организовано ни у једној гимназији.

Техничко и специјалистичко образовање

d

- (i) омогуће техничко или специјалистичко образовање на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или
- (ii) омогуће значајан део техничког образовања на одговарајућим регионалним или мањинским језицима; или
- (iii) у оквиру техничког или специјалистичког образовања створе услове за учење одговарајућег регионалног или мањинског језика у оквиру наставног плана; или
- (iv) примене једну од ових мера макар према оним ђацима који тако желе или, ако је то применљиво, чије породице тако желе у броју који се сматра довољним,

600. Целокупна настава на хрватском језику одвија се у средњој техничкој школи у Суботици. Доња табела садржи број одељења и број ученика који похађају целокупну наставу на хрватском језику.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	3	47
2014/15	1	1	3	37
2015/16	1	1	3	51

601. Предмет Хрватски језик са елементима националне културе изучава се у средњој техничкој школи у Суботици. У доњој табели садржани су подаци о броју одељења и ученика који изучавају Хрватски језик са елементима националне културе.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа	Број одељења	Број ученика
2013/14	1	1	1	5
2014/15	1	1	1	7

602. У школској 2015/16. години није организовано изучавање предмета Хрватски језик са елементима националне културе у средњим техничким школама.

Више и високо образовање

e ...

- (ii) *омогуће услове за студирање ових језика као предмета на универзитетима или вишим школама;*

603. На Филолошком факултету Универзитета у Београду, у оквиру Студијског програма Српска књижевност са јужнословенским књижевностима, проучава се хрватска књижевност.

604. У оквиру Центра за усавршавање наставника и образовање током читавог живота при Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду организован је од 2015. године Програм за стицање компетенција из хрватског језика и књижевности с методиком рада. Програм могу уписати сви дипломирани студенти, а траје годину дана. Конципиран је тако да полазницима осигура стицање стручних знања и вештина потребних за обављање наставног рада на хрватском језику на нивоу предметне и разредне наставе и за реализацију предшколских активности. Циљ програма је усвајање и методичка примена хрватског језика као и развој и промене у хрватској књижевности и културном контексту у коме се развијају, а намењен је особама које раде у васпитно образовним установама. И поред чињенице да није било уписаних полазника у школској 2015/16. години, за сва лица која се баве образовањем на хрватском језику изузетно је значајно да је ова високошколска установа пружила могућност за њихово додатно образовање и оспособљавање.

Образовање одраслих

f ...

- (iii) *ако власти немају директног овлашћења у области образовања одраслих, да стимулишу или охрабре проучавање тих језика као предмета у оквиру образовања одраслих.*

605. Сагласно Закону о образовању одраслих, који је представљен у оквиру одељка 2.2. Четвртог извештаја о примени Повеље, образовање одраслих се у Републици Србији одвија на српском језику или на мањинском језику, уколико се више од 50% уписаних изјасни за наставу на том језику. С обзиром на то да се до сада није јавила

школа за образовање одраслих у којој се најмање 50% изјаснило за наставу на хрватском језику, образовање одраслих се не одвија на том језику.

606. У остваривању програма изборног предмета Матерњи језик са елементима националне културе, школа може да формира групу на нивоу циклуса, односно групу коју чине полазници од првог до четвртог разреда (ученици првог образовног циклуса) и/или групу коју чине полазници од петог до осмог разреда (ученици другог образовног циклуса). Група мора имати најмање 15 ђака, а за групе мање од 15, неопходно је прибавити одобрење ресорног министра. Реализацију овог изборног предмета у основној школи финансира буџет Републике Србије, а трошкове реализације у средњим школама и школама за образовање одраслих може да сноси национални савет националне мањине, јединица локалне самоуправе или се настава реализује кроз пројектну активност. С обзиром на то да није било покретања активности за реализацију извођења предмета Хрватски језик са елементима националне културе, у школама за образовање одраслих се не изучава тај изборни предмет.

g да начине аранжмане који би обезбедили наставу историје и културе које се тичу регионалних или мањинских језика

607. У Републици Србији наведени захтев се испуњава наставним плановима и програмима предмета који се изучавају у оквиру основног и средњег образовања. Тако је на пример, основна одлика наставе и учења у нижим разредима основне школе (први циклус образовања и васпитања) да се настава и учење остварују кроз тематско планирање и интегративну наставу, док се садржаји наставних предмета повезују хоризонтално и вертикално. Програм предмета *Свет око нас* и *Природа и друштво* поступно развија принцип завичајности, што подразумева да сви наставни садржаји обухватају одређени простор у коме ученици живе. Садржаји наставе и учења тих наставних предмета обухватају неговање идентитета, развијање толеранције и свести о припадности мултиетничкој, мултикултуралној и мултиконфесионалној заједници. Наведени садржаји се подупиру, надограђују, проширују и продубљују како садржајима, тако и активностима кроз остале наставне предмете: музичка култура, ликовна култура, српски језик, физичко васпитање, итд. Што се тиче предмета *Ликовна култура*, садржаји програма су креирани тако да омогућавају интегрисану тематску наставу и посебно су повезани са садржајима предмета *Свет око нас*, *Природа и друштво* и матерњег језика. Настава и учење у другом циклусу основног образовања и васпитања (од петог до осмог разреда) предмета *Историја* обухвата и садржаје значајне за средњовековну, нововековну, као и савремену историју и културу мањинских народа. Наставни програм предмета *Ликовна култура* садржи програмске целине од којих се свака учи на примерима из наслеђа културе, међу којима се налазе дела светске и националне баштине, као и репрезентативна дела из наслеђа етничких мањина. На нивоу средњег образовања предвиђено је изучавање предмета *Ликовна култура* у гимназијама (за четворогодишње и двогодишње изучавање, у зависности од смера) у оквиру којег се налазе и садржаји из историје уметности. Она се изучава хронолошки и у корелацији са садржајем програма предмета *Историја*. Будући да постојећим

програмима ликовна дела и споменици културе из наслеђа етничких мањина нису прописани, национални савети националних мањина припремају допуну наставних програма. С обзиром на то да се културна баштина учи хронолошки, није могуће допунити програм са садржајем културне баштине сваке националне мањине у сваком разреду. Због тога сваки национални савет националне мањине припрема допуну наставног програма почев од периода када је настао његов народ/држава.

608. У протеклом периоду припремљен је документ о начину прилагођавања програма у вишеетничким срединама где је истакнуто интеркултурално учење, чији се елементи уграђују у нове програме. Очекује се да у наредне две године буде усвојен Оквир националног курикулума, са новим програмима који су јасно увезани са националним стратегијама и законима.

Члан 9 - Судска овлашћења

Став 1.

Земље чланице се обавезују, у односу на оне судске области у којима број становника који употребљавају регионалне или мањинске језике оправдава доле поменуте мере, у складу са ситуацијом са сваким од ових језика и под условом да судија не сматра да употреба олакшица предвиђених овим чланом може да омете ваљано спровођење поступка:

c у поступцима пред судовима који се тичу управних ствари:

(ii) да допусте, кад год странка треба лично да се појави пред судом, да може да користи сопствени регионални или мањински језик без икаквих додатних трошкова.

609. У претходним извештајима о примени Повеље, изложени су, између осталог, и прописи којима се обезбеђује право странака, сведока и других учесника да у току судског поступка, па и пред судом који се тиче управних ствари, користе сопствени језик. Судови, међутим, не воде евиденције о броју предмета у којима странке користе неки од мањинских језика, односно броју судских поступака у којима учесници користе право на употребу сопственог језика. У тим околностима, нису доступне информације о поступцима пред судом који се тиче управних ствари, а у којима су странке користиле хрватски језик.

610. Већ је изложено да је на основу законодавно-правног оквира омогућено вођење целокупног судског поступка на мањинским језицима у судовима у којима су они утврђени као службени језици, и сагласно прописима ти судски поступци се посебно евидентирају. Према евиденцији Управног суда, у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било судских предмета у којима је захтевано да се поступак води на хрватском језику. Све тужбе су подношене на српском језику, како од самих тужилаца, тако и од стране пуномоћника из реда адвоката које су тужиоци ангажовали за заступање. Управни суд обезбеђује на захтев странке превод путем судског тумача на терет буџета суда.

Став 3.

Земље чланице преузимају обавезу да се на регионалним или мањинским језицима нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе ове језике, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин.

611. Од подношења Трећег извештаја о примени Повеље, у Републици Србији настављено је са превођењем најзначајнијих законских текстова на мањинске језике, нарочито оних који су битни за говорнике тих језика.

612. Након доношења Одлуке Уставног суда којом је утврђено да поједини чланови Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом Републике Србије (2014) и доношења измена и допуна тог закона (2014), Закон о националним саветима националних мањина преведен је на хрватски језик. Такође су преведени на хрватски језик и нови подзаконски акти за спровођење тог закона: Правилник о начину уписа и вођења регистра националних савета и Правилник о начину вођења посебног бирачког списка националне мањине.

613. Будући да су у 2014. години одржани избори за националне савете националних мањина, на хрватски језик преведени су и сви акти релевантни за спровођење избора: Правилник о облику и садржини обрасца за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре; Упутство о спровођењу непосредних избора за чланове националних савета националних мањина; Роковник за вршење изборних радњи у поступку спровођења непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, расписаних за 26. октобар 2014. године; Правила о раду бирачких одбора за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина, као и сви потребни обрасци и остали изборни материјал неопходан за спровођење избора.

Члан 10 - Управне власти и јавне службе

Став 1.

У оквиру административних области државе, у којима број њених становника који користе регионалне или мањинске језике оправдава мере које су наведене у овом члану, у складу са ситуацијом са сваком од тих језика, државе чланице, колико је то год разумно могуће, преузимају следеће обавезе:

a ...

(iv) да обезбеде да они који користе регионалне или мањинске језике могу да подносе усмене или писмене представке на овим језицима.

614. Прописи Републике Србије утврђују могућност писменог и усменог обраћања органима државне управе на мањинским језицима. Говорници мањинских језика имају право да поднесу усмене и писмене представке републичким органима на тим језицима и да добију одговор на том језику.

615. Управни окрузи, како је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, образовани ради вршења послова државне управе изван седишта органа државне управе, могу послужити као илустрација за примену прописа којима је утврђено право на употребу мањинског језика у обраћању државним органима. Имајући у виду да се у Републици Србији централизовано не воде такве евиденције, Канцеларија за људска и мањинска права је прикупила информације од управних округа образованих за подручја јединица локалних самоуправа у којима је концентрисан највећи број говорника мањинских језика. Тако на пример, у Севернобачком управном округу, у решавању у управним стварима у првом степену, односно о жалби кад су у првом степену решавали имаоци јавних овлашћења, те приликом вршења надзора над радом ималаца јавних овлашћења и вршења инспекцијског надзора, није било усмених нити писмених представки на хрватском језику. У Стручној служби округа постоје обрасци за вођење поступка на хрватском језику, али их у наведеном периоду странке нису захтевале.

Став 2.

По питању локалних и регионалних власти на чијој територији одређени број становника користи регионалне или мањинске језике а да је тај број такав да оправдава доле поменуте мере, државе чланице преузимају обавезу да одобре или охрабре:

б *могућност за оне који користе регионалне или мањинске језике да поднесу писмене или усмене представке на тим језицима.*

616. Законодавни оквир у погледу подношења представки на мањинским језицима регионалним властима у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није измењен у односу на претходни период.

617. Језици националних мањина који су у службеној употреби у раду органа аутономне покрајине утврђени су Статутом АП Војводине, а хрватски језик је утврђен као један од језика у службеној употреби у органима и организацијама АП Војводине. Сходно томе, дата је могућност лицима која говоре хрватски језик да га користе у усменој и писменој комуникацији са покрајинским органима. То значи да је могуће користити хрватски језик у телефонској комуникацији, разговорима у пријемним и другим канцеларијама органа, као што је омогућено и подношење захтева, молби, жалби и других поднесака на хрватском језику и добијања одговора на том језику.

618. У Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице обезбеђено је усмено и писмено превођење са српског на хрватски језик и обрнуто, а преводилачке услуге овог секретаријата користе сви покрајински органи и организације.

619. У покрајинским органима и организацијама Актом о систематизацији радних места предвиђена су и радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби, тако да се грађанима омогући остваривање права на службену употребу језика и писма.

620. Покрајински заштитник грађана - омбудсман је током 2015. године спровео истраживање о познавању језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе³³. У оквиру истраживања су прикупљени подаци о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у органима покрајинске управе и о броју запослених који владају неким од језика који су у службеној употреби у органима АП Војводине.

621. Резултати истраживања показују да је од 13 покрајинских органа обухваћених истраживањем, Актом о систематизацији радних места 5 органа предвидело радна места за чије је попуњавање услов познавање језика националне мањине у службеној употреби. Међутим, истраживање такође показује да и у оним органима у којима то није предвиђено Актом о систематизацији, постоје запослени који говоре језике националних мањина који су у службеној употреби у органима АП Војводине. У доњој табели представљени су поменути резултати.

Назив органа	Број систематизованих радних места за које је као услов прописано знање језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ	Број запослених који владају неким од језика националних мањина који су у службеној употреби у органима АПВ
Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова	0	4
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	3	16
Покрајински секретаријат за спорт и омладину	0	3
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	11	35
Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој	0	2
Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине	0	2
Покрајински секретаријат за финансије	0	3
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водoprивреду и шумарство	0	6
Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	19	5
Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	0	11

³³ Као резултат тог истраживања настала је публикација *Познавање језика и писама националних мањина који су у равноправној службеној употреби у органима покрајинске управе* која је доступна на веб адреси: www.omudsmanapv.org.

Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1	11
Управа за заједничке послове покрајинских органа	0	22
Служба за управљање људским ресурсима	1	2

622. Резултате истраживања у погледу познавања хрватског језика садржи доња табела.

Назив органа	Број запослених који владају хрватским језиком
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање	2
Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине	3
Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	2
Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију	1
Служба за управљање људским ресурсима	1

g употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима.

623. Осим исписивања и постављања табли са називима насељених места, о чему је било је више речи у одељку 4.3.6. Трећег извештаја о примени Повеље, традиционални облици назива насељених места на мањинским језицима могу се употребљавати и на таблама са називима институција, меморандумима и печатима органа јединице локалне самоуправе, на јавним исправама итд.

624. Јединице локалне самоуправе у којима је хрватски језик у службеној употреби су у погледу праксе употребе традиционалних облика имена места на хрватском језику навеле следеће податке:

Јединица локалне самоуправе	Табле на улазу у насељено место са традиционалним називима на хрватском језику	Табле са називима институција на којима је традиционални назив насељеног места на хрватском језику	Печати институција на којима је традиционални назив насељеног места на хрватском језику
Суботица	Да, сем у насељеном месту Шупљак	да	да

625. Хрватски језик је у службеној употреби у и појединим насељеним местима, а доња табела садржи податке у погледу праксе употребе традиционалних облика имена места на хрватском језику:

Јединица локалне самоуправе	Насељена места у којима је хрватски језик у службеној употреби	Табле на улазу у насељено место са традиционалним називима на хрватском језику	Табле са називима институција на којима је традиционални назив насељеног места на хрватском	Печати институција на којима је исписан традиционални назив насељеног места на м
-----------------------------	--	--	---	--

			језику	хрватском језику
Апатин	Сонта	да	да	да
Сомбор	Бачки Брег и Бачки Моноштор	не	у Бачком Моноштору	не
Сремска Митровица	Стара Бингула	да	да	да
Шид	Сот и Батровци	да	не	не

626. Традиционални облици назива насељених места на мањинским језицима користе се и у обрасцима захтева за упис или брисање из посебног бирачког списка националне мањине. Наведени обрасци преведени су на хрватски језик и приликом попуњавања рубрике о месту пребивалишта може се употребити традиционални назив насељеног места на хрватском језику. Наведени податак се на идентичан начин уноси и у посебан бирачки списак националне мањине.

627. Будући да је законом прописана и службена употреба хрватског језика и писма на гласачким листићима и изборном материјалу, бројни су примери употребе традиционалних облика назива насељених места у изборном процесу. У процесу спровођења избора за националне савете националних мањина традиционални облици назива насељених места употребљавају се у записницима о раду бирачког одбора на спровођењу гласања и утврђивању резултата гласања за избор чланова националних савета националних мањина; на контролним листовима за проверу исправности гласачке кутије за избор чланова националних савета националних мањина; изборним листама кандидата за чланове националних савета националних мањина; решењима о утврђивању збирне изборне листе за чланове националних савета националних мањина; обрасцима за прикупљање потписа бирача који подржавају електоре, потврдама о бирачком праву за гласање ван бирачког места, итд.

628. Приликом одржавања локалних избора традиционални облици назива насељених места употребљавају се у одлукама о додели мандата кандидата за одборнике скупштина општина/градова; на изборним листама за одборнике скупштина општина/градова; решењима о утврђивању збирне изборне листе кандидата за одборнике скупштина општина/градова и сл.

629. Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице је у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, расписивао конкурсе за расподелу буџетских средстава органима и организацијама на територију АП Војводине у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина, на којима је сваке године расподељено по 9.500.000,00 динара. Средства се на конкурсима додељују за оспособљавање запослених у органима и организацијама где се користе језиком националне мањине који је утврђен као језик у службеној употреби, а нарочито на радним местима на којима се остварује контакт са странкама (учешћем на курсевима, семинарима и слично), за развој система електронске управе за рад у условима вишејезичности и за израду вишејезичких табли, образаца и јавних публикација.

630. У 2014. години је, од укупног износа средстава расподељених на Конкурсу, 8.058.400,00 динара додељено за израду вишејезичких табли, образаца и јавних публикација, на којима су исписани и традиционални називи насељених места на мањинским језицима, док је на конкурс у 2015. години, за израду и постављање вишејезичких табли, додељено 8.542.000,00 динара. На свим овим конкурсима учествовали су и органи и организације из појединих јединица локалне самоуправе у којима је хрватски језик у службеној употреби, те су на постављеним таблама употребљени и традиционални називи насељених места на хрватском језику.

Став 4.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1, 2. и 3. државе чланице преузимају једну или више од следећих обавеза:

- с* *удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе.*

631. У одељку 4.3.8. Трећег извештаја о примени Повеље изложено је да закони Републике Србије који уређују радне односе у органима државне управе, органима аутономних покрајина и органима јединица локалне самоуправе, омогућавају да се у обзир узму и захтеви запослених на свим нивоима власти који познају неки мањински језик, укључујући и хрватски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ти језици користе.

632. На основу расположивих података и информација добијених од јавних предузећа чији је оснивач Република Србија која су узела учешће у изради Четвртог извештаја³⁴, може се закључити да, иако у периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева запослених који познају мањински језик, укључујући и хрватски језик, да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе, постоји генерална спремност да се потенцијалним захтевима удовољи. Примера ради, ЈП *Србијагас* истиче да у случају да запослени познају неки од мањинских језика, омогућава им се да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе. ЈП *Пошта Србије* указује да се у запошљавању извршилаца на одређеним пословима, ангажују особе према месту пребивалишта, чиме се обезбеђује и познавање мањинског језика неопходног за комуникацију са корисницима њихових услуга. Уобичајена пракса овог предузећа је да на шалтерским пословима и пословима доставе поштанских пошиљки, ангажује извршиоца који познаје мањински језик. Овакав начин пословања предузећа пружа корисницима поштанских услуга широку могућност коришћења мањинског језика у комуникацији са запосленима. С друге стране, не постоје препреке да се изађе у сусрет запосленом који познаје неки мањински језик да се ангажује на територији на којој се тај језик користи.

633. На основу информација добијених од јединица локалне самоуправе које су учествовале у изради овог извештаја, може се закључити да јединице локалне

³⁴ ЈП *Електропривреда Србије*, ЕПС *Дистрибуција*, ЈП *Пошта Србије*, ЈП *Србијагас* и Телеком Србија.

самоуправе као оснивачи јавних предузећа, немају сазнања, или истичу да у наведеном периоду није било захтева запослених у локалним јавним службама да буду распоређени или ангажовани на територијама где се ови језици користе, али и да не постоје препреке да се оваквим захтевима изађе у сусрет.

Члан 11 – Средства јавног информисање

Став 1.

Државе чланице преузимају обавезу да за оне који користе регионалне или мањинске језике на територији на којој се ови језици говоре, у складу са ситуацијом сваког од језика, до степена до којег јавне власти, директно или индиректно, имају надлежност, моћ или играју одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности средстава јавног информисања.

- c ...
(ii) *охрабре или олакшају редовно емитовање телевизијског програма на регионалним или мањинским језицима.*

634. Канцеларија за људска и мањинска права, сходно свом делокругу, прати остваривање права на информисање припадника националних мањина на њиховом језику и на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњем језику. Подаци прикупљени од националних савета националних мањина, надлежних државних, покрајинских и локалних органа, Регулаторног тела за електронске медије, редакција штампаних медија и емитера радио и телевизијског програма, систематизују се тако да дају прегледе, између осталог, и броја, типа емитера телевизијских станица и дужину емитовања програма на мањинским језицима.

635. Доња табела садржи податке о дужини емитовања телевизијског програма, као и податке о ТВ станици у погледу типа емитера³⁵, које су у 2015. години произвеле и емитовале програме на хрватском језику.

ТВ станица	Дужина програма на месечном нивоу у сатима	Тип емитера
РТВ Војводина, ТВ Војводина, Нови Сад	18	Јавни радиодифузни сервис
К9, Нови Сад	1	Комерцијална станица
YU ESO ТВ, Суботица	13	Комерцијална станица

636. У претходним извештајима о примени Повеље презентован је законски оквир који је омогућавао финансијску подршку пројектима производње медијских садржаја и на мањинским језицима. Нови Закон о јавном информисању и медијима (2014), такође то омогућава. Тим законом прописано је да, у циљу омогућавања остваривања права националних мањина на информисање на сопственом језику и неговање сопствене културе и идентитета, Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе обезбеђује део средстава, путем суфинансирања или других услова

³⁵ Типови емитера дати су на основу Закона о радиодифузији (2002), који је престао да важи доношењем Закона о електронским медијима (2014).

за рад медија који објављују информације на мањинским језицима. За остваривање јавног интереса у области јавног информисања, обезбеђена средства у буџету распоређују се на основу спроведених јавних конкурса и појединачним давањима на основу принципа о додели државне помоћи и заштити конкуренције, без дискриминације. Конкурс се расписује за пројекте производње медијских садржаја и организовања и учешћа на стручним, научним и пригодним скуповима, као и унапређење професионалних и етичких стандарда у области јавног информисања.

637. Финансијска подршка ТВ програмима на мањинским језицима на републичком нивоу реализује се и путем конкурса за суфинансирање пројеката у области јавног информисања на језицима националних мањина. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље није било захтева за суфинансирање пројеката који су се односили на емитовање телевизијског програма на хрватском језику. У истом периоду било је захтева упућених Покрајинском секретаријату за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама АП Војводине ради доделе средстава медијима за емитовање телевизијских програма на хрватском језику.

638. Доња табела садржи податке о пројектној финансијској подршци ТВ станицама које имају програм на хрватском језику из буџета АП Војводине.

Година	ТВ станица	Намена	Одобрена средства
2014	Удружење новинара Кро-инфо, Суботица/Интернет ТВ портал Cro-info	Производња, унапређење професионалних стандарда	225.000,00
2015	Удружење новинара Кро-инфо, Суботица/YU ECO ТВ, Суботица	Производња, подстицање унапређења јавног информисања	447.643,00

e

(i) *охрабре или олакшају стварање и очување макар једних новина на регионалним или мањинским језицима*

639. Како је већ изложено, Канцеларија за људска и мањинска на крају сваке календарске године прави прегледе доступности средстава јавног информисања припадницима националних мањина на матерњем језику. Доња табела садржи преглед штампаних медија на хрватском језику који су излазили у 2015. години.

Штампано јавно гласило	Периодика	Језик
<i>Hrvatska riječ</i> , Суботица	Недељник	Хрватски
<i>Kužiš?!</i> , Суботица	Месечник	Хрватски
<i>Hrcko</i> , Суботица	Месечник	Хрватски
<i>Glasnik Pučke kasine</i> , Суботица	Месечник	Хрватски
<i>Zvonik</i> , Суботица	Месечник	Хрватски
<i>Miroljub</i> , Сомбор	Тромесечник	Хрватски
<i>Otac Gerard</i> , Сомбор	Вишемесечник	Хрватски
<i>Hosana</i> , Стари Жедник	Вишемесечник	Хрватски
<i>Gurčeva lipa</i> , Таванкут	Годишњи лист	Хрватски

<i>Novi glas komune</i> , Апатин	Недељник	Вишејезичан/на српском, хрватском и мађарском
----------------------------------	----------	---

640. Недељник *Hrvatska riječ*, дечији лист *Hrcko* и омладински лист *Kužiš* издаје Новинско издавачка установа „Хрватска ријеч“, чији је оснивач Национални савет хрватске националне мањине.

641. У претходним извештајима о примени Повеље изложено је да у циљу остваривања права припадника националних мањина на информисање на матерњем језику и обогаћивања медијских садржаја на мањинским језицима, надлежни државни орган даје финансијску подршку. Она се реализује путем годишњег конкурса за суфинансирање пројеката из области јавног информисања на језицима националних мањина, што укључује и штампане медије. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, нису подношени захтеви за суфинансирање штампаних медија на хрватском језику.

642. Надлежни покрајински органи обезбеђују део средства за издавање новина од покрајинског значаја, међу којима су и издања Новинско издавачке установе „Хрватска ријеч“.

643. Доња табела садржи висину одобрених средстава за новине од покрајинског значаја на хрватском језику, које су субвенционисане из буџета АП Војводине.

Медиј	Субвенција		
	2013	2014	2015
<i>Hrvatska riječ</i>	27.260.100,00	27.260.100,00	31.860.000,00
<i>Hrcko</i>	2.520.000,00	2.520.000,00	2.520.000,00
<i>Kužiš</i>	1.920.000,00	1.920.000,00	1.920.000,00

Став 3.

Државе чланице преузимају обавезу да обезбеде да интереси корисника регионалних или мањинских језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија.

644. У претходним извештајима о примени Повеље, изложена су, на основу Закона о националним саветима националних мањина (2009), овлашћења националних савета националних мањина у погледу заступања интереса националних мањина, односно говорника мањинских језика, у различитим медијским управним и професионалним телима на државном нивоу.

645. Интереси корисника мањинских језика обезбеђени су и организацијом и радом Регулаторног тела за електронске медије (у даљем тексту: Регулатор), основаног Законом о електронским медијима (2014). То тело је самостална независна регулаторна организација, са својством правног лица, која врши јавна овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у

Републици Србији; унапређења квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободe мишљења и изражавања; заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија, у складу са одредбама тог закона, на начин примерен демократском друштву.

646. Делокруг рада Регулатора, између осталог, је да: утврђује Предлог развоја медијске услуге радија и аудио-визуелних медијских услуга у Републици Србији коју усваја Влада; издаје дозволе за пружање медијске услуге телевизије и линеарне медијске услуге радија; ближе уређује поступак, услове и критеријуме за издавање тих дозвола; води Регистар медијских услуга и евиденцију пружалаца медијских услуга на захтев; контролише рад пружалаца медијских услуга и изриче мере у складу са законом; утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом, достојанством личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње и др; подстиче очување и заштиту српске културе и језика, као и културе и језика националних мањина; подстиче развој стваралаштва у области радија, телевизије и других аудио-визуелних медијских услуга, као и развој професионализма у електронским медијима и унапређење уређивачке независности и аутономије пружалаца медијских услуга, итд.

647. Органи Регулатора су Савет и председник Савета. Савет Регулатора има девет чланова који се бирају из реда угледних стручњака из области које су од значаја за обављање послова из надлежности Регулатора. Чланове Савета Регулатора бира Народна скупштина Републике Србије, на основу предлога овлашћених предлагача. Међу тим овлашћеним предлагачима, како је већ изложено, су и национални савети националних мањина који имају могућности да заједничким договором предложe члана Савета Регулатора.

Члан 12 - Културне активности и погодности

Став 1.

Што се тиче културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, државе чланице преузимају обавезу да унутар територије на којој се ови језици користе, и до степена до ког су јавне власти за то надлежне, имају овлашћења или играју одговарајућу улогу:

- б да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на регионалним или мањинским језицима постала доступна, помагањем и развојем преводила, надсинхронизације и титлованих превода.*

648. Подршка мањинским језицима и културама из буџетских средстава одвија се искључиво на основу суфинансирања пројеката путем конкурса. Министарство културе и информисања годишње расписује конкурсе за све области стваралаштва, на којима и припадници националних мањина, односно говорници мањинских језика имају

могућност да учествују са својим пројектима. Осим тога, од 2007. године расписује се и специјализовани конкурс за културне делатности националних мањина. Тим конкурсом предвиђено је, између осталог, и суфинансирање пројекта који омогућавају доступност културних садржаја намењених ширем кругу корисника, као што су на пример: превођење публикације, титловање филма, синхронизација позоришне представе, итд.

649. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се дела настала на хрватском језику превела на српски као већински језик или на други мањински језик који се говори у Републици Србији. Такође нису подношени захтеви за синхронизацију и титловање превода дела сачињених на хрватском језику, на српски језик или други мањински језик. За изостанак захтева који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода дела насталих на хрватском језику, на српски језик, узроке вероватно треба тражити у чињеници што су ти језици настали из српскохрватског³⁶, односно хрватскосрпског језичког корпуса, те је вероватно процењено да превођење књижевних и осталих уметничких дела са једног на други језик не би било целисходно нити финансијски исплативо.

650. Из буџета АП Војводине додељују се средства, између осталог, и за суфинансирање програма/пројеката који су од ширег покрајинског значаја за развој културе у АП Војводини и развој културе припадника националних мањина. Средства се додељују на основу расписаних конкурса на годишњем нивоу за суфинансирање програма и пројеката и у области издавачке делатности (публиковање, превођење и дистрибуирање дела аутора који стварају на мањинским језицима), издавања часописа, припрему позоришних представа, подстицања производње филмова и емитовања ТВ програма из области културе и уметности.

651. Суфинансирани пројекти у области културе у вези са хрватским језиком у наведеном периоду односили су се, између осталог и на: 17 пројеката из области издавачке делатности, 14 пројеката из области издавања часописа и публикација и 2 пројекта који се односе на производњу филмова, радио и ТВ програма из области културе. Међутим, није било захтева за суфинансирање пројеката превода, надсинхронизације и титловање превода дела сачињених на хрватском језику, на српски језик или други мањински језик.

³⁶ Српскохрватски или хрватскосрпски језик био је назив за заједнички језик. „Наука о језику утврдила је у 19. столећу да је народни језик Срба и Хрвата један језик, па су стога неки хрватски и српски филолози и књижевници, већ г. 1850. сломили у Бечу Књижевни договор којим су хтели језик српске и хрватске књижевности „приближити, сложити и ујединити“. Оно што је започето бечким Књижевним договором настављено је г. 1954. у Новом Саду познатим Закључцима о хрватскосрпском језику и правопису“. Између осталог, један од закључака је био да је „народни језик Срба, Хрвата и Црногораца један језик. Стога је и књижевни језик, који се развио на његовој основи око два главна средишта, Београда и Загреба, јединствен, са два изговора, ијекавским и екавским.“ (*Правопис хрватскосрпског књижевног језика*, Матица хрватска, Загреб и Матица српска, Нови Сад, 1960, стр. 5-6). Распадом СФРЈ 1991. године термин „српскохрватски“, који је означавао већински језик у Србији, Хрватској, Босни и Херцеговини и Црној Гори, престао је бити у службеној употреби.

с да унапреде приступ регионалних или мањинских језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода.

652. Конкурс за културне делатности националних мањина, који се расписује на републичком нивоу, даје могућност суфинансирања и пројеката који се односе на превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на други мањински језик.

653. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, није било захтева за суфинансирање пројеката којима би се радови произведени на српском језику или другом мањинском језику преводили на хрватски језик. Такође није било захтева за суфинансирање надсинхронизације и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на хрватски језик. Изостанак захтева за превод, надсинхронизацију и титловање превода радова произведених на српском језику, на хрватски језик је образложен у оквиру имплементације претходног подстава овог чана Повеље.

654. За пројекте који се односе на суфинансирање превода, надсинхронизације и титловање превода радова произведених на српском језику или мањинском језику, на хрватски језик нису подношени захтеви за доделу средстава из буџета АП Војводине.

Став 2.

Што се тиче територија различитих од оних на којима су регионални или мањински језици традиционално у употреби, државе предузимају, уколико број њихових корисника то оправдава, да одобре и/или омогуће одговарајуће културне активности и олакшице у складу са претходним ставом.

655. Културно уметничко изражавање припадника националних мањина којим се афирмише и презентује стваралаштво настало на мањинским језицима подржава се из републичког буџета на територији читаве земље. Како је већ изложено, искључиво путем конкурса Министарства културе и информисања одобравају се средства за суфинансирање пројеката у области културе. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења и организације/правна лица, као и појединци са територије Републике Србије. Прописи Републике Србије којима се финансијски подржавају активности у области културе не праве разлику између територија на којима су мањински језици традиционално у употреби и оних територија које то нису. У том смислу нема никаквих ограничења у суфинансирању пројеката из свих области културног стваралаштва говорника мањинских језика и њихових култура. За давање финансијске подршке из буџетских средстава најважнији је квалитет пројекта, као и испуњење јасно утврђених критеријума садржаних у конкурсима.

656. У периоду на који се односи Четврти извештај о примени Повеље, средства за културне активности у вези са хрватским језиком, одобравана су за пројекте који су били реализовани на територијама у којима је тај мањински језик у традиционалној

употреби. Није било захтева за реализацију пројеката из области културе са територија у којима хрватски није у традиционалној употреби.

Члан 14 - Прекогранична размена

Државе чланице преузимају обавезу:

- а да примене постојеће двостране или вишестране аранжмане који их везују са државама у којима се исти језик користи у идентичној или сличној форми, или, ако је неопходно, да траже да закључе такве споразуме, на начин који би унапредио контакте између корисника истог језика у одређеној држави на пољу културе, образовања, информација, оспособљавања и трајног образовања.*

657. Као што је изложено у претходним извештајима о примени Повеље, Република Србија је правни сукцесор билатералних споразума о заштити националних мањина са неколико држава. Тим споразумима предвиђено је да посебна међувладина мешовита тела сагледавају степен испуњености обавеза проистеклих из закључених споразума. На основу Споразума између Србије и Црне Горе и Републике Хрватске о заштити права српске и црногорске мањине у Републици Хрватској и хрватске мањине у Србији и Црној Гори (2005) формиран је српско-хрватски међувладин Мешовити одбор за мањине. Последња седница Мешовитог одбора, на којој је разматрана реализација препорука донесених на претходним седницима и утврђене нове препоруке, одржана је крајем 2014. године. Део препорука односи се на образовање, културу и информисање припадника хрватске националне мањине у Републици Србији, од којих као пример наводимо неколико успешно реализованих препорука.

658. Једна од препорука предвиђа *доследно спровођење донетих закона и увођење нових механизма како би се побољшао квалитет наставе, укључујући и проверу знања мањинског језика*. Како би се испунила ова препорука, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, који у оквиру Центра за усавршавање наставника реализује програме за стручно усавршавање наставника и сарадника који изводе наставу на језику националних мањина, од 2015. године је започео да реализује Програм за стицање компетенција из хрватског језика и књижевности с методиком рада.

659. Реализација препоруке да се *осигура финансирање и штампање уџбеника за наставу на хрватском језику* омогућена је након усвајања новог закона о уџбеницима из 2015. године, којим је јавни издавач обавезан да припрема рукописе уџбеника за све предмете у основној школи и дидактичка средства за припремни предшколски програм на језику националне мањине, након чега је, почетком 2016. године потписан Споразум о сарадњи у области издавања уџбеника на хрватском језику између јавног издавача, ресорног министарства и националног савета, којим је обезбеђено штампање 17 уџбеника на хрватском језику.

660. Једна од успешно реализованих препорука из претходног циклуса односи се на оснивање редакције на хрватском језику на Радио-телевизији Војводине у сарадњи са

Националним саветом хрватске националне мањине и успешно решавање радно-правног статуса уредника и запослених у редакцији програма на хрватском језику.